

www.flyingjoymaker.com

drAgoljub M.V.P.
diplomirani otac

Dete Zemlje

drAgoljub M.V.P. diplomirani otac **Dete Zemlje**

ISBN 978-3-9523383-8-4

2012.

**drAgoljub M.V.P.
diplomirani otac**

Dete Zemlje

Roman

Ovaj roman nije pogodan za maloletne osobe
ali i one starije koje se lako zgražavaju
nad nemilosrdno istinitim stvarima

2012.

Izdavač:
drAgoljub
Solothurn - CH

Edicija:
Aleksija Đenić

Copyright:
Dragoljub (Mirkov i Vidosavin) Popović
CH-4502 Solothurn, Postfach 1337

Kontakt:
flyingjoymaker@bluewin.ch
www.flyingjoymaker.com

Pisanje okončano:
u nedelju, 04. oktobra 2009. – 11:35,
u Solothurnu - CH

ISBN 978-3-9523383-8-4

Sadržaj

1. deo Cvetko kao vojnik	5
2. deo Cvetko na putu	15
3. deo Cvetko na svom životnom odredištu	18
4. deo Redžepovi Cigani se pripremaju za put	27
5. deo Porodica Papatanasiju u Vranju	35
6. deo Redžepovi Cigani na putu	41
7. deo Kayin rođendanski ručak	50
8. deo Redžepovi Cigani idu da kupe ovcu	53
9. deo Cigani otkopavaju Kayu	57
10. deo Kaya otkriva svoje natprirodne sposobnosti	64
11. deo Kyriakos ide da pregleda Kayin grob	73
12. deo Cvetko kupuje sebi dve žene	77
13. deo Prvo bračno jutro	83
14. deo Kyriakos u ciganskom taboru	91
15. deo Cvetko iznosi plan za gusarenje na Dunavu	95
16. deo Cigani na levoj obali Velike Morave	103
17. deo Cvetko u Beogradu	107
18. deo Kaya u Darinovicima	112
19. deo Radžepovi Cigani u Darinovicima	124
20. deo Cvetko gubi Kara-đul i treću ženu	126
21. deo Kayini razgovori sa Zemljom	130
22. deo Cvetko u Hercegovini	138
23. deo Adem-aga u Beogradu	145
24. deo Kaya ponovo u Vranju	149
25. deo Cvetko kupuje kobilu	153
26. deo Kayine dileme o sopstvenoj budućnosti	155
27. deo Angelynina svadba	166
28. deo Savetovanje o putu u Veneciju	173
29. deo Kaya se predstavlja rodbini svog oca	176
30. deo Kaya stanuje sama u gradu	179
31. deo Kayin prvi pratilac	187
32. deo Kaya odlazi stricu Fidelisu	200

1. deo

Cvetko kao vojnik

Cvetko Preočanin je imao nekoliko naziva među saborcima: Ali od svih naziva se ponosio samo ovim koji on upotrebljava: gani-Cvetko.

Inače je poznat kao deli-Cvetko, kao oda-baša Cvetko, kao didi-Cvetko i kao alčak-Cvetko. A Cvetko je mrzeo samo jedno svoje ime. Ustvari je to bio nadimak. I u svet su ga pustili njegovi drugari iz Dvorske škole, a posle i drugari iz buljuka kojim je on komandovao: „Magareća kita“.

Prve godine Cvetkove vojne službe sultanu to se govorilo Cvetku iza leđa, jer se znalo da se on na taj nadimak ljuti. A pogotovo nakon toga što je nekolicinu jeničara sastavio sa zemljom, zato što su ga tako imenovali kad ih je on čuo. – Vojnici su ga posle tako imenovali samo kad nije u blizini. Jer ovo „sastavio sa zemljom“ stvarno znači to: sastavio sa zemljom. Koga bi Cvetko odalamio svojom šakom taj bi se prostro po zemlji kao da ga je konj udario kopitom. Dvojicu su u svest vraćali hladnom vodom, a jednog su jedva povratili mirisom crnog luka, rastrljavanog pod njegovim nosom.

Kad je Cvetko posle iskusio sve slasti sa ženama, koje su o njemu širile priču još brže nego njegovi drugari – prestao je da se ljuti. A kad bi ga posle neka dama na dvoru pitala da li je on stvarno taj koji ima magareću kitu. On bi samo stidljivo odgovarao:

„Nije magareća, nego je moja od rođenja.“

A na preciznu primedbu kako ide priča da mu je velik kao u magarca odgovarao bi:

„Ma nije kao u magarca, nego je kao labudova šija.“ A pošto nije voleo da laže ipak je dodatno objašnjavao:

„Kad nije ukrućen.“

Turci su ga odneli iz Bosne 1625. godine devširmom.

Imao je tada pet godina, ali mu je ostalo u pamćenju da je od oca Manojla i Ljubice Preočanin. I to je sve: nije se sećao iz kog je katuna. Sećao se samo da su njegovi roditelji imali koze i da se plašio zmija.

U Carigradu je bio tužan mnogo godina. Ali je vremenom postao svestan da bi u Bosni ostao neuk seljak. Kamenjar nije davao ni njegovom Manojlu ništa. A Cvetko osim kamenjara ne bi tamo ništa ni nasledio ni stekao.

Cvetko je u Carigradu čuo da su Turci zadnjih dvesta i dvadeset godina, tako kao njega, doveli iz Bosne preko dvesta hiljada dečaka, ali da to sada više nije praksa. A posle je shvatio da ni njega ne bi uzeli da sa ocem nije sišao u grad na pazar. Ali kad su neki Turci videli tako velikog dečaka od pet godina navalili su na Manojla, toga se Cvetko dobro seća i posle kratke svade dali Manojlu nekoliko zlatnika, i toga se Cvetko seća, i – Manojlo je za rastanak, suznih očiju, poljubio svog mezimca uz reči:

„Sine moj, da li sam te doveo danas u grad za našu nesreću ili za tvoju sreću?“

Cvetko nije razumeo šta to otac pita njega malog, ali se seća da je plakao i vikao:

„Tatice, ne daj me! Ne daj me!“

I onako malom, onda, bilo mu je jasno da uzalud plače i da njegov Manojlo ne može ništa učiniti za njih dvojicu.

Prve svoje noći izvan katuna je spavao u sobi u kojoj je bilo sveže; prijatno za spavanje. Ujutro mu je jedna mlada žena,

obučena u odeću kakvu nikad nije video na majci i ostalim ženama u katunu, donela komad vruće pogače i hladan jogurt. To on pre toga nikad nije jeo i tada nije ni znao šta to jede.

Osećao se pomalo izdajnikom svoje rodbine, što mu se dopala soba i doručak. A bilo ga je sramota pred hanumom što je prosto obučen i što su mu prsti na nogama i rukama prljavi.

Kad je završio s jelom pozvala ga je hanuma da pođe za njom. Odvela ga je u jednu prostoriju u kojoj je stajala jedna posuda sa vodom koja je lako isparavala i jednom posudom hladne vode. Mlada hanuma je skinula sa njega prostu suknenu odeću, postavila ga u treću, od svih najveću, posudu. I počela da ga pere. Seća se Cvetko da ga je hanuma dugo i nežno trljala po celom telu, a najviše među nogama. Seća se da mu se piša ukrutila i da je hanuma rekla:

„Majčice mila, šta će od ovoga biti kad porasteš?“

Nekoliko dana ga je hanuma Yesumani prala i negovala. A onda su ga jednog jutra povelili na put. Danima je sedeo u korpi na jednoj strani mazge. Na drugoj strani iste mazge je u korpi bio drugi dečak koji je Cvetku rekao da se zove Siniša.

Taman su se sprijateljili i počeli smežati nekim detinjim dosetkama, a Siniša se razboleo. Od tuge nije mogao da jede i – umro je. Turci su Sinišino telo pokopali u jednoj jaruzi i pokrili kamenjem.

Cvetko je tad tugovao za svojim iz katuna, za Yesumani i za Sinišom. Ljudi koji su Cvetka nosili negde ubacili su u Sinišinu korpu neke džakove i tako je Cvetko ostatak puta proveo ćuteći; gledajući u nebo ili razmišljajući.

Ona sela i gradovi u koje su svraćali samo su Cvetka dodatno zbunjivali svojim ogromnim građevinama, kako gde, i ogromnim brojem ljudi, kako gde; svakako obučenih. Opet – kako gde.

Kad je u Carigradu odrastao i počeo izlaziti iz Dvorske škole prvo o čemu se raspitivao jeste bilo to da li postoje hamami u

kojima žene peru i masiraju muškarce. Ali kad je čuo koliko takve stvari koštaju, jer su takva mesta retka i tajna, napustio je iluziju da to sebi priušti. Već je bio naučio da su mnoge stvari koje se ljudima dopadaju skupe i da se sve na svetu okreće oko toga ko će sebi moći priuštiti šta za telo.

Cvetko je tokom školovanja u dvorskoj školi za jeničare razumeo da je opet najskuplje sve oko žena. Načuo je mnogo toga o intrigama iz harema i oko harema. A i to da u zadnjih četrdeset godina nema mnogo vezira koji su službovali duže od dve godine.

Cvetku je pred kraj školovanja postalo jasno da se na njega dobro motri i da se oko njega već bore sultanov Spoljni dvor i Unutrašnji. Cvetkov učitelj za geografiju i istoriju, bimbaša Ülül, mu je rekao u poverenju da će po želji same valide Kösel biti poslat malo u rat; da to iskusi,

„A posle ...“ – namignu bimbaša-Ülül Cvetku.

Cvetko nije razumeo šta je nagoveštavalo to bimbašino namigivanje, ali ako stvarno mora u rat, onda mu je preče da misli o tome kako da ga preživi, nego o tome šta će mu biti kad se iz rata vrati.

U rat je ušao 1638. protiv Persijanaca. Rat između Turaka i Persijanaca je već odavno išao na štetu Turaka.

Cvetku se nije dopadalo da ratuje za tuđu zemlju o interesu onih kojima ta zemlja i ne pripada, pa se nije mnogo ni trudio da ubija i uništava „neprijateljsku“ vojnu silu.

A malo ko je od neprijateljskih vojnika i kretao na Cvetka. Kad bi ga videli – trudili bi se da mu ne stanu pred lice. A ako bi koji od Persijanaca i pao nekako pred Cvetka gledao je da se što pre udalji; ako je mogao.

Cvetko nikad nije potegao sablju na ranjenika dok leži na zemlji. A mada je sa svojom glavom iznad svih glava na bojnopolju bio upadljiv svima u vidokrugu, nisu ga ni strelama gađali. I turskim i persijanskim vojnicima oko njega je bilo jasno da je Cvetko među njima kao slon među vukovima. To

jest videli su da on njih ne uzima za ozbiljno i da ne kidiše kao neko žedan krvi. Ako bi se neki maloumni vojnik ipak ustremio na Cvetka, varajući se da je Cvetkova ležernost izraz Cvetkove nesposobnosti za megdan – shvatio bi jednom za uvek da se prevario u proceni: Cvetko bi ga raspolutio. Pa svejedno iz kog položaja da je povukao sablju.

Kad su Turske vojne starešine uvidele da Cvetko neće da ubija slabije od sebe, onda su sabrale da bi bilo šteta i da Cvetko pogine od slabijih od sebe; strelom, kopljem ili olovnom kuglom. Ocenili su ga najvišim ocenama za vojnu spremu i povukli u pašin tabor za telohranitelja.

Sedam stopa visok i jedan tovar težak, jeo je uvek koliko i tri zdrava gladna vojnika.

Cvetko je bio vrlo inteligentan. I kao takav shvatio je da mu je bolje da izigrava maloumnog, kakvim su ga obični vojnici smatrali, nego da mudruje sa njima o stvarima koje oni ne mogu razumeti. Međutim pred svojim vrhovnim starešinom Iskanderpašom je bio ozbiljan. I odmeren i u reči i u ponašanju.

Kad su se Persijanci već dobro osilili protiv Turaka, izašao je jedan Abasov delija pred persijsku armiju da pozove najboljeg turskog megdanžiju na dvoboj. Verovatno su Persijanci pomislili da Cvetko nije više u turskoj armiji, jer nekoliko nedelja nije izlazio iz beglerbegovog okruženja.

Cvetku su rekli o čemu se radi i – Cvetko se naljutio kao nikad dotad u vojnoj službi, jer je shvatio da svi Turci očekuju da baš on izađe Persijancu na megdan. Opasao je sablju i uzeo u ruke koplje i štit. Iskander paša mu reče:

„Nemoj da ideš pešice.“

A Cvetko odgovori svom pretpostavljenom:

„Ne brini, oče.“

„Alah s tobom, sine! Al' sačekaj da pođem i ja. Da vidim taj megdan. Dajte mi konja!!“

Cvetko je išao polako i razmišljao o tome šta da radi sa persijskim megdandžijom: Nije voleo da lišava ljude života, ali je dozvoljavao sebi da uništi one koji napadaju na život.

Kad je stigao već iza prvih jeničarskih redova, postavljenih prema Persijancima, video je preko njihovih glava kako persijski megdanžija propinje svog konja na polju između dve vojske. Prvi redovi Turaka i Persijanaca nisu bili na udaljenju većem od trista aršina. Jeničari se razmakoše i pred njih izađe Cvetko. Nastade neopisiva galama podrške Cvetku od njegovih i takođe velika galama Persijanaca: Videli su da njihovom deliji na konju ide pešak. Ali galama sa persijske strane nije potrajala dugo; verovatno je glas o Cvetku bio već raširen među Persijancima. A i sa one daljine se videlo da konjaniku dolazi pešak neobično krupnog tela.

Cvetko se samo jednom okrenuo prema svojim, da bi video da li je pred jeničare stigao i beglerbeg.

Kad je Cvetko osmotrio teren počeo je da zakreće udesno da bi se prema suncu namestio tako da mu bije u leđa. Persijski kavgadžija je video šta Cvetko smeru i nije hteo da mu dozvoli da se postavi kako namerava, pa je podbo svog konja za galop. Obe vojske su ućutale. Cvetko je stajao mirno i čekao. Kad mu je jahač prišao na petnaestak aršina podigao je koplje i hitnuo ga na konja. Koplje je celo proletelo kroz konja i konj se posle još jednog koraka počeo stropoštavati. Cvetku bi žao životinje koja je urlikala od bola. A Persijanac pade u travu pred Cvetkom. Kad se Persijanac osvestio u novoj situaciji spustio se da leži na zemlji. Jer i da je hteo da ustane ne bi mogao od Cvetkove sablje, čiji vrh mu je već stajao pod bradom.

Cvetko ga upita:

„Kako se zoveš?“

„Bhavaru.“ – reče tiho persijski konjanik.

Cvetko:

„Bhavaru, imaš li ženu i decu?“

„Imam.“ - reče setno Bhavaru; valjda tek sada svestan u kakvoj situaciji se nalazi.

Cvetko: „Hoćeš li da ti odsečem glavu ili ruku.“

Bhavaru: „Ruku.“

Cvetko: „A mogu da te pustim i ovako celog, ako mi obećaš da nikog više nećeš ubiti osim u odbrani žene i dece svoje.“

Bhavaru: „Kunem ti se i decom svojom i Alahom da neću, ali mi odseci ruku, jer me celog neće otpustiti iz vojne službe.“

Cvetko: „Zaista, tako da uradim?“

Bhavaru: „Zaista.“

Cvetko: „Ustani i pruži ruku.“

Bhavaru ustade i pruži levu ruku. Ali Cvetko oseti da ovo nije prevara pa ga upita:

„Zašto levu ruku?“

„Zato što sam levak.“ – reče Bhavaru.

Cvetko: „Daj onda desnu.“

Bhavaru ispruži svoju desnu ruku i Cvetko mu je odseče kratkim potezom sablje. Cvetko je otsekao Bhavarovu desnicu malo iznad šake. Da bi ovaj mogao da je podveže ispod lakta; da ne bi iskrvario. Bhavaru tiho jeknu kroz stisnute vilice i uhvati podlakticu da bi sprečio isticanje krvi.

Cvetko mahnu rukom Persijancima da dođu po svog megdandžiju i reče svom protivniku:

„Oprosti, ali boljeg rešenja nema.“

„Prosto ti bilo. Nisi ti kriv.“ – odgovori Bhavaru, bledog lica.

Persijanci su tamo ćutali, a Turci ovde galamili u slavu svog megdandžije. Kad je Cvetko stigao do svojih Persijanci su već pokupili Bhavarua. A Iskander-paša viknu janičarima:

„Napad!!!“

Dajući zatim komande i spahijama.

Ubrzo posle te bitke, koju su Turci izgubili, iako su se borili sa punom odlučnošću za pobeđu, Cvetko bi upućen nazad na dvor. Za kratko vreme na dvoru Cvetko je doživeo sve slasti validine zaštite. Valida Kōsel je bila otmena po poreklu i prefinjenog ukusa po prirodi svojoj. Prva hanuma je brzo usvojila Cvetka po svim pitanjima života. Jednom je tokom opuštanje nakon Cvetkove delikatne „službe“ njoj rekla:

„Cvetko, ti si kao konj kojem treba dovoditi kobile da bi se rađala dobra ždrebac. I ja uopšte nisam ljubomorna kad si ti u pitanju. Međutim ti ćeš morati paziti da sa ovom tvojom bati-
nom ne povređuješ mlade dame. Uguravaj tek toliko da prospeš seme. A ako ti je do uživanja tu sam ja i razradićeš još neke koje budeš odabrao“.

Cvetko se naslušao svakakvih priča o intrigama na dvoru, pa se poplašio da nije ovo neko ispitivanje njegove odanosti najmoćnijoj ženi carstva:

„Milostiva, ja žudim za ljubavlju. A ljubav tako otmene i plemenite gospe, kakva ste vi, me ispunjuje toliko da ja ne bih mogao sebe izneveriti predavanjem mog tela drugim ženama.“
Valida: „Već sam čula od tvojih učitelja da si lukav i oprezan“.

Cvetko: „A nisu vam rekli da sam iskren?“

Valida: „Pa i ako govoriš istinu, istina je i ovo što sam ti rekla o tebi kao mužjaku za oplodnju. Veruj mi.“

Cvetko: „Kako bi moglo biti da vam ne verujem? I jeste da ja ne mogu bez žene. Ali da ja vama ispričam o mojim snovima sa hanumom Yesumani, vi biste shvatili za kakvom ženom žudim. A vi ste jedina koja mi ispunjuje dušu onako kako mi ju je ispunila hanuma Yesumani.“

Valida Kōsel ga je pogledala ozbiljno. Prilično sretna zbog ovog što od njega čuje, ali mu ipak staloženo reče:

„Neka ti bude kako hoćeš, ali nemoj se nikad bojati da mi izraziš želju za nekom drugom ženom. Jer i ja sam sretna da sam te iskusila. A priznao ti ili ne, na mom telu se ne daju sakriti godine.“

Posle mu je carica-majka priznala da je u njoj jaka želja da gleda kako on jebe drugu ženu. Pa je Cvetko pristao da mu ona dovodi haremske dame. I Cvetko je za godinu dana zajahao svaku ženu iz harema. Harem-baša je pazio da ne stigne neka reč o tome do sultana, jer bi ga onda sultanova majka obezglavila odmah i ubedila sina Murata da je harem-baša lažov. A sve žene iz harema su toliko bile oduševljene Cvetkovom spremom da su se sasvim lepo uredile u haremu prema Cvetku, a ne prema sultanu. I svaka je bila nestrpljiva da dođe na red kod njega, a ne kod sultana. A Cvetko ih je primao za noć koliko njih hoće da dođu, a da ne smetaju jedna drugoj. Inače je njemu svejedno bilo lepo; pa bilo koja da se penje na njega i da ga miluje i ljubi.

Cela njegova noćna služba harem-damama se sastojala u tome da ne isprazni kesu dok mu one to ne dozvole. A to je njemu postalo stvar iskustva. I, naravno, mladalačke snage.

* * *

Onda je na presto seo njen drugi sin, Ibrahim, i Kösel je rekla Cvetku:

„Ovaj moj sin je umno poremećen i ko zna koliko dugo će sve trajati ovako povoljno za nas. Ja bih da te pošaljem negde u sigurnost. A pored svega Ibrahim zna da ja uživam sa tobom. Neki ljubomorni muškarci već šuščaju o „orgijama Cvetka sa Muratovim ženama“ i samo je pitanje koji će se ulagivač usuditi da šapne Ibrahimu da to ide i sa njegovim haremom. Cvetko nije bio voljan da se odrekne novog harema, ali je stekao potpuno poverenje u validino prijateljstvo, njenu informisanost i njene sposobnost procenjivanja situacije.

„Gde hoćeš da ideš?“ – pitala je Cvetka, već sasvim odlučna da ga preventivno skloni.

Kad je i Cvetko poređao stvari i pokazatelje, postalo mu je jasno da će u jednom trenutku nastati za sve njih u haremu situacija spašavanja glava. I ko zna koja žena će šta otkriti; u strahu od ludog Ibrahima, ili u nadi da će ostati u njegovoj milosti. Jeste da je „magareća kita“ mila, ali je miliji život. I Cvetko reče validi:

„Uredi da se nastanim na velikom polju pored velike reke.“

Carica-majka je pozvala Cvetka na „noć rastanka“, dala mu tri kese dukata i pismo za sremskog sandžak-bega.

Cvetko se suznih očiju oprostio od svoje „mile starice“, kako ju je na kraju zvao.

„Posle tebe, nije mi više ni za šta žao, mladiću moj. Hvala Alahu za sve što sam sa tobom doživela.“

„I ja kažem isto, draga moja prijateljice.“

Cvetko je onda otišao na atmejdan i gledao konje. Kad su ga trgovci videli i razumeli šta hoće rekoše mu u šali:

„Ti da opremiš kola za put, a ne konja za jahanje.“

A Cvetko im reče:

„Dobar predlog! O tome nisam razmišljao.“

„Evo, kad si tako silan, ja ti dajem ovu kobilu badava. A ako imaš novaca kupi još jednu ovako žestoku pa si spreman i za megdan i za putovanje.“

„Neću još jednog konja nego ću kupiti dve mazge da vuku kola. A kobilu ću da čuvam, jer je zbilja lepa i živahna.“ - Reče Cvetko i upita svog darodavca:

„Kako se zoveš?“

„Nije važno. Pamti nam Alah i imena i dela.“

„Baš tako.“ - reče Cvetko i ode da bira mazge za dalek put.

2. deo

Cvetko na putu

Cvetko je isprva putovao polako ne zato što je tako hteo, nego što je morao da tera i kola sa hranom. Nije smeo da se osloni samo na to da će uspevati da stigne do neke mehane ili sela, ili da ulovi što god, čim mu istekne zaliha koju bi nosio u malom tovaru. A i šator je morao imati. Tek je potpuno oze-lenilo, a do toplih noći ima toliko dana da će pre biti na cilju nego što će biti moguće spavati na otvorenom polju sa jednom dekom ispod i jednom kao pokrovom. A mora i ovako i onako pokrivati i kobilu i mazge. Dok se ne otarasi mazgi.

Kad je procenio da je pojeo pola suvog mesa koje je poneo, rešio je da ostatak prebaci na mazge i da put nastavi jašući. Bio je već odavno prošao kroz Makedoniju. Izbegavao je gradove i sela, jer nije hteo da gubi vreme u njima; odmah na početku putovanja je iskusio da ga svugde gledaju kao čudo i da mu se „zalepe“ i odrasli i deca, tako da nikad nije mogao nastaviti put kad on hoće, nego kad se oni na jedvite jade oproste od njega.

A nije ni to bio Cvetku glavni razlog da ne svraća u naselja. Nego to da je imao muku kadgod negde vidi neko ljudsko stvorenje ženskog roda; Od devojčice do babe. Posle onoliko žena svake noći na dvoru u Stambolu, postala su sasvim nepodnošljiva ova samovanja noću. A tek muke njegove zorum; kad se njegova močuga ukruti do bola. Pa nikako da se opusti dok se ne ispiša kao konj.

Ponekad je morao da se olakša. Stao bi iza kobile, gledao nje-nu spremicu pod repom i mislio na guzatu Ajšu iz Muratovog harema.

Kobila bi se ponekad okrenula, gledala Cvetka pravo u oči i rzala. Cvetko joj je prvog puta rekao:

„Ajde, ne gledaj me, inače ću ga ugurati tebi, umesto da ga mlatim po glavi.“

A kobila je na te njegovre reči zarzala još jače.

Cvetko je pomislio:

„Kao da zna šta joj govorim.“

Posle je primetio da kobila sve jače i češće rže, kad on radi iza nje; Da podigne rep i počne grčiti i opuštati usne njene zevalice. Cvetka je mamila ona ružičasta boja. Pozivala ga da u vlagu i toplinu kobiline pice gurne svog pohotljivka. Rekao je tada svojoj kobili:

„A možda si i ti na istoj mucu kao i ja.“

Opet je ona zarzala, podigla rep i zevnula velikim usnama svoje podrepuše.

Cvetko je samo kratko pomislio:

„A šta će mi biti ako probam?“ – i odvezao je kobilu, uhvatio za dizgine i poveo je u šumu. Kad je našao debelo palo stablo primakao je kobilu zadnjim nogama drvetu, uhvatio koren njenog repa, podigao ga, izvadio svog pelivana i rekao kobili:

Nemoj sad da mi bežiš.“

Kobila je tako milo zarzala da se Cvetku učinilo da mu izjavljuje ljubav i vernost.

Do momenta dok nije postavio glavić među velike usne njene mesožderke i premišljao se: hoću li-neću li?, ali od tog momenta više nije bilo povratka za njih dvoje. Cvetko je gurao polako svoj ud u kobilu i spoznao da prvi put ne mora misliti o tome da li njegova saradnica može svu masu njegovog uda bez bola primiti. Vadio ga je i uterivao lako. Kobila je stenjala od miline. On je stenjavao od miline i mislio da je osećaj po čulu dodira isti kao i da je glavić njegovog uda u ženi.

Onda je kobila zanjistala kao da ju je grom udario i odvojila se od njega.

Cvetko je razumeo o čemu se radi i viknuo je kobilu:
„Dođi nazad! Ja nisam završio.“

Kobila je dugo pišala, pa se povratila zadnjim nogama pred drvo i opet se podmetnula Cvetku. Ovaj je opet čvrsto uhvatio koren njenog repa ugurao svoju kitu u njenu žarulju i požurio da istrese kesu. Kad je i njega „lupio grom“ viknuo je:
„Još da je Kösel tu da mi miluje jaja – sve bi bilo isto.“

Kad su se vratili mazgama ove su ih gledale kao da im kažu:
„Znamo šta ste radili!“ – Bar se tako činilo Cvetku.

Cvetko je i bez podsmešljivih pogleda mazgi osećao stid. Ali, učinjeno je učinjeno. I ne može biti da bude da nije učinjeno. Kad je uzjahao kobilu da krenu na put osetio je da ga ona sad milije nosi i pomilovao ju je po grivi.

Nekoliko puta su se tako sastavili i Cvetko je primetio da kobila stane pored svakog oborenog stabla ili kamena krajputaša sa kog bi joj bilo zgodno pariti se sa Cvetkom. Malo bi ga gledala u oči malo rzala i cupkala zadnjim nogama u mestu; dižući rep. U zavisnosti od okoline Cvetko bi joj rekao:

„Ajde. Evo me.“

Penjao se na drvo ili kamen i kecao kobilu.

Ili nežno:

„Ne.“ - ako su bili blizu nekog naselja.

Ona je htela svakog dana. A to je Cvetku bila novost u životu, jer je mislio da se kobile pare samo jednom godišnje. Ali:

„Navika je jaka stvar.“ – morao je priznati to i ovog puta.

„Njoj baš kao i meni.“

Posle je često mislio:

„Ja bih kupio ždrepcu, ali mi je onaj Pakistanac, ili koji je već, poklonio kobilu. Alahova volja.“

3. deo

Cvetko na svom životnom odredištu

Kösel je bila još moćna u Stambolu kad je Cvetko stigao u Srem. I sremski sandžak-beg je udovoljio carici-majci i dao Cvetku zemlju koju je on sâm imao na upravi i korišćenju. To je bilo selo Darinovci, na samoj desnoj obali Dunava. Blizu Banovaca; selo je imalo svoj atar prema Pazovi i nalazilo se na jedan dobar dan hoda od Beograda prema severu.

Sandžak-beg se s lakoćom ratosiljao sela, jer je svake godine imao istu muku sa Darinovčanima oko poreza; nisu imali upravnika pa nisu mnogo ni radili. Ali okolni Belegiš, Banovci i Pazova su dobro davali pa se sandžak-beg nije mnogo brinuo zbog nediscipline Darinovčana. S kraja jeseni bi poslao dva buljuka vojnika i kola da pokupe u Darinovicima desetak od onog što po kućama i oborima nađu. I to je bilo to.

Sandžak-beg je pretpostavljao da Darinovčani kriju u ritu svinje, i da u selu drže, u najboljem slučaju za tursku upravu, polovinu od svih svinja. Mada, iskreno se dvoumio sandžak-beg:

„Od čega su svinje u Darinovicima mogle biti hranjene?“

Darinovčani su zemlju slabo radili, a u blizini nije bilo hrastovih šuma kao na Savi kod Grabovaca i uzvodno.“

Onda je sremski sandžak-beg pretpostavljao samo to da Darinovčani dobro žive od ribarenja, to jest da oni u toj oblasti privređivanja najviše lažu tursku upravu.

„A ko da im broji uhvaćene ribe?“

I tako se sremski sandžak-beg obradovao da Darinovce dâ Cvetku pod komandu. Jer, mislio je beg:

„Ako se ovaj grmalj okući u selu, imaće uvid u sve i seljani neće smeti da ga lažu.“

Dao je Enver-beg Cvetku spisak imena glavara kuća u Darinovcima i listu razrezanog poreza za selo i poželeo Cvetku miran u dug život u novom kraju.

Sandžak-beg je računao da jeničar koji ima takvu zaštitu Dvora ima i veće zasluge od one o kojoj se priča:

O megdanu u Persiji. I mislio je:

„Neće biti zgoreg da ostanem u dobrim odnosima sa njim.“

Cvetko nije mogao niodkud znati da sandžak-beg nije sa svima tako ljubazan kao s njim, Cvetkom. Ali nije mnogo ni verovao u begove osmehe. Jer je znao da je širom carstva mnogima s osmehom stegnut gajtan oko vrata.

Cvetka su iz Mitrovice odvela dva spahije na imanje koje mu je dao Enver-beg. Stigli su u Darinovce u rano posle podne. Cvetko je izbrojao osamnaest malih kuća. Sve pletare pokrivene trskom. Kad je trojka stigla u selo u njemu je bilo samo desetak dečaka i devojčica, sa dve starice i tri starca. Cvetku ovo nije ništa govorilo, jer je moglo biti da su se stariji razbežali kojegde, da bi prikazali kao da su u poslu, ili se jednostavno razbežali dok ne utvrde da li su ova trojica neki službenici ili prolaznici.

Cvetko se zahvalio vodičima, dao svakom po deset akči:

„Da svratite u neku mehanu.“ – rekao im i otpustio da idu nazad svojim poslovima.

Cvetko nije ništa govorio deci koja su ga ljubopitljivo gledala. Pozdravio je stare ljude sa osmehom:

„Zdravi li ste, starci?“ – i sjhao sa kobile.

„Ah, gegamo se, sine.“ – odgovori mu jedna krezubava baba u ime svih domaćih.

Cvetko je prebacio dizgine svojoj kobili preko glave i pustio je da ide gde hoće. Nikad ju nije vezivao, jer ona nikad nije

pokazivala interese i potrebu da se udalji od njega; Služila mu je bolje nego što nekom služi pas. Njenim rzanjem je tačno znao da li je ona videla, čula ili omirisala nešto opasno ili nešto bezopasno za njih dvoje. Ako bi bilo nešto opasno ona nije čak ni rzala, nego ga je samo gurala njuškom ka onoj strani odakle je dolazila opasnost. Ako nije mogla da mu priđe onda bi pojačavala svoje rzanje do onog momenta dok on ne bi pokazao da je primio njeno upozorenje. Za to obaveštenje njoj bi bilo dovoljno da on postavi svoj kažiprst na svoje usne; kao da joj kaže:

„Razumem. Tišina.“

U međuvremenu ju je nazvao Kara-đul, crna ruža. Mada joj je nekad tepao i sa „Đulka“; ili „Đulo, Đulo!“; „Ružo moja!“

Kadgod je bio sa nekom ženom, jer mu se i to posrećilo nekoliko puta od Skopja do Beodrada, ona nije davala da je uzjaše. Izmicala se u stranu i propinjala se. A on bi joj tad govorio:

„Ne budi na kraj srca. Ti si mi najmilija i najvernija.“

Nekolika puta mu je bilo došlo da joj kaže:

„Pa shvati da nismo od iste vrste.“

Ali je morao da prizna da ne bi dozvolio da se na nju popne neki pastuv. Te je nastavio da ju zadovoljava kadgod je bivao bez žene na raspolaganju, a i sebe dodatno kadgod mu je bilo po volji da svog ugura do jaja. Naravno da je pazio da bude duboko u nekoj šumi ili visoko u nekom kamenjaru.

Još uz put je sasvim isprecizirao kako će sebi urediti stvari po pitanjima telesnog zadovoljavanja. Samo da se okući!

Sad je Kara-đul pošla za njim prema reci. Seoska deca takođe. Cvetko je već navikao da ga deca svugde posmatraju kao čudo. I znao je da je to iskreno od njih. I stariji su ga posmatrali sa čuđenjem, ali i sa strahom; opreznišću, ...

Ali deca ga se nisu bojala. U tome mu nije bilo sumnje.

Prišli su svi ivici terase. Jer je to bila zemljana uzvišica pored

vode; milju i po uzvodno i oko jedne milje nizvodno. Visoka između deset i pedeset-šezdeset stopa; kakogde. Stao je Cvetko sasvim uz ivicu uzvišice. Teren je padao na dole pod pravim uglom kao da je neko zemlju odsekao nožem. Kao kad na stolu stoji hleb i čovek seče prema dasci stola.

Dole je video stvarnu obalu reke od nekoliko desetina koraka širine; na visini površine reke. To znači da su vode Dunava odsekle ovoliko zemlje koliko je od vode do uzvišice.

„Silna reka,“ – mislio je Cvetko.

Dunav je bio žut. Mutan. Daleko uzvodno je video jednu veliku adu i tri manje. Velika ada je bila više uz levu obalu reke, a tri manje sasvim uz desnu.

Leva obala Dunava je bila toliko daleko, da se Cvetko ne bi usudio da reku prepliva. A nije verovao ni da bi neki konj izašao na onu stranu.

Vodena struja je bila toliko jaka da Cvetko na prvu procenu okolnosti, nije ni malo poverovao u postojanje plovniha objekata na Dunavu, koji se kreću na vetar u jedra: Za nizvodno nije trebalo, a za uzvodno ne bi moglo protiv struje. Jer ovde sigurno nema mnogo takvih dana godišnje, da sa juga duva vetar koji je jači od struje Dunava.

„Ali videćemo i to.“ – pomislio je.

„Koliko vidim, sve je savršeno za gusarenje. Deonicu koju bi neka veslačka jedinica savladala, vodena struja bi odmah oduzela čim bi veslači prestali veslati. Znači da plovni objekti sa vojnicima mogu biti samo mali; i kreću iz nekog grada uzvodno. Jer ko bi gradio velike plovne objekte koje ne bi mogao terati i protiv vodene struje? To znači da je svaki veliki plovni objekat na Dunavu neisplativ. Osim za terete niz vodu. Cvetko se setio Enver-bega i rekao u sebi:

„Ko pored ove reke misli na zemljoradnju jeste nesposoban da iskoristi prilike. Videću šta stvarno rade ovdašnji seljaci i za šta su sposobni.“

Gusarenja na Dunavu mu je palo na pamet kad je video koliko kojekakvih plovila stiže Savom i Dunavom u Beograd. A ako dovoze žitarice i stoku, onda izlazi da su seljaci namirili svoje obaveze prema Porti; žitarice i stoka pripadaju Porti.

„A od Porte oteti nije greh,“ – mislio je Cvetko - „jer i Porta otima od ljudi. Otima čak i decu.“ – mislio bi Cvetko kadgod bi se pitao da li žive još Manojlo i Ljubica.

Kad su posle zalaska sunca došli u selo odrasli seljani, Cvetko je morao priznati da su stvarno izgledali kao umorni poljoprivrednici. On od ivice platforme pored Dunava nije pošao u selo. Nije žurio da vidi darinovačke muškarce i žene. A već je bio odlučio da spava ovde; pod šatorom. Kad su neki muškarci prišli njemu, rekao im je:

„Dobar dan, ljudi.“

„Dobar dan tebi.“ – odgovoriše mu seljani.

„Ja sam Cvetko Manojlov Preočanin, sultanov jeničar. Ostaću u ovom selu dok mi ne dosadi. A trudiću se da mi ne dosadi. Da mi ne bi dosadilo trudiću se da stvari sredim po mojoj volji, a opet po pravdi. Da bude i vama dobro. Zato, kao prvo, od sutra – svinje da ne vidim u selu! Izgradite obore za svinje daleko od sela. Ne zato što ja ne jedem svinjsko meso, nego zato što svinje stvarno smrde nepodnošljivo. Ako neku nađem u selu iseći ću je na komade i vi ćete je morati baciti u reku. Dakle neću vam dozvoliti ni da je obradite za jelo. Jasno?“

„Jasno.“ – odgovoriše mu ne baš veselo seljaci.

„I to ovako: da izgradite svinjce bar jedan stadion severno od sela. Je l' jasno?“

„Jasno.“ – odgovoriše seljaci nevoljno kao da bi rekli:

„Ma daj, pričaj nešto drugo.“

„Dalje, posle isterivanja svinja iz sela dajem vam tri nedelje da sagradite kuću za mene. O tome ćemo se dogovoriti u detalje;

na kom mestu, kakva kuća i od kog materijala. Do zime ćemo sagraditi i nove kuće za vas. Ovo u čemu vi živite nije za ljude. Jasno?“

„Jasno.“ – odgovoriše mu malo glasnije seljaci.

„A sad donesite ovde malo slame za prostirku ovoj kobili. A ujutro meni donesite jedan hleb, bokal varenog mleka i neku pečenu ribu; ako vam je lako uhvatiti. Može li?“

„Može.“ – povikaše seljaci s olakšanjem. Verovatno su očekivali mnogo goreg upravnika nego što im se ovaj čini.

Sutradan im je Cvetko rekao:

Meni nije stalo da mi vi napravite bogatstvo. Ja mogu sâm zaraditi koliko hoću i šta hoću. Radićete kako ja budem rekao i dawaćete poreze koje vam je država odredila. Vi morate priznati da vam država ne uzima sve. A za to što nekim seljacima begovi, spahije i čifčije uzimaju mnogo preko onog što carevina traži nisam ja kriv. Vi ćete davati carevini koliko je propisano za zemlju na kojoj ste, a meni nešto malo, kao platu za moju upravu. Dosta mi je jedan dukat mesečno i hrana za mene i moju kobilu. A ako se oženim – i za ženu moju i decu. Je l' to mnogo?“

„Nije.“ – rekoše nekolicina seljaka sa olakšanjem.

Cvetko je govorio sa voljom da im svima bude dobro.

Dok je govorio pogledavao je na žene. Nije se nameračio ni na jednu koju bi rado navukao na svoju budžu .

„A ako vi niste sposobni da zaradite onokoliko koliko treba da biste dali sultanu, a da vama ostane za prehranu, onda vas treba kandžijom terati na rad. Ili oterati sa zemlje i dovesti druge ljude.“

Seljaci su ćutali, a Cvetko nastavi:

„To ne znači da ću vas ja šibati ili oterati, nego samo kažem tako kako bi bilo po pameti i pravdi. Od mene ne morate ništa

kriti. Ako se vi ne otvorite meni neću se ni ja otvoriti vama. Gubićemo zajedno. A vi sigurno više nego ja. Vi znate da bez alata nema ni zanata. U Zemunu i Beogradu ima alata za sve poslove. Ako nečeg nema – naruči se pa ima. Ako se dogovorimo šta da radimo ja ću se potruditi da alat bude doteran u selo.“

* * *

Tri godine od Cvetkovog dolaska u Darinovce, selo je imalo dvadeset osam kuća sa po četiri prostorije. Sve kuće zidova od debelog ćerpiča i pokrивene debelim snopovima trske. Sve su kuće bile postavljene u jednom redu; paralelno sa rekom. A okrenute da gledaju na Dunav. Od Dunava su postavljene na daljinu od pola stadiona. Bašta svake kuće je bila između kuće i ivice visoravni nad Dunavom. Sve štale si bile iza kúća, a tek iza štála se razvlačio put kojim su seljaci išli duž sela i izlazili na put koji vodi u polje. Tako, seoska deca nisu mogla upadati u opasne igre oko ivice visoravni. Nego, ko je hteo sići do vode morao se spustiti jedan hvat širokim stepenicima; ukopanim u jednom koritu visoravni.

Imali su dvadeset čamaca. Koje velikih za deset osoba, koje malih za do pet osoba. Cvetko im je doveo iz Zemuna učitelja za pletenje mreža. Posle pet godina ih je okrenuo da se više bave kravama nego svinjama. Sandžak-beg je učestao sa posetama Darinovicima ne da bi nešto kontrolisao, nego da bi se divio onome šta je urađeno za pet godina. Cvetkovo selo mu je redovno davalo porez za zemlju, porez za muške glave u selu, porez za svaku svinju, svaku kravu i drugu krupnu stoku, povećalo mu davanje za ribarenje,...

Cvetko je rekao svojim seljanima:

„Bolje je da mu mi sami nešto više dajemo, nego da nam on počne ponovo razrezivati. A ako mu se prikažemo kao pošteni, teže će mu pasti sumnja na nas, čak i ako budemo nešto mutili.“
Naučili su da prave sir i da suše ribu za zimu. Počeli su da gaje kudeljku i da je potapaju u baricama pored Dunava, pa im je doveo majstora za pletenje užadi da nauči i njih tom poslu. Kupili su potreban alat za užarenje i tkanje sukna.

Cvetko je dozvolio da se seljani oblače lepo i čisto, pa čak i da vezu šare na kudeljnim košuljama. Nabavio im je igle i jake konce za šivenje udobne i lake obuće za leto, a takođe i udobne i tople obuće za zimu. Sâm im je uobličio jedan primerak kabalice sa kapuljačom; za zimske dane.

Kupovali su vunu i pleli široke i mekane šalove i rukavice. ...

Napravili su kovačnicu, jer su imali i magarce, a ne samo volove, a magarce treba potkivati. Kad su ga jednom pitali:

„Gazda Cvetko, da pokoljemo svinje i prestanemo sa njima raditi?“ – Cvetko je skočio kao oparen vreloom vodom:

„Nikako. Nemojte ih držati mnogo, ali bar neku desetinu. Nikad se ne zna kako će godina poneti. Ili i neće.“

Tad im je zapovedio da sagrade svinjce od istog materijala od kojeg su i kuće gradili. I isto tako visoke kao i kuće što su:

„Da se ne grbavite dok oko svinja radite. Zbog nekoliko nedelja više posla oko gradnje, vi se mučite godinama oko čišćenja svinjaca i hranjenja svinja. Ako sam vam zabranio da svinje gajite u selu, neću da se zbog uzgoja svinja mučite više nego što je to potrebno.“

Kad su Darinovčani sagradili masivne svinjce izvan sela i masivne štale za goveda i magarce iza svojih kuća rekoše:

„Pravo radi ovaj naš upravnik.“

Pa su onda sagradili i nastrešnice za slamu i seno.

Prostorija za mekinje svinjama i kuvanje bundeve je u celom kompleksu bila uređena kao i bilo koja kuća u onom delu sela u kojem su ljudi živeli i spavali sa svojim.

I tako su čistoća Darinovaca i Darinovčana za malo godina postali posebna priča celog sandžaka.

Sandžak-beg je dozvolio da Darinovčani nose vezenu odeću od kudelnih tkanina i da sami sebi šiju obuću, jer to nije bilo protiv sultanovog zakona; po kom nemuslimani samo ne smeju nositi odeću od svile i satena, a takođe ni krzna i šubare.

* * *

Cvetko je i dalje jeo kao tri zdrava gladna vojnika. Ali se retko penjao iza Đulke. Ovde je stalno bio u poslu i stalno među ljudima, pa nije imao mnogo prilike da on i Đulka budu sami. Mada je imao iste potrebe za jebanjem kao i pre – trpeo je. Izgledalo mu je da i Kara-đul razume okolnosti, pa se prema njemu ponašala kao i bilo koja druga kobila što se ponaša prema svom gazdi.

4. deo

Redžepovi Cigani se pripremaju za put

Pre zime 1647. su Redžepovi Cigani stigli u Thessaloniki. Nije to bilo pravo putovanje kao kad čovek odluči da negde ode, pa krene bez drugih zadržavanja osim za odmor. Ovi Cigani su putovali, a da nisu znali gde će se putovanje završiti. Nisu imali tačan plan; krenuli su jednostavno na sever u Raj.

Neko putuje u Raj od trenutka smrti pa do u neodređeno. A da li je neko stigao u Raj o kom dokoni ljudi među sobom pričaju – ko zna. I da li Raja, onakvog kakav je u pričama dokonih ljudi, stvarno negde ima jeste takođe nepoznata stvar. Ali ovi Cigani su krenuli u Raj na Zemlji. Jer onaj Raj o kom dokoni ljudi pričaju je na nebu. A Redžep u to nije verovao:

„Kakvo je to mesto za uživanje u kom nema konja i livada? A zna se: nebo je nebo, a livada je livada.“

Sofija je ubedila svog muža Tarika, a ovaj svog oca Redžepa da trebaju krenuti na sever, jer u Raju na Zemlji nema kamenjara i mora, nego samo livâda; doklegod pogled dopire.

„Pa kad odeš tamo gde ti je oko na horizontu obeležilo neko drvo, opet odatle livade; doklegod ti pogled dopire.“ – opijao se vođa Ciganskog klana bajkovitim pričanjem svoje snaje.

Pošto je Sofija objasnila da tih nekoliko godina putovanja od Marmare do zelenog Raja njima znače od tri do pet – Redžep je naredio pokret. Šta su pet godina prema celom životu? Pogotovo što ih je Sofija ubedila da taj Raj na Zemlji nije mnogo lošiji od onakvog kakvim ga opisuju dokoni ljudi, kad pričaju o

zagrobnom životu. I osnovna stvar je ta da im je Sofija rekla da se ova dva Raja ne isključuju. To znači da neko iz zemaljskog Raja može nastaviti život u nebeskom; ako Dženeta stvarno ima negde. I ako Dženet neko zasluži.

„Ali ovaj zemaljski je sasvim izvestan! Tamo je. Na severu.“ – govorila je nepokolebljivo Sofija Tariku i Redžepu.

Redžep je pre konačne odluke pitao Sofiju:

„Ima li ljudi u zemaljskom Raju?“

„Pa naravno da ih ima“ - rekla je Sofija. „Ali je za njih tamo sve tako normalno da oni i ne znaju da su u Raju.“

Redžep: „A kako će primiti Cigane. Znaš da nas uglavnom nigde ne primaju kao drage goste.“

Sofija: „Tamo već ima Cigana. A primiće nas zbog konja; I oni, tamo domaći ljudi, vole konje.“

„Pa kako to da će tamo biti mesta za nas? A ovoliko ljudi po belom svetu.“ – sumnjičavo je razmišljao Redžep.

„Bâbo, pa nije svima stalo do konja i livada.“ – objašnjavali su Redžepu sin i snaja mu.

Redžep je sve preduzimao temeljno. Kadgod je u Istanbulu sa nekim trgovcem konja, koji je boravio severnije od onih krajeva koje Redžep poznaje, završio posao oko trgovine sa konjima, Redžep bi čoveka i njegove bliske ljude pozvao u kafanu i raspitivao se o krajevima i ljudima na severu.

Posle pola godine sakupljanja informacija Radžep je imao predstavu onog dela Evrope koji je bio pod Sultanovom upravom. I onda je pozvao Savet klana na prijem informacija i poslednji dogovor.

„Ako putujemo na sever preko Burgasa i Dobriča do Tune jeste da ima velikih livada za konje, ali je narod isti i sirotinja ista

kao i u Trakiji severno od Istanbula, tako da na tu stranu nema smisla putovati. Ako bismo hteli nastaviti preko Tune a uz Crno more, prvo ne bismo mogli preći Tunu, a onda ne bismo nikad – tu je sasvim dobro naglasio reč „nikad“ – izašli iz močvara. A oni koji su bili iznad tih močvara, lađom preko Crnog mora, kažu da su tamo još veća sirotinja nego u Bugarskoj, besni Tatarsi i zime za vreme kojih crkne sve što zanoći negde u putu.“

Posle ovog dela izlaganja Redžep pogleda značajno svog sina i svoju snaju pa reče:

„Tako vidimo da svaki sever nije sever koji bi nama odgovarao.“

Ako odemo zapadno od Jedrena, toliko koliko je odavde do Jedrena, pa pođemo na Sever, odmah nam se isprečuju naše planine. Pa onda velike bugarske planine, pa onda Tuna, pa onda opet velike močvare, pa veliki lanac rumunskih planina. Iza prvog lanca rumunskih planina je drugi lanac rumunskih planina, a iza njega više nije sultanova zemlja, a i zime su još oštrije nego u Moldaviji. Dalje, ako idemo na zapad do grada Thessaloniki, pa tek odatle udarimo na sever, dolinama nekoliko reka možemo stići i do Budima. A već od Belog grada su ogromne – tu je Redžep naglasio reč „ogromne“ – ravnice. I ljudi su pitomiji. I ima mesta za Cigane koji vole konje.“

Kad je Ciganski savet Redžepovog klana zaključio da bi do gradova Thessaloniki pa na sever do grada Ušküp bili u jednakim klimatskim prilikama kao i da su u Trakiji, onda su odlučili da krenu do tih gradova onako polako, kao i da ne idu na daleko, a da se za stvarni proboj na sever pripreme kad izađu iz Kumanova.

I tako su se ovi Cigani cele jedne godine pripremali da krenu za Thessaloniki. Muškarci su radili sve moguće poslove. Žene sa

malom decom su prale rublje po kućama bogatih Turkinja i Jevrejki. A najsposobniji i najhrabriji su džeparili i torbarili. Mlade lepe Ciganke iz klana su zavodile bogate Turke na bazarima duž Marmare, dok bi Redžep i njegovi ljudi nudili konje koje bi dovodili, uglavnom, iz Bugarske:

Ciganke bi otvarale predstavu za ljubitelje konja. Redžep i njegovi su hvalili konje kao poslušne životinje i za posao i za paradiranje, a Cigančice bi skakale na konje i iz mesta i iz zaleta, podvlačile se pod njih, terale parnjake (ipak svoje dresirane) stojeći sa po jednom nogom na svakom konju; u lakom kasu kônja bi Cigančice sedale na jednog, u lakom kasu poskakivale na njegova leđa, ... i izvodile šta ti ne, samo da šarene haljine polete u vis i da butine bljesnu lepotom: Cigančice su nosile sasvim dugačke šarene haljine i tu im niko ništa ne bi mogao zamerita, ali što je haljina bila duža to je više vremena trebalo da, posle neke Cigančicine vratolomije na konju, njena haljina opet legne na svoje mesto; onako kako to nije izazovno. Ali, avaj: Ona sekunda izlaganja Cigančicinog najintimnijeg je izazivala želju do bola u svakom posmatraču predstave.

Muzikanti Redžepovog klana, pojačani Turcima Erenčanom, saz i pevanje, i Eyüp Hamişom, ney, su pravili takvu atmosferu da su u opijenost padali i konji na atmejdanu, te ne bi mogući kupci konja, ili sultanove spahije, koji bi navratili da vide da nije u toj gužvi neka kavga.

Cigani su mislili na posao, a uživanjima su se predavali tek posle brojanja novaca u taboru. Tako su ljubitelji konja, izazvani demonstracijama lepote konja i mladih Ciganki, obučenih u široke haljine, neizbežno postajali prvenstveno pohotljivi muškarci. Koji računaju da konja mogu kupiti kadgod hoće, ali ne i uživati lepu Ciganku; koja mu se danas tako zavodnički osmehuje. I svaki od promatrača je bio ubeđen da se Ciganka baš njemu osmehuje.

Kad bi Redžepovi Cigani, koji nisu ni prodavali, ni džeparili, ni svirali, приметili da se neki Turčin, ili koji već, popalio na neku

Cigančicu – stupali bi u kontakt sa njim i davali mu predloge i ponude. Kad bi posao bio ugovoren Cigančica bi prestajala sa paradom i kretala da odradi dogovorenu i plaćenu stvar. Ali nijedna nije išla u kuću nekog Turčina izvan grada. Jer su Cigani svakom Turčinu dozvoljavali da povede Cigančicu, s tim da je oni čekaju pred njegovom kućom, ili pred hanom, pa posle najkasnije sat vremena da je pusti napolje. Naravno prvo da dâ njima novce za njenu posetu odajama za uživanje, a i zalog za slučaj da ju ne pusti po dogovoru. I malo koja Cigančica da nije izašla od kog Turčina bez bakšiša.

Nekoliko njih su ostale zauvek sa svojim mušterijama. Ali, naravno, za velike sume novaca. Cigani su bogatim Turcima računali prinovljavanje domaćinstava ovako:

Cigančici miran život u kući bogatog Turčina, a Turčin da dâ novaca za tri do pet konja. U zavisnosti od toga kako je izgledala Cigančica koju je neki Turčin hteo za svoju sreću.

Naravno samo u slučaju da je neka Cigančica htela ostati u domaćinstvu muškarca koji se interesovao za nju.

I naravno nisu se takvi poslovi sklapali samo sa Turcima. Bilo je po Trakiji i bogatih Grka, Jevreja, Iranaca, Pakistanaca, ...

Nekim Redžepovim Ciganima se osladilo ovo bogatstvo i počele su da padaju ponude da sa ovakvim načinom privređivanja nastave život tu gde su sada. Ali bistre glave oko Redžepa su rekle da je već sve postalo opasno, jer se primetilo da, tamo gde su Redžepovi Cigani, nestaju torbice i kese sa novcima, pa se malo koje okupljanje može videti bez vojnika koji motre na Cigane. I samo je pitanje kad će kojeg uhvatiti na delu krađe. A onda zna se: ako ne padne nečija glava – pašće obe ruke. A ne izrastu lepe Ciganke za dve godine, kao konj, nego za četrnaest-petnaest.

„A ako prodamo sve lepe devojke kakve će ostati za nas i porod?“

I tako je Redžep shvatio zašto još uvek ima mesta u Raju na Zemlji. Odnosno zašto ne kreću svi ljudi na put od tri do pet godina. Trebalo je dobro se pripremiti za takav put.

Novci! Ko ima novaca u Stambolu ima Raj u Stambolu. A Redžepovi Cigani su sad prvi put sa mnogo zlatnika u kesama. I ako bi ostali u Stambolu opet bi brzo ostali bez njih i opet bi sanjali i čekali neki bolji život. Negde. A dvaput neće imati istu ovako jaku volju da nešto temeljno izmene u svojim životima. A onda se počelo šuškat i da je glas o dobrim sviračima oko Redžepa stigao i do sultana i da je sultan nameravao da celu grupu povuče na dvor. Redžep je ponudio po tri zlatnika i po sto akči Erenčanu i Eyüpu da odu u Thessaloniki i čekaju doklegod Redžep i njegovi ne dođu tamo; ako to hoće.

Erenčan i Eyüp su mnogo više voleli da njihovo muziciranje čuje svet, nego da uvek sviraju istom društvu, pa makar to društvo bio i sam sultan. A Erenčan i Eyüp su znali da ne bi smeli gledati sultanove hanume onako kako gledaju bele i crne devojke na svadbama i vašarima slobodnog sveta. A kamoli da bi smeli nekoj sultanovoj hanumi svirnuti našto na uvce pod svojim šatorom, odaji ili gde već posle glavne zabave.

Erenčan i Eyüp su „nestali“ i kad je kod Redžepa stigao sultanov čaušbaša sa buljukom jeničara, Redžep mu je rekao: „Čestiti efendija, neki Turci muzikanti su se zadovoljili novcima koje su nakupili i napustili su nas. A naši Cigani svirači nisu dobri bez onih Turaka.“

I čaušbaša je otišao kako je i došao.

* * *

Redžepov klan je za mnogo zarađenih novaca kupio desetak dobrih konja.

Plan je bio da na put u zemaljski Raj krenu sa što više dobrih konja. Da bi usput mogli trgovati njima. Jer nije im bilo sigur-

no da će im u krajevima kroz koje budu putovali biti moguće preživeti od drugih oblika privređivanja. Nije svugde interes za muziku i pesmu. I nema svugde šta da se ukrade. I nema svugde kome da se ponude Ciganska medicina i gatanje.

Na putu su im trebali jaki šatori. I za ljudstvo i za konje.

I alat koji će trajati godinama. I oružje za „Ne dao Bog.“

Haljine za leto i zimu. Cigani su čuli od Bugara da su zime na severu tako hladne da se može kolima preći preko reke.

Neki Bugari su Redžepa savetovali da ne kreće na sever, jer nema uživanja na severu bar četiri-pet meseci u godini: osim ako porodica ima dobru kuću. A Redžep je već računao s tim da će u Raju sagraditi dobre kuće.

Turska uprava je tamo već sto godina. I kad mogu Turci iz Čanak-kalea da izdrže hladnoće na severu moći će i Cigani sa ove strane Marmare. Pogotovo kad je jaka volja.

Pred sam polazak se Redžep raspitao kod ljudi iz sultanovih službi dokle dopire tamo sultanova vlast. I kad je to čuo odlučio je da plati koliko treba za jedan potpis Velikog vezira na dozvoli za nesmetano putovanje kroz sultanat. Opet su se neki Cigani pobunili da se tako traće novci, a Redžep im je objasnio razloge:

„Ako imamo Vezirov potpis mala grupa Turaka neće smeti da nam pocepa taj papir od nas 20 Cigana. A velika grupa Turaka neće smeti da pocepa papir sa Vezirovim potpisom plašeći se jedan drugog; jer bi time izrazili nepoštovanje Veziru.

I neće smeti da nam uzmu konje za takozvane vojne potrebe.

Ako dobijemo Vezirov papir ostaje nam samo da kupimo najbolju kožnu torbu u Carigradu u kojoj bismo papir čuvali.“

Vezirova dozvola za putovanje kroz sultanat je data Redžepovim Ciganima zato što su platili harač paušalno za pet godina unapred, jer se neće nalaziti na jednom mestu, pa da bi se znalo kome da daju porez i na posao trgovaca konjima.

I Veliki vezir je bio milostiv da im za sumu petogodišnjeg poreza dâ dozvolu slobodnog putovanja sultanatom, važeću za pet sledećih godina; jer su se Cigani samovoljno prijavili i tako iskazali odanost sultanu, a stvarno i samim tim što daju novac za godine unapred.

Za Redžepov klan je to značilo da se ne moraju kriti putujući kroz šume, preko gudura i vrleti, nego će moći da putuju slobodno; carskim drumovima. Što je bolje i za ljudstvo i za konje, a i za zaprežna kola.

Početkom leta 1649. je Redžepov klan ušao u dolinu Južne Morave.

5. deo

Porodica Papatanasii u Vranju

Kyriakos i Marianthi su stigli u Vranje sa Zakynthosa. Kyriakos je imao dva razloga da ode sa Zakynthosa, a Marianthi jedan. Pošto je taj jedini Marianthin razlog bio taj da bi život sa Kyriakosom počela tek negde daleko od ostrva na kom su odrasli, onda je to postao i Kyriakosov treći, a tako i razlog broj jedan. Ustvari prva dva njegova razloga da napusti ostrvo i nisu bili zaista toliko jaka da bi čovek morao otići u tuđinu; „Mnogim Grcima su stradale kuće i okućnice u zemljotresu i mnogi su, kao treća klasa stanovnika ostrva, bili siti ribarenja i zemljoradnje kao izvora zarade, pa su ipak ostajali i ostali na ostrvu.“ – mislio je Kyriakos kad je vagao na koju će stranu.

Ali kad je Marianthi polovinom decembra te godine odluke, malo više od mesec dana, koliko joj je trebalo da se nekako oporavi od šoka izazvanog nesrećom koja ju je i lično snašla, odgovorila na Kyriakosovu prošnju: „Hoću, ali ne ovde!“, Kyriakosu je postalo svejedno gde će živeti sa ženom koju voli. I pošto je hteo da se kao domaćin bavi stočarstvom, skoro neizbežno je bilo da stigne u Južnu Srbiju:

Kao pripadnik najniže klase na Zakynthosu nije imao nikakve izgleda da ikad u životu bude neki veliki privrednik, tj. nikakve šanse da izađe iz materijalne bede. Mlečani su sve što na Zakynthosu valja držali u svojim rukama za sebe.

Da bi neko trgovao na veliko mora imati i veliko tržište.

Veliko tržište može biti osvojeno i sa Zakynthosa, ako čovek

ima brod i ako je Latin. Ali ne i ako je Grk i ima jedan čamac, kojim ne sme odveslati iza linije horizonta.

Međutim i na kopnu je sistem bio samo drugačije nepovoljan; već prema tome kako su stvari postavili i odnose odredili osvajači grčkog ostatka – Turci. I bez obzira na to kako bi bilo biti trgovac u Grčkoj pod Turcima – tu su Kyriakosu onda i svi Grci kao konkurenti.

Zato je Kyriakos krenuo ka Turcima kao svojim kupcima, ali to tamo i sa robom gde neće uopšte imati konkurente. Kyriakos je odlučio da radi i trguje ovcama u Srbiji.

Srbi su, kao za inat Turcima, nastavili sa uzgojem svinja; i nisu hteli ništa po ekonomskim stvarima da prilagođavaju dobrobiti svojih porobljivača. Pa makar koliko da bi to bilo dobro i za njih Srbe. I Srbi čuvaju ovce, ali pošto se bave ovčarstvom na sitno kriju svoja stada po planinama, da ne bi plaćali porez na svaku ovcu; Glavnine stada kriju po tesnacima i uvalama, a na pijacu iznose tek koliko je njima u račun da prodaju, a ne koliko Turcima treba ovčjeg mesa, sira, vune i poreza. Kyriakos je hteo da se bavi ovčarstvom na veliko i to u nekoj dolini; Bez skrivanja i izvrđavanja poreza. „Ako bude ovaca za prodaju biće i novaca za porez!“

Tako je mladi Kyriakos došao u Vranje i nekoliko dana obilazio okolinu. Kad je našao mesto koje mu se dopada za posao koji je i kako je zamislio, raspitao se kome pripada polje. Zapadno od Vranja. Nakon jednog razgovora koji je dug koliko i pripremanje čaja koji su popili – Kyriakos i stari Bilal-aga su postigli dogovor.

Pravno-ekonomski gledano Kyriakos je u Vranju ušao u službu Turcima. Ali sa svim šansama da isposluje i sebi veliku dobit. Naime, sa Bilal-agom je postigao dogovor da na njegovom spahiluku gaji ovce i da za korišćenje spahijinih livada na neodređeno vreme daje Bilal-agi deseti deo od ovaca i vune. I

to bi bilo uobičajeno davanje, sa kojim bi Bilal-aga bio zadovoljan i koji bi svi poslovni ljudi Balkana ocenili pravičnim. Ali pošto Kyriakos nije imao nikakav novac, a Bilal-aga kao čestiti musliman ne uzima kiriju za novac, to su se dodatno dogovorili da Kyriakosov početni kapital bude iz Bilal-agine riznice, a da mu onda Kyriakos i kao trgovac daje desetinu od svojih prihoda.

Bilal-aga je upitao Kyriakosa:

„Nije li to samo prikriveno kršenje mog pravila da ne dajem novac pod kamatu?“

„Ago, to su dva posla. Čovek može napredovati i propasti kao uzgajivač ovaca. A isto tako i kao trgovac bilo čega. Dakle, dva posla – dva desetka.“ – pogađao se Kyriakos.

Bilal-agi nije bilo važno šta će misliti ostali Turci, jer on nije ni morao nekome polagati račune; Obaveze je imao samo prema sultanu: da izdržava vojnike na broju koji je sultan za veličinu njegovog spahiluka odredio i da se jedan od njegova dva sina sa vojnicima pojavi na zbornom mestu; kad sultan naredi zbor vojske koja mu treba.

A Bilal-agini vojnici imaju porodice! Ali pošto je Bilal-agi Kyriakosovo moralno tumačenje njihovog dogovora izgledalo sasvim tačno, ocenio je da bi bilo glupo da odbije Kyriakosa. Pogotovo što u domaću raju ne može imati poverenje po pitanjima ekonomije i dobronamernosti prema Turcima.

„A vala baš koliko i mi Turci ne razmišljamo o njihovim dobitima, nego o dobitima za sultana i carevinu. Pa i to prvenstveno jer po carevim zakonima moramo tako delati. Jer ako ostanem bez vojne jedinice – ostaću i bez spahiluka. Tako da ako ovom Grku bude dobro biće i meni. Ako ulažem u njegove poslove – ulažem u svoje.“

I pokazalo se da je Kyriakos dobro računao sa tim da on u Srbiji treba nekog turskog zemljoposjednika i da neki turski zemljoposjednik treba njega.

Prve tri godine od njihove postavke na vranjski Bunuševac su Kyriakos i Marianthi sami sve radili, a sad, petnaest godina posle, samo upravljaju. Posle pet godina su u svakom momentu imali najmanje trista ovaca. Na pašu su ih isterivali od Vranja do Bujanovca, kako su se već sa kim dogovorili.

Trgovačke odnose su brzo utvrdili sa Dubrovčanima, koji su dolazili jednom godišnje u Vranje po vunu za odvoz u Veneciju. To je sve ispalo zahvaljujući Kyriakosovim poznanstvima sa Venecijancima koji su upravljali Zakynthosom. Mada je engleska vuna osvajala ceo kontinent.

Kyriakos i Marianthi su jaganjce i sir prodavali Turcima u Vranju i okolini.

Kyriakos je vremenom dao da se na kraju Vranja, a na početku Bunuševca sagrađi jedna kuća za njega i njegovu porodicu i jedna kuća za poslovne prijatelje kad dođu u Vranje. Kuće bi ustvari pripale Bilal-agi bez ikakve odštete za porodicu Papatanasiu, ako bi jednom rešili da izađu iz ugovora sa Bilal-agom; jer ih aga nije terao da ih zidaju. Međutim takvo što aga nije očekivao od Kyriakosa; a nije slutio da Kyriakos u zadnje vreme razmišljao o nekim stvarima koje nisu za zanemarivanje. Međutim dogovor sa agom je bio da raskid poslovnog odnosa bude najavljen dve godine unapred. Jer za agu ne bi bilo jednostavno odmah sve reorganizovati, kako bi za spahiluk bilo bez finansijskih gubitaka. A Kyriakosu bi trebalo biti dato dovoljno vremena da sve rasproda pre nego što ode iz Vranja; ako bi se takvo šta prohtelo Bilal-agi.

Već osam godina od dolaska u Vranje je Kyriakos bio bogat čovek, a stari Bilal-aga još dosta bogatiji nego što je bio pre dogovora sa Kyriakosom; i mnogo sigurniji u to da mu se bogatstvo neće smanjivati, nego da će se uvećavati. I da će sultan, zbog broja dukata koje mu stari Bilal-aga šalje dozvoliti da spahiluk ostane na Bilal-aginim sinovima; Na jednom od njih.

A drugi će dobiti negde drugde zemlju i neku kesu zlatnika od svog oca, pa da gleda dalje kako će, kad se otac preseli u nebeski vilajet. Naravno ako u nebeski vilajet ne ode pre starog age koji od njegovih sinova; ili oba, služeći sultanu. A opet, pošteno govoreći, sebi; zbog spahiluka.

Bilal-aga je maštao o tome da za neku godinu skupi dovoljno novaca pa da otkupi spahiluk i prevede ga u privatan posed. Naravno da se njegova davanja i obaveze sultanu ne bi sasvim izgubili, ali samim davanjem otkupnine to bi bilo sve znatno manje po godini; i za zemlju i po broju vojnika koje mora odvesti u sultanovu vojsku.

* * *

Sa Zakyntosa je Kyriakos otišao kao seljak, pripadnik treće klase po gledanju Latina, a sad bi se mogao tamo vratiti kao građanin. I često je zaticao sebe da misli o tome: Jednom se usudio poveriti iskrenom prijatelju Dubrovčaninu Tadiji: „Imati decu u Turskim zemljama, ako nisi Turčin, je veliko opterećenje: Ako imaš zdravu mušku decu, ili će se boriti sa Turcima protiv drugih, ili će se boriti sa drugima protiv Turaka. A ako imaš zdravo lepo žensko dete ili će je obesni Turčin hteti u svojoj kući, ili će je uzeti po „Pravu na prvu bračnu noć“. Ovo je Kyriakos izjavio tek kad je Kaya napunila dvanaest godina i kad je postao svestan koja ga neizvesnost čeka po tim pitanjima.

Kad su on i Marianthi stupili na grčko kopno iznenadili su se turskim zakonima po kom Hrišćani nisu smeli nositi lepu odeću, ni jahati konje, ni nositi oružje, ...

Ovde u Vranju je za Hrišćane bilo još sve poniznije: Besposličenje je bilo privilegija samo Turaka i Turkinja, žene svih ostalih su morale da se sklanjaju s puta muslimankama, nisu smele nositi svilu i dodatke za ulepšavanje, ...

Mada u planinskim selima, u kojima nije bilo Turaka i njihovih žena, nije bilo toliko straha od zakona koji propisuje kako da se Hrišćani oblače i ponašaju, nije bilo ni bogatstva da bi se hrišćanska sirotinja mogla predati nekom izrazu slobode oblačenja i ponašanja.

Kyriakos je hteo da se njegove ćerke lepo oblače, da ne postanu kućna stoka nekog Balkanca ili Turčina, nego da ih dâ na škole koje bi njih tri oplemenile do sposobnosti da prepoznaju koliko to zavisi od obrazovanja, da odaberu, koliko to zavisi od materijalnog bogatstva i da uživaju lepo, koliko to zavisi od društva u kom žive.

I sad kad je stekao što je hteo sebi i svojoj voljenoj ženi, počeo je da razmišlja da se iz svega izvuče i da proba posao sa ovca-
ma na Zakynthosu. Jer, Dubrovčani bi mu ostali kupci vune, a meso i sir jedu i ljudi na Zakynthosu.

6. deo

Redžepovi Cigani na putu

Matori Galib je pričao Cigančićima: „Tamo odakle su naši pradedovi, lopovluk se smatra časnim zanimanjem. Jer za krađu lopovu trebaju hrabrost, snaga i veština. Sve u zavisnosti od toga šta, kad, koliko i od koga se krade. Država i lopovi su u nečemu slični, a u nečemu nisu. Država te ništa ne pita, nego moraš da daš. Lopov te takođe ništa ne pita, ali ti uzme samo ako imaš. Što je i razborito, jer neće čestit lopov na onog koji jedva preživljava. Dakle tu je razlika što država uzima i od siromaha, to jest i tamo gde nema dovoljno, a časni lopovi uzimaju samo tamo gde ima više od normalnih potreba. Od koga država uzima porez?“ – zanosio se Galib u predavanje.“

„Od svih koji su u narodu i s narodima te države stekli bogatstvo. Pošto državni službenici gledaju da prvo za njih ima, pa posle za vojsku, to sirotinju ne pomaže niko. Ni bogataši ni država. A ni Bog direktno. Nego Bog lopovu da talenat pa lopov da gleda šta će s talentom za lopovluke. Dakle i od Boga je i po situaciji da se lopovi sami posluže. Pošto časni lopovi ne mogu lako da zagrabe bogataške novce nakon što uđu u državnu riznicu, to časni lopov mora probati da zagrabi pre nego što bogatašev novac uđe u državnu kasu.

Siromah čovek, dakle, sme da bude lopov, naravno ako ima talenat za lopovski posao, i to je onda časno zanimanje. A bogat čovek nema zašto da bude lopov, pa ako krade onda je grešan i nečastan.

Međutim, pošto i za sticanje bogatstva trebaju znanja i veštine, snaga i hrabrost, to nije red da lopovi sve pokradu bogatom

čoveku. Nego samo malo. Nešto kao porez sirotinji na kojoj se bogataš obogatio, time što je nije pravedno platio kad mu je pravila bogatstvo. I tako svima bude dobro; I nečasnim gazdama i časnim lopovima.

E sad može neko reći da ima časnih gazda. Ima, ali samo malih. A velike gazde su velike samo zato što ne plaćaju svugde sve kako je po pravdi, pa im zato i ostaje mnogo.“

Onda je iste večeri posle Galiba Sofija govorila Cigančićima:

„Postoje talenti i za nauke koje ljudi steknu posmatranjem sveta u kom žive. Merenjima, zapisivanjima, računanjima, ... Ali prva stvar, znate li vi deco šta je talenat u čoveku?“

Cigančići su se zagledali i smeškali, ali niko se nije usudio da nešto određeno kaže.“

„To je osobina u čoveku po kojoj on radi neki posao mnogo bolje nego neki ljudi koji taj talenat nemaju. Naprimer Idriz je talentovan za kovača. I kod Idriza svaki konj miruje, jer i konji osećaju da će ih Idriz dobro potkovati.

„A kad to uzme da radi smotani Rahman, konj se otima da ide da pase. Ili se propinje.“ – ubaci komentar jedna devojčica.

„E, baš tako.“ – nadvikivala je Sofija decu, koja su se već više smejala Rahmanu, nego što su bila skoncentrisana na poduku.

„Šta Rahman? Ko ima nešto protiv mene?“ – priđe odnekud pomenuti; spreman na temeljnu raspravu.

„Ma ništa. Deca te hvale. `Ajd` idi tamo gde si bio.“ – reče mu Sofija, pa se okrenu deci i nastavi da im priča, ignorišući sasvim klempavog Idrizovog pomoćnika.

„Ali najveće znanje ima onaj koji može da razgovara sa Bogom. Bog sve zna i zašto čovek da se muči tražeći znanje kad je jednostavnije da pita Boga i da čuje odgovor.“

„Ti razgovaraš sa Bogom?“ – pitala je Sofiju jedna Cigančica od osam-devet godina.

„Da. I to je razgovor bez reči. Kao ja sa kartama ili Čansever tumačeći ubode štapom u zemlju ili pesak. Mi pitamo Boga nešto i On nam kaže: meni kojim redom koje karte da uzmem u ruke. A njoj koliko puta u kojem redu da ubode u zemlju. Pa onda moj red karata ili njeni zbirovi uboda štapom u zemlju ili pesak daju nama odgovore na pitanja.“

„To je mnogo teško. Videla sam tvoje karte.“ – reče Sofiji ista devojčica.

„Ili kad Čansever brzo ubada u zemlju, tako da niko ne može izbrojati koliko puta je ubola u jednom redu,...“ – dodade druga.

„... i kako zna kad da počne ubadati zemlju u novom redu. E, a sad zamislite koliko su pametni oni koji razgovaraju s Bogom bez karata i ubadanja štapom.“ – obrati se Sofija svim mladim slušaocima.

„I tebi je Bog na karte rekao da dođeš da živiš sa Ciganima.“
Sofija: „Bog mi je rekao da uzmem Tarika za svog čoveka. I pošto je on Ciganin među Ciganima, gde će njegova žena nego s njim među njegove.“

Jedan dečak je tad rekao tu okupljenima:

„Može biti da je najveće znanje razgovorati sa Bogom, ali sam ja primetio da se hrabrošču dođe do većih novaca.“

Sofija: „Ako je hrabar čovek loše obavešten hrabrost mu ne može pomoći. Može hrabar i nepromišljen poginuti.“

Dečak je na tu Sofijinu primedbu ostao bez komentara.

A jedan drugi je pitao:

„A koji su ljudi najhrabriji?“

Pošto niko nije davao odgovor javio se Sureya, Ciganin od svojih dvadeset seda-osam godina:

„Onaj koji sme da uzme od mrtvih.“

„Joj, majčice!“ – uzviknu mala Sureyina ćerka, koja mu je sedala u krilu. I sakrivajući lice svojim ručicama prisloni se čvrsto uz oca.

„E, to! Joj, majčice.“ – reče Sureya dečacima koji još nisu tačno znali šta to znači „uzimati od mrtvih“.

„A najveća ciganska vrlina je:“, – javi se Redžep, „Ne izdati u kojoj šumi je čerga. Kad smo na putu. Ili ne izdati ko je još bio u akciji sa uhvaćenim, kad smo u gradu ili selu.“

„A najveća ciganska nevolja je kad podmećemo naše devojke pod bogate starce.“ – reče mladi Munir.

„Ah, mili moj“, – reče jedna baba Muniru, „ti još tuguješ za Ramizom.“

„Prodali ste je.“ – reče Munir skoro suznih očiju.

„Ti znaš da je ona pristala na to.“ – reče mu Tarik.

Munir je već kao dečak bio upoznat sa tim da se mladim Ciganima dešavaju te tužne stvari; da Cigančice koje oni vole ili žele samo za sebe, u interesu klana nekad legnu sa nekim iz druge rase i nacije.

To starijim Ciganima i Cigankama i nije tako teško prihvatiti, jer oni iskuse da postoje i teže stvari nego što je povređeni ponos. A kad se dvoje vole – takva jedna nesreća se primi kao i bolest od koje telo ozdravi. Pa samim tim što se vole – ozdrave i duše. Tačnije ozdravi i duša Ciganina čija je lepa devojka ili žena bila upotrebljena za zadovoljstvo nekog parajlije, a u korist klana; jer Ciganke ipak manje pate zbog takvih stvari.

Lepa Galila, koja je u Stambolu finansijski baš dobro doprinela pripremama za ovaj put, reče Muniru:

„Šta vredi što ste i vi Cigani lepi, kad Turkinje i Jevrejke ne izlaze iz kuća sâme. I ne smeju pustiti u svoje odaje druge

muškarce osim svog muža. Ili ako i dovedu kojeg tajno, onda je to posetiocu bez novaca.“

„Ma daj! Ti ideš sa belima i bez novaca.“ – pomalo svađalački raspoložena odbrusi joj Esma, ne tako lepa Ciganka dvadesetih godina.“

„A, to nikad!“ – odgovori žestoko Galila.

Esma: „Ili ne prijaviš sve.“

Galila: „O tome neću da raspravljam, dok mi neko ne nađe novac koji nisam prijavila.“

„Ajde, sad dosta svađe.“ – zapovednički izjavi Redžepova žena, koja je smatrana „ženskim gazdom“ klana.

Redžepovu ženu Sikander nisu voleli, zato što je autoritet održavala davanjima teških poslova ženama koje ju naljute. Prema Redžep su svi stajali kao prema blagom ocu, a prema njegovoj ženi kao prema zloj maćehi. Dobro, teške poslove mora neko obaviti, ali ne sâm, kako Sikander naredi nekoj Ciganki; kad želi da ju kazni.

Redžep je već nekoliko puta nasamo zapretio svojoj ženi da će ju raspunomoćiti, ako bude u svoje lične stvari upetljavala i zloupotrebljavala mesto vođine žene, odnosno funkcije i moć koju kao vođina žena ima. I Sikander je zadnjih godina malo „olabavila“.

Redžep je tad ustao i krenuo od vatre, a odmah poustajaše i nekoliko mladića. Znali su da Redžep ide do konja. I mada su psi bili tihi i spokojni, Redžep je voleo da baci pogled na ergelu pre nego što legne da spava. Kod ovako toplih noći je radije spavao na travi, postavivši ovčje krzno pod sebe, nego u kolima pored svoje matore; koja u zadnje vreme toliko hrče da za spavanje u njenoj blizini čoveku oštrog sluha nema mnogo izgleda. A znao je Redžep da Sikander ne bi niko uzeo ni na

poklon, a kamoli da mu je ukrade. Ali ovi konji su blago. I cela šansa ovih Cigana da ostanu u Raju se zasnivala na tome da imaju ergelu dobrih konja.

Sofija je tačno objasnila Savetu klana da će u Raj moći ući zahvaljujući konjima. A tek onda će im dobra vila omogućit da u Raju i ostanu. Dakle ni dobra vila im ne može stvar srediti bez dobrih konja.

„Može biti da stvar odluči i jedan konj, ali samo zato što i konj kao i čovek među odličnima održava svoje sposobnosti u stanju za najveće domete svog bića. Odnosno, mnogo dobrih konja utiču na najboljeg da ne padne u svoju prosečnost.“

Objašnjavala je čisto filozofski mudra Sofija prirodu konja.

* * *

Redžep je bio neustrašiv čovek oko četrdeset pet godina starosti. Malo okruglast, ali jak i okretan. Odličan jahač. Nikad nije galamio i padao u nekontrolisanu vatru, a kad je bio ljut na nekog ili nešto, ili začuđen i zbunjen, ... samo bi viknuo:

„Bož`ju ti tepsiju poljubim!“

Ako situacija nije bila baš mnogo loša onda bi mu neka Ciganka i dobacila:

„Bolje moju mindžu.“ – i to samo onda ako njen muž nije u blizini. Inače ona koja to izjavi, a ne primeti da joj je tu u doslušnom polju čovek – začas dobije nogu u zadnjicu, ili jednu preko ušiju.

Elem, kad Redžep kaže:

„Bož`ju ti tepsiju poljubim!“

to on misli na Sunce. A koliko glasno i kako to izrazi zavisi od toga u kakvo mentalno stanje ga je situacija uvela, odnosno šta je hteo sagovorniku okvirmo reći.

Sofija je primetila da noću često izlazi izvan logora, i da kad on izađe u polje ili šumu, za njim krene i Galila. Međutim u zad-

nje vreme je izlazio svake noći, a Galila tek ponekad za njim. I pošto se Sofiji učinilo da Redžep noću bdije šetajući ili sedeći negde, a ne čekajući svoju mladu ljubavnicu, reši da otkrije o čemu se radi. Zašto on to izlazi i ostaje u tami sam?

Sofiji nije izgledalo da on to kao stražari u brizi za čergu, jer bi onda postavio straže na svim stranama, nego da on to po nekoj svojoj ličnoj stvari bdije noću, a danju spava.

I muškarci su to приметili. Ali budući da su imali poverenja u svog vođu – nisu ga ništa ispitivali.

Sofija je rešila da jedne svetle noći krene za njim, ako se on udalji. Motrila je na trenutak da odmah krene za njim, da joj ne bi odmakao mnogo, jer se ona bojala biti sama noću u polju ili šumi, bez nekog od ljudi. I kad je jednom bila odmorna, a mesečina jaka, reši Sofija da bdije dok Redžep ne ustane.

Možda je zadremala, ali je u zadnjem trenutku videla kako jedan od pasa koji su ga uvek pratili zađe u šumarak. Sofija se tako naglo pokrenula da je probudila Tarika i ovaj je, kad je već bila tu da zakorači iz kola, uhvati za nogu. Sofija mu pokazala odlučno, postavljajući svoje prste na njegove usne, da miruje i da ju pusti da ide. I Tariku bi jasno da Sofija zna šta i zašto, pa samo poljubi njene prste i leže da dalje spava.

Sofija je izbila na jedan proplanak i stala bez ikakvih izgleda da sme biti sigurna u kom pravcu da nastavi potragu za Redžepom. Čak se posle okretanja oko sebe uplašila da više nije sigurna između koja dva drveta je izbila na proplanak. Mesečina je polivala proplanak, a iz šume izleteše spasonosno Redžepovi psi. Malo zatim i on. Sofiji se učinilo da joj dolazi baš odande odakle je i ona došla. Odnosno da je on nju pratio, a ne ona njega.

„Sklonio se u stranu da me propusti pa onda krenuo zamnom.“
– objažnjavala je Sofija sebi celu situaciju.

Kad joj je prišao upitala ga je:

„Bâbo, zašto izlaziš noću?“

„Ti si rekla da će nas u Raj odvesti jedna vila. A ja mislim da je vreme da je već sretnemo. Pa pošto vile izlaze samo noću onda i ja izlazim da sretnem tu koju si ti najavila. Jer kome će vila reći puteve do Raja nego poglavaru.“

„Dobro razmišljaš, bâbo, ali ona će ustvari dobar deo puta i putovati sa nama. Pa prema tome ne moraš ti nju da čekaš, nego će nam se ona pridružiti u pravo vreme.“ – reče mu spokojno snaja njegovog Sofija.

„I spavaj ti, bâbo, noću. Jer, kad je Bog rekao da će nam vila doći, onda neka On uredi gde će nam se ona pridružiti. A ako ne bude sa nama tamo, nećemo moći ostati u Raju samo zbog toga što smo u njega stigli.“

Redžep: „Znači ona nam je zaštitnica u Raju?“

Sofija: „Ne. Mi smo njoj zaštitnica i u putu i u Raju, a ona nam je drugo bogatstvo. Konji i vila su nam važni za ulazak u Raj, a vila posle utiče na tamošnje stvari i odnose tako da ćemo u Raju ostati.“

Redžep: „Bož'ju ti tepsiju poljubim! ...“ – ostade Redžep u nekom svom obrađivanju informacija od pre i sada.

„Znači da ne mislim ništa? Nego ona koja krene sa nama, jeste ta koja treba doći.“

Sofija: „Baš tako. I rekla sam vam još u Carigradu da neće biti crnokosa ni kao naše žene, a ni kao Turkinje ili Persijanke, nego kao ove što ponekad vidimo u ovim krajevima. Zlatokosa.“

Pa posle male stanke u govoru osmeli se da mu šaljivo kaže:

„Dakle, nemoj izlaziti noću ni zbog koje vile koja nije Galila.“

Redžep, malo postidjen: „Ti si to primetila?“

Sofija: „I ne samo ja.“

Redžep: „I kako se o tome rumori?“

Sofija: „Pa ti znaš da niko ne voli tvoju ženu. Pa im je drago da joj ide loše u ljubavi.“

Redžep, setno: „Išlo bi joj loše da ona nešto želi a ne dobija. Međutim, u njoj nema više vatre. Kad Ciganka prevali pedesetu, već je više na onom svetu nego na ovom.“

Sofija: „I to je jasno ljudima i ženama. I svi misle da imaš pravo da živiš i raduješ se, a ne da veneš uz osušenu suprugu.“

Redžep: „Sad si me oslobodila dve velike muke. A pošteno govoreći, dok sam ja stasao za ženu nju je jeb`o moj tata. A ovaj naš Tarik nije hteo da se mlad ženi sa Cigankom. Pa je meni Galila druga žena, kao što sam ja mojoj ženi drugi čovek.“

Sofija, uz provalu smeha: „Sve pošteno ciganski! Pa onda `ajd`mo na spavanje. Nemoj da neko pomisli da i samnom nešto mutiš.“

Redžep: „Ah, ne bih ja tako što svom sinu.“

Sofija s osmehom: „Ne veruj Ciganinu ni kad se Alahom zaklinje.“

Redžep: „To si u pravu. Ne verujem ni Ciganima, ni belima, ni Jevrejima, ... I pitam se kako me ubediste da krenemo iz Carigrada, kad verovatno ni tamo u Raju nije bolje što se tiče ljudi. Jer gdegod su ljudi tu su i zavist, intrige, svađe, ...“

Sofija: „Bâbo, Bog je rekao da krenemo.“

Redžep, tiho i teško: „Bog.“

I uputi se među drveće.

Sofija mu se zadivila da zna na koju stranu treba da idu.

7. deo

Kayin rođendanski ručak

Marianthi je rodila Kayu 2. avgusta 1634. A već dogodine u oktobru i Christinu. Četiri godine posle Kaye se rodila Angelyna. Kad je Kaya napunila devet godina Kyriakos je sve tri devojčice svake godine krajem oktobra odvodio na Zakynthos, kod njegove sestre; da bi devojčice u školama za Mletke učile latinski, matematiku, geografiju, istoriju i umetnost.

Angelyna je bila čudo za matematiku i crtanje. A Kaya za latinski i muziku s pevanjem. Christina se u svemu snalazila vrlo dobro. Početkom leta bi devojčice dolazile u Vranje, jer su na Zakyntosu počinjale velike vrućine i jer su Kyriakos i Marianthi ipak pazili da se one ne odbiju sasvim od roditelja.

Ovogodišnjeg leta je Kaya napunila petnaest godina i Marianthi je htela da pozove na ručak njihove ugledne prijatelje iz Vranja. Kyriakos se protivio, tvrdeći da to ovde nije običaj, ali prvenstveno jer nije hteo da provocira sudbinu izlaganjem svoje lepe i obrazovane ćerke pohotnim Turcima. Ali Marianthi je pošto-poto htela da ljudi u Vranju čuju kako Kaya peva uz muziku sa klavsena, da čuju Christinine priče i pesme, i da vide Angelynine akvarele.

Kaya je posle večere pevala italijanske kancone i francuske romanse. I mada vranjski Turci i Srbi, gosti u kući Papatanasiu, nisu razumeli o čemu Kaya peva – slušali su njeno pevanje kao začarani.

Takođe niko nije razumeo šta Christina priča na latinskom, ali su se svi oduševljavali kratkim prevodima koje je Kaya davala. E, već za ocenu Angelyninih slika su svi bili stručni.

Oduševljenja su bila tolika, da Angelyna nije imala srca da svakom od gostiju ne pokloni po jedan akvarel za uspomenu. Angelynini akvareli su bili sa temama obâla na Zakynthosu. I Srbi i Turci iz Vranja su se čudili da tako lepo ostrvo drže Venecijanci, a ne Turci. Vranjski vladika je u zgodnom momentu izjavio diplomatski:

„I Bog i sultan znaju šta i zašto.“

„Mašala.“ - Dodade vranjski Esad-aga s olakšanjem za tako brz izlazak iz priče o upravama i osvajanjima na Balkanu.

Esad-aga je poslednji čovek ove zabave koji bi se zasitio Kayinog pevanja i muziciranja. I gledajući Kayu osetio je nesigurnost u svom biću; zbog shvatanja da je jači autoritet koji osvoji ovakvom naobrazbom, kakvu uma Kyriakosova ćerka, nego autoritet koji osvoji nešto sabljom. Aga se osetio nedoraslim za muža ovakve žene. A već je osetio da ju nikad neće zaboraviti. I da će uvek zažaliti što ju je video u ovoj lepoti, osim ako postane njegova. A to da ju dobije od oca njenog kao robu ne bi pokušao ni nuđenjem celog grada Vranja, da je kojim slučajem grad njegov, agin. I pre bi se ubio nego da ju uzme na silu. A kojim bi ju drugim svojim kvalitetom mogao osvojiti?

„Šta će ovakvoj ženi ratnik?

A za šta bi njoj bio dobar muž-umetnik kakva je ona?

Eto, ni njen otac nije umetnik. Odnosno da bi neki od ljudi bili umetnici, drugi ljudi moraju raditi ili ratovati.“

I tu se Esad-agi opet vrati samopouzdanje, shvatajući da nije neophodno da se muškarac i žena bave istim poslovima. „Svako treba samo da radi dobro svoje poslove. Takav je život naš u Alahovom vilajetu.“

Esad-aga je onda mislio o tome da bi voleo da sa ovom mladom lepom ženom, svetle duge kose, živi u nekom dalekom gradu Evrope, u kom nema Turaka. Jer bi bio ponosan da sa njom šeta među ljudima, a ne da je drži zatvorenu u nekom

dvorištu visokih zidova, ili da je zaogrne kao larvu u krpe, pre nego što je izvede na ulicu.

Već se odavno u Vranju čulo da je Kayina baba bila Mlečanka polugermanskog porekla, te da je Kaya svetle kose na tu babu Ulrike; iz kuće venecijanskih trgovaca Alberti, koja se odrekla venecijanskih salona i karnevala u zamenu za blage zime na Zakynthosu i lepog Kayinog dedu.

Kyriakos je osetio i Hafiz-aginu uznemirenost izazvanu posmatranjem Kaye i posle odlaska gostiju je rekao svojoj ženi:

Ovo je zadnje leto da dovodim Kayu u Vranje.“ – pa dodade „Dok se ne uda.“

Nakon dobro ustaljene tišine Marianthi reče svom mužu:

„A ko je dovoljno dobar da bude njen muž?“

„Urediće sudba i njoj kao i nama što je uredila.“ – odgovori sasvim odlučno Kyriakos.

8. deo

Redžepovi Cigani idu da kupe ovcu

Režep je za drugu subotu u avgustu 1649. obećao svojim Ciganima debelu ovcu na ražnju: Fazlija i Tarik su doneli sa „onog sveta“ veliki zlatnik i tri srebrnjaka.

I ovo im je bilo drugo veliko iskopavanje ove godine. Ciganski savet je očekivao još isplativija otvaranja grobova na njihovom putu u Raj, jer hrišćani u mrtvačke sanduke prilažu bogatije sume upokojenima za „putne troškove“, nego muslimani svojima.

Dve-tri starije Ciganke koje su bile upućene u tajni posao klanu, bi danju, na neki verski praznik, odlazile na hrišćansko groblje, tobož da sa grobova pokupe đakonije upokojenima za dušu od njihovih živih donete, a ustvari da po đakonijama i zadušnicama procene koji upokojeni je iz bogate kuće. Ove vrlo kvalifikovane obaveštajke bi položaje takvih grobova sasvim tačno prenele Redžepovom timu za otkopavanja i ovi bi noću odlazili na posao. Muški su takve grobove još lakše nalazili ako su Ciganke obaveštajke viđale kakve natpise na kojem grobu. Kad položaj groba procenjenog za otkopavanje ne bi bio lak za objašnjenje, onda bi jedna od obaveštajki povelala nekog dana jednog od „otvarača grobova“, prurušenog u babu, da osmotri mesto.

Redžepovi otvarači grobova nikad nisu imali susrete sa živim svedocima u toku otkopavanja. A ako bi neki pijanac i zalutao do groblja, brzo bi ođurio uplašen „vampirom“ pod belim čaršavom.

Otvarači grobova bi poneli dve tri velike asure i postavljali bi ih sa strana groba koji otkopavaju. To bi radili pažljivo da ne prospu zemlju na okolnu travu ili cveće. Kad bi alatima za kopanje osetili da su doprli do sanduka – palili bi u rupi lojanice i pod svetlom pažljivo skidali poslednje grudve zemlje. Posle je samo bilo pitanje koliko je sanduk truo.

Ako nije jako istrulio onda malo škripe „iz nekog groba“ ne bi nikom neobaveštenom zvučalo kao poziv da se tačno obavesti o čemu se radi. Ili šta se to radi na groblju posle ponoći.

Kad bi Cigani pregledali sadržaj sanduka i džepova odela u kojima je leš položen, vraćali bi sve na svoje mesto tako da bi vraćenu zemlju već u tankim slojevima dobro tabanali; Da ne bi humka posle obavljenog posla izgledala mnogo višlja nego što je bila pre početka otkopavanja. Ako je grob bio zatravljen, onda bi Cigani prethodno sklonili zeleni pokrov sa groba u stranu, pa ga na kraju vratili ponovo na vrh humke.

Zbog svega ovog nikad nisu otkopavalo grobove kad je padala kiša. Pa čak ni polazili na otkopavanje nekog groba ako je oblačno. Na otkopavanja grobova nisu ni pomišljali u malim selima; gde su procenjivali da sirotinja nema šta ni za žive, a kamoli da bi imala šta mrtvima u zlatu i nakitu priložiti. Naravno da Redžepovi Cigani nisu otkopavanje grobova smatrali toliko važnim načinom privređivanja da bi putovali razmišljajući o tome na kom groblju koje velike naseobine bi se moglo otkopati štogod novaca i nakita. Jer oni ljudi koji imaju mnogo novaca postignu to zato što ne razbacuju. Pa je sasvim nesigurno proceniti na osnovi nekog nadgrobnog spomenika, ili neke ponude hrane i pića na zadušnicama, da je i uz mrtvo ljudsko telo bogato priloženo. Jer ako je negde neki velik spomenik, može biti da su živi upokojenom pridali važnost tek onda kad su shvatili koga su izgubili.

* * *

Redžep, Tarik i tri momka su osedlali najbolje konje i sa njima prešli na levu stranu Južne Morave.

Obavestili su se pre toga kad je stočni bazar i iz iskustva su znali da je najbolj ići u kupovinu stoke kad se prodavci već umore od čekanja i kad izgube nadu u dobar posao tog dana. A hteli su i malo da proparadiraju vranjskom čaršijom kad je puna ljudi. Turska vojna uprava u Vranju je već odavno bila upoznata ko su i odakle su Čergari utaboreni kod Zlatokopa i da imaju Vezirov papir, pa ih turska patrola na ulazu u Vranje nije ni kontrolisala. Samo su se pozdravili na turskom jeziku i izmenjali nekoliko reči.

U čaršiji su dokoni Turci sa zavišću gledali vrlo silne konje. Turci su smatrali da dobre konje jašu muškarci koji su vredni dobrih konja. Jer dobrog konja može sebi potčiniti samo onaj čovek koji voli konje. A dobar konj se potčini samo kad mu je to volja; Konj se rado stavi u službu čoveku, ali samo kad oseti da mu je uzvraćeno ljubavlju i zahvalnošću za ono što on daje svom jahaču. Ako dobar konj ne oseti sebi doraslog jahača i ljudsko biće koje razume konje – joguni se.

Turci su gledali Cigane i njihove konje i svakom iskusnom vojnom jahaču je bilo vidljivo da se i konji i jahači dopunjuju tako, kao da su se ljudskim jezikom dogovorili kako da se uzajmno potpomognu u što veličanstvenijem predstavljanju posmatračima.

Redžep i pratioci su svaku grupu posmatrača pozdravili blagim podizanjima ruku. Znali su Cigani da im Turci zavide, ali se nisu naslađivali situacijom toliko da bi to ličilo na omalovažavanje posmatrača.

A Turcima je bilo jasno da ovo nisu spahije, jer ne nose oružje. A ako trgovci konjima nemaju dobre primerke – ko će ih imati? Kad su Cigani stigli na stočnu pijacu iznenadili su se da nema ni jedne ovce na prodaju.

„Zašto danas nema ovaca?“ - pitao je Redžep jednog seljaka koji je čekao da proda kravu.

„Što je bilo malo jutros odmah se prodalo. Ljudi ne doteruju mnogo ovaca, jer je za to ovde glavan onaj Grk. A on jutros nije ni došao da vidi, ni doterao da proda. Pa je tako danas svi- ma izvan računice.“ – objasnio je čiča Redžepu situaciju.

„Dođite idućeg četvrtka ranije. Možda dotera ovce i Grk i ljudi koji misle da Grk neće doterati, pa budu ovce jeftinije nego obično.“ – dobaci Redžepu i njegovima jedan mladić.

Redžepu se ovo sve učinilo sumnjivim. Da glavni trgovac dva- put ne dotera ovce i da seljaci ne znaju šta će biti sa ponudom i potražnjom idućeg pazarnog dana:

„Kakvi su to trgovci stokom?“ - upita Redžep sebe, a čiču po- red kojeg je još stajao ovako:

„A što Grk ne bi došao dvaput uzastopce, ako svi na njega čekaju.“

„Kad čoveku pogine dete nije mu do trgovine ovcima.“ – od- govori upitani.

Ovaj odgovor zainteresova Redžepa po drugom poslu, a ne zbog ovaca:

„Kad mu je stradalo dete?“

„Juče. Palo dete s kola i udarilo glavom o kamen. Smrt na licu mesta.“ – Dramatično je objasnio deda nesreću u kući glavnog vranjanskog trgovca ovcima.

9. deo

Cigani otkopavaju Kayu

Kaya je sedela pored rake i gledala na pun Mesec. Bila je sretna da se nalazi pod svetlom i da ima vazduha da diše. Kad se bila osvestila u sanduku osetila je strah od onoliko malo prostora i strah da neće još dugo u tome živeti.

Vrtela se očajna i pokušavala rukama i kolenima da otisne jednu od bočnih i gornju stranu sanduka. Ali joj je to samo brže smanjivalo zalihu vazduha.

Osetila je da je sanduk u hladnom i vlažnom prostoru.

Kad je čula ljudske glasove odgore i grebanje po sanduku razumela je bila da je to neko došao da je oslobodi.

Kad je jedan muškarac otvorio sanduk udahnula je duboko i čujno pa se podigla da mu zahvali. Situacija ju je tada zbunila ponovo: Zašto se od njenog zagrljaja ukočio i pao?

Zar nije bio spreman da ju vidi?

Kako da pomogne njemu? Kako da pomogne sebi?

Gde da ide? Gde je živela?

Ko ju je toliko mrzeo da je zakopa živu?

Onda je začula da se u raki odronjava zemlja. Onaj koji joj je pomogao da izađe iz sanduka pokušavao je da se uspenje na ravan groblja. Kaya mu se obradovala i ustala da mu pruži ruku da bi se uz njenu pomoć popeo, a on se uplašio i opet skotrljao u rupu. Kaya ga je gledala odgore i bi joj žao da je njen spasiatelj pao u sanduk, pretpostavila je, u strahu od nje. Onda se postavila tako da joj mesečina padne na lice i da on vidi da se nje ne mora bojati; kao što se ni ona ne boji njega.

Sureya se jedva shvatio situaciju:

„Devojka nije vampir, nego su je živu sahranili!“

O takvim stvarima su on i njegovi Cigani dosad nekoliko puta raspravljali, jer su već otkopali nekoliko grobova u kojima su položaji kostura pokazivali da su se upokojeni pomerali neobjašnjivo za mrtva ljudska bića.

„Znači, stvarno je bivalo ukopavanja živih. A evo sad nam se desilo i to da otkopamo nekog ko nije skončao na pogrešnom mestu.“

I sad se Sureya zabrinuo za svoju reputaciju neustrašivog otvarača grobova, pa je rešio da izađe iz rake, pre nego što drugari protumače njegovo ponašanje onakvim kakvo stvarno i jeste bilo: nekontrolisano upravljanje sobom zbog straha.

Kad se uspravio i primio toplu ruku mile devojke, okrenuo se da vidi gde su mu drugari, ali – na groblju nije bilo nijednog živog ljudskog stvora osim njega i devojke.

„A tako! Drugari su zbrisali.“

Ali im nije mnogo zamerio, jer bi i on pobegao da je bio sposoban za bežanje. Sad mu je samo ostalo da sazna šta su oni od svega u raki videli, tj. da li će mu se smejati zbog toga što je pao u nesvest. Gledao je Sureya devojku i mislio:

„Da je pitam gde da je vodim ne vredi mi ništa. Ako sada i odemo do njenih – ljudi će se isprepadati i eto nesreće. Možda i navale na nju kao na vampira; a i na mene kao na njenog drugara.

„Eh, Sureya vampir!“ – počeo je Sureya da se smeje sebi, kao da se ne nalazi na groblju u gluvo doba, nego kao da je za ručkom sa svojim Ciganima.

Kaya se obradovala da se njen osloboditelj smeje, pa je i ona zapljeskala radosno rukama.

„Nema nam druge nego da idemo preko Morave u naš tabor.“
– rekao joj je Sureya gledajući je pažljivo u lice, da bi razumeo

da li se ona slaže sa njegovim predlogom. Ali se ponovo zbunio kad je primetio da ona samo pomera usne, a ne izlazi nikakav glas. Opet se Sureya malo uplašio:

„Da li je ovo stvorenje stvarno obično ljudsko biće.“ – ali se i odmah osvestio shvatanjem da još nikad nije video nekog koga su živog izvadili iz rake, pa ne može biti ni siguran u to šta je normalno za one koji se vrate u situaciju da mogu nastaviti život. I povukao je nežno devojku malo u stranu:

„Prvo pravilo otvarača grobova je da se sutradan ne sme prime-
titi da je grob otvaran“ – i uze lopatu u ruke.

Kad je sve izgledalo kako su on, Miftar i Selim ovde našli uzeo je obe lopate levom rukom na levo rame, desnom rukom levu ruku devojke i krenuo spokojno ka Moravi.

* * *

Miftar i Selim su dojurili iscrpljeni u blizinu Ciganskog logora. Malo su zastali da se uredi, a i da vide ko je budan.

Prišli su im Redžepovi psi a onda i Redžep:

„Gde je Sureya?“

„Mrtav!“ – reče Miftar.

Redžep: „Kako mrtav, Bož`ju ti tepsiju poljubim?“

Selim: „Kad smo otkopali grob i on otvorio sanduk iz sanduka je ustala jedna devojka zlatne kose i udavila ga.“

„A vi u galop!“ – reče im Redžep ljutito.

„Vi ne shvatate šta ste uradili.“

„Pa šta smo mogli, bâbo? Da i nas podavi?“

Redžep: „Sto puta sam vam rekao da nema vampira! Kako mogu ruke napravljene od ničega da gnječe vrat živog čoveka?“

Selim, sasvim siguran u ono što govori, a za njim i Miftar:
 „Videli smo! Skočila je kao da mu se raduje i zgrabila ga je oko vrata!“

Redžep: „Pa i ako je tako, onda mu se obradovala osoba koju su živu zakopali; zato što je izvodi nazad u svet. A i da ga je zadavila, moramo sad ići tamo da sve poravnamo i da se sutra ne primeti da je otkopavano. Gde su vam lopate?“

Pošto je Redžepu postalo jasno da su Miftar i Selim pobjegli s groblja, ostavljajući i Sureyu i lopate reče samo:

„Bež`te tiho u krpe, da nekog ne probudite.“ – pa pošto je neredio psima da i oni odu pod kola, uputi se na onu stranu s koje su Miftar i Selim došli.

Miftara i Selima postade sram da odu u kola. - „A ko bi mogao sad spavati?“ - Pa se i njih dovjica, nakon jednog pogleda umesto dogovaranja, uputiše za Redžepom.

Sva trojica su izašli na obalu Morave i dok su vezivali odeće na glave, primetili su na padini preko reke, kako se reci približavaju dve prilike. Ubrzo svoj trojici bi jasno da je jedna prilika ženska, a onda i po hodu postaše sigurni da je pored nje Sureya.

„Udavila Sureyu! Magarci jedni.“ – reče veselo Redžep i udari obojici lagane ćuške.

Kad su razaznali da Sureya nosi obe lopate, Redžep reče:

„Da se kladimo da je raku namestio kakva je i bila.“

A Miftar i Selim ne rekoše ništa; i oni su bili sretni da je ispalo bolje nego što su poverovali da jeste. A malo će im se smejati oni koji znaju da se grupica njih bavi i otkopavanjima grobova. Jer to je ipak bila tajna klana, u koju su bili upućeni samo stari članovi saveta.

Kad su Sureya i devojkica prišli reci, Redžep ispusti dvaput pa jednom glas sove, a odmah mu jednom pa dvaput odgovori Sureya.

Potrajalo je dok su Sureya i devojka doplivali na ovu stranu. Sureya zagrlj Režepa, a onda i devojka svu trojicu koja su nju i Sureyu sačekala. Devojka je bila mnogo sretna što je s njima, A Sureya je to prepoznao više kao izraz olakšanja, nego kao sreću zato što je sa četvoricom nepoznatih muškaraca u noći na obali reke. Doduše, u noći punog meseca, ali – noć je noć.

Kad su stigli pred logor Redžep im je naredio da se nečujno uvuku svako u svoj šator, a da mu Sureya pošalje Tarika i Sofiju. Redžep je hteo da se sa Sofijom dogovore gde da smeste devojku do jutra, a i da se sa Tarikom dogovore kako da ispita-ju kome da vrata devojku.

Kad je Sofija došla samo je blenula levo-desno; u Redžepa pa u devojku, ...

„Bâbo to je ona! Odakle je stigla?“

„Koja ona?“ – zbunio se Redžep.

Sofija: „Zlatokosa, koja će nas uvesti u Raj.“ – Sofija je uzela Kayinu ruku i poljubila je nežno, govoreći turski:

„Mila moja. Kako je lepa. `Ajde okrenite glave na drugu stranu; da dete skine potkošulju.“

Kaya je onda na golo telo obukla gornju odeću, koju je imala na glavi dok je preplivavala Moravu, i dok je nameštala naramenice haljine smešila se široko, otvarajući bele zube kao nisku bisera na mesečini. Na sebi je imala najlepšu odeću iz svog života kod roditelja. Sad je sa Sofijom veselo uvrta-la potkošulju da iscedi vodu iz nje. Cvokotali su joj zubi od hladnoće. Kao da je govorila, to je Sofiji bilo jasno, ali iz usta njenih nije izlazio glas.

Redžep je shvatio o čemu mu Sofija priča; setio se njihovog noćnog razgovora na šumskom proplanku. I sad se uplašio cele situacije: Sofija ne zna ništa o događaju na groblju. Odnosno ne zna kako je ova devojka došla do njih. A kako da zadrži zbog svojih interesa devojku za kojom roditelji još plaču?

„Sofija, odvedi je u tvoj šator.“ – a onda je počeo govoriti devojci na srpskom; Redžep je u Stambolu naučio jezik ovdašnjih ljudi, jer u Stambolu ima mnogo Srba, čije je stare kao robove doveo Sulejman Zakonodavac iz Beograda:

„Ti sad ideš da spavaš u njen krevet, a sutra ćemo videti šta ćemo s tobom. Nemaš razloga da se bojiš.“ – i blago, roditeljski joj se nasmešio.

Kaya ionako nije mogla da zamisli šta bi i gde mogla bez ovih ljudi, a ionako je bila sretna da su je izvadili iz one rupe. Još da misli na sutra? I pošto se stvarno nije plašila pomeri usne kao da nešto govori, ali se opet ništa nije čulo.

„Kao da kaže: „Ne bojim se!“ – rastumači Redžep njen nemušti jezik.

* * *

Kad se Sofija posle pola sata vratila Redžepu i Tariku pitala je svekra:

„Odakle je došla ova vila?“

Redžep: „Iz rake.“

Pa pošto ga je Sofija pogledala kao da mu kaže:

„Ozbiljno te pitam.“ – nastavio:

„Sureya, Selim i Miftar su išli da otkopaju grob upokojene ćerke jednog vranjanskog bogataša i uspeli da spasu dete od smrti; zakopali su je živu.“

Sofiju to nije pokolebalo u sigurnosti da je Kayu prepoznala kao devojkicu važnu za sudbinu klana:

„Ako je vratite roditeljima onda da se mi pakujemo za povratak u Stambol. Ja sam ti rekla da će doći i rekla sam ti zašto nam je važna. I pošto je došla ostaje i dalje drugi deo predskazanja: da nam je važna za ostanak u Raju. Ne možeš ti sad nastaviti dalje put kao da će doći neka druga. Nema druge. Ova je jedina i

prava. Da nije trebalo ovako biti ne bi ni bilo. Sad ti razmišljaj koliko hoćeš.“

Tarik je gledao zamišljenog oca i rekao mu:

„Bâbo, ako misliš da je vratiš roditeljima, kaži mi to sada: da te ubijem odmah, pa da mi nastavimo na sever. Jer ću te ja ionako ubiti ako je vratiš roditeljima. Zato što će onda ispasti da smo prošli dve godine puta i muka da bismo budalama spasili dete, koje su živo zakopali.“

Redžep je morao priznati da su mu sin i snaja u pravu. I da Sofija i Čansever razgovaraju sa Sveznajućom silom.

„Ali kako ćemo je ovde skrivati? I koliko dugo? – reče Redžep, ni sam ne znajući da li nekog nešto pita ili sebi pokušava razjasniti šta i kako dalje.

„Bâbo, sutra se pakujemo i nastavljamo put.“ – reče Tarik

Redžep: „Bez nekog karavana? A hajduci?“

Sofija: „Bâbo, izgleda mi da ti još nisi sve shvatio. Nama su dovde trebali karavani. A ako je rečeno da će nas Zlatokosa odvesti u Raj, to znači da ne zavisimo dalje od toga da li se lepimo uz neki karavan ili nastavljamo sami. Hajduci nas neće zaustaviti sad kad je ona sa nama.“

Redžep: „Pakujemo se, ali ćemo put nastaviti tek pošto se vratim iz Vranja. Moram da čujem i vidim šta se tamo zna. Da li je neko primetio da je grob otkopavan. A i da se javim ljudima. Da ne padne odmah neka sumnja na nas, ako se ikad nešto otkrije. Da ne bude prost zaključak:

„Ah, Cigani su onda tako iznenada otišli.“

A ti, Sofija, ne puštaj nikog u šator. A ako devojka mora napolje obuci je kao bulu. Da joj niko ne vidi ni lice ni kosu. Njoj objasni da je takav red kad neko dođe nov kod nas.

10. deo

Kaya otkriva svoje natprirodne sposobnosti

Kaya se brzo prestala čuditi tome da niko ne čuje njeno govorenje. Nije mogla da razume o čemu se tu radi, jer je njoj sve izgledalo normalno: ona čuje i sebe i njih. I ptice i pse, i rzanje konja, vriskanje Cigančića, svađanje Ciganki, šum reke, šum lišća, ...

A ovi ljudi ne čuju njen govor, ne čuju govor reke, govor drveća. A između sebe se sporazumevaju govorom; to je Kaya bilo sasvim čujno i vidljivo: oni kažu jedan drugom nešto i delaju prema tome šta su rekli; čuli.

Kaya ne misli baš da je sa njom sve u redu: Ovi Cigani znaju odakle su i kad krenuli. I znaju u kojim su naseljima bili, preko kojih su reka prešli, ... Dobro, ne znaju baš tačno gde idu, ali znaju da je to u pravcu Zemljinog severa. A Kaya ne zna ni kako se zove. Ovi je zovu Zlatokosa ili Vila. Sa nekima od njih se sporazumeva tako što razumu njeno govorenje kad govori srpski, neki kad govori turski, a Sofija Kayu najbolje razume kad Kaya „govori“ grčki.

Sofija je rekla o sebi da je Grkinja iz Klazomene, i da tamo postoji knjiga o njenim precima. Knjiga vodi do dve hiljade godina unazad; na njenog pra-pra-...-dedu Anaxagoru, koji je prvi rekao da sve stvari potiču od jednog nevidljivog semena i da je u svakoj stvari ponešto od drugih stvari.

Kaya je volela da priča sa Sofijom i Čansever, jer su njih dve mogle da pričaju sa nebom. Kaya nije mogla da razgovara sa

neбом, ali je mogla da razgovara sa stvarima na zemlji. I tako su njih tri, po Kayinom shvatanju stvari mogle da razgovaraju sa Kosmosom. Sofija i Čansever su lako razumele Kayinu sposobnost da razgovara sa materijalnim stvarima, ali njih dve to nisu mogle.

A ni Kayi nije to bilo odmah poznato kao njena sposobnost. Jednom je sedela pod usamljenim drvetom u polju i gledala ptice. Upitala je:

„Znaju li gde lete?“ – i čula je odnekud glas: „Znaju!“

Kaya je odmah pomislila da joj je to drvo dalo odgovor, ali je ipak upitali:

„Ko mi to govori?“

„Pa ja.“ – dobila je Kaya odgovor; i upitala ponovo:

„Lipa?“

„Da.“

„Bože, Bože, pod toliko drveća sam sedela, ali mi nijedno nije ništa govorilo.“

Lipa: „Sigurno si sedela pod drvećem u šumi, a šumska drveća znaju samo onoliko koliko je u njihovom polju posmatranja i pamćenja do drugog drveta. I kad govore svi zajedno to je onda šuštanje; ništa razgovetno. A pogledaj koliko je površina oko mene samo meni dato.“

Kaya: „A ljudi su u grupi pametniji nego drveće u grupi?“

Lipa: „To je nešto drugo. U ljudima se stvara znanje, a drveće ga samo prima.“

Kaya: „Pa da mi nijedno šumsko drvo ne kaže ni nešto prosto?“

Lipa: „Svako drvo i svaka stvar stupaju u razgovor tek na pitanje. To im je kao poziv. A ako ne pitaš ništa – stvari neće da te ometaju u tvom stanju.“

Kaya: „Mogu li i planine da razgovaraju sa ljudima?“

Lipa: „Mogu. Mogu i reke, potoci, jezera i mora.“

Kaya: „I ko najviše zna? Pošto si mi rekla da šumska drveća malo znaju.“

Lipa: „Svaka stvar zna ono što do nje dođe. Voda jedne reke zna mnogo više na ušću nego na izvoru svom. U moru je znanje svih reka koje se u njega ulivaju. Isto tako i u jezeru.

Jezero ne zna ono što su morske pritoke odnele moru. A more ne zna ono što su jezerske pritoke odnele jezeru. Bara zna samo ono što je oko nje. ...“

Kaya: „Pa onda Zemlja zna sve?“

Lipa: „Ljudi znaju o sadašnjosti, Zemlja zna o sadašnjosti i prošlosti. A nebo zna o sadašnjosti, prošlosti i budućnosti.“

Kaya: „Znači o meni znaju i neki ljudi, pošto sam živa, a zna i Zemlja pošto sam živela?“

Lipa: „Pa da. O tebi znaju i vode u koje si zagazila, ...“

Kaya: „A šta ti znaš o meni?“

Lipa: „Ništa, osim ovog da si došla, legla, posmatrala ptice i pitala gde lete. Ja sam korenjem povezana sa Zemljom, ali niko ne ulazi u polje znanja neke druge stvari i materije. Baš kao što i kod ljudi svako nosi svoje znanje samo sebi.“

Kaya: „Idem ja onda da pitam nekog drugog nešto o meni.“

Lipa: „Idi. Neću te zaboraviti doklegod sam živa.“

Kaya: „Ej, čekaj malo! Nešto me zabrinjava. Kažeš: Doklegod sam živa. Pa zar jedna reka nije suviše živa da bi zadržavala znanje.“

Lipa: „Odmah sam ja znala da si ti bistro dete! Reka ti dâ ono znanje koje imaju te kapljice u koje zaroniš. I te kapljice koje ti kažu što znaju odu dalje, a nove kapljice u kojima si potopljena

kažu ti ono što one znaju, ako ih pitaš o tome što znaju. Ako neku stvar pitaš o onom što ne zna – ne može ti ništa ni reći osim: „Ne znam.“ Dakle, reka jeste jedno promenljivo. Odnosno nešto što u jednom trenutku jeste, a već u sledećem trenutku nije to koje je bilo.“

Kaya: „Znači one vode koje o meni nešto znaju odavno su otišle iz mog dometa?“

Lipa: „Tako je.“

Kaya: „Onda ću da pitam Zemlju šta zna o meni?“

Lipa: „Pitaj.“

Kaya je onda odšetala u polje i pitala, gledajući pred svoja stopala:

„Ko sam ja?“

Ali – ništa. Tišina. Ako čovek ne računa zujanje insekata.

„Da li su živi moji roditelji?“

Tišina.

„Imam li ja braće i sestara?“

Ništa.

Onda se Kaya vratila pod lipu i rekla:

„Pitala sam Zemlju ali nema odgovora.“ Sad je Kaya i ovde pod lipom ostala bez lipinog odgovora.

Kaya se onda poplašila da je onaj razgovor sa lipom bio samo za jedan put i da ne stoje uvek stvari onako kako ih je lipa prvog puta objasnila, pa uzviknu:

„Zašto ćutiš?“

Lipa: „Pa rekla sam ti da pitanje otvara razgovor. A ti si došla i rekla samo da ti Zemlja ne odgovara. Šta ja na to da ti kažem? Tvoja stvar; Razgovaraš sama sa sobom.“

Kaya: „Zašto mi Zemlja nije odgovorila?“

Lipa: „Ti si pitala travke, a ne Zemlju. A šta da ti kažu travke? Ne mogu ni da ti odgovore jedna od druge. U najboljem slučaju bi čula neko šuškanje, kad bi se one istovremeno oglasile.

Kaya: „Onda ću ići na gole stene.“

Lipa: „Idi. Neću te nikad zaboraviti.“

Kaya se na ovo nasmejala i pomislila da je to divan način pozdravljanja na rastanku, pa i ona reče:

„Idem. Neću te nikad zaboraviti.“

Odmakla je Kaya neku desetinu koraka od lipa pa se vratila pod njenu krošnju i rekla:

„Nisam ja tebe pitala da li ptice znaju gde lete.“ – ali opet: Tišina. Ako čovek zanemari zujanje konjskih muva.

„Čuješ li me?“ – viknu Kaya lipi.

Lipa: „Čujem te.“

Kaya: „Rekoh da nisam ja tebe pitala da li ptice znaju gde lete.“

Lipa: „Izvinjavam se, ali nije zazvučalo kao pitanje, a rekoh ti da samo pitanje otvara razgovor.“

Kaya: „Sad stvarno idem. Neću te nikad zaboraviti.“

Lipa: „Idi. Ja ostajem ovde, Neću te nikad zaboraviti.“

Kaya je, vraćajući se Ciganskom taboru, gledala u daljinu. Ali nigde nije videla bele stene, nego samo zelena brda i zelene planine.

„Ja sam strpljiva.“ - pomislila je veselo. Bila je mnogo sretna zbog svega što je od lipa saznala. Posle je to sve rekla Sofiji i Čansever. A ove su joj samo odgovorile:

„Vrlo verovatno.“

„Ali to ljudi ne koriste.“ – rekla im je Kaya.

Čansever joj je odgovorila: „Te lepe stvari ni ne žele da dosegnu oni koji se grabe za novac, kuće, hranu, zlato, ... i bilo koja uživanja.“

A Sofija: „Ko šta želi to i dobije. Naravno po ceni za tu stvar.“

Kaya: „Pa i vi putujete u raj, a ne u pakao. Znači hoćete da uživate.“

Sofija: „Ne ja, nego ovi Cigani. Pošto su to silno želeli. Dobili su nas dve i tebe da bi im se to ostvarilo.“

Kaya: „Šta imam ja sa tom njihovom željom?“

Sofija: „O, mnogo. Kad bude došao trenutak – podsetiću te na ovo tvoje pitanje.“

* * *

Kaya je od tad odlazila na kojekakva mesta da bi razgovarala sa Zemljom, ali joj nikad nije uspelo da čuje nešto.

Cigani su ipak putovali dalje tako što bi sačekivali neku tursku vojnu pošiljku ka Beogradu ili neke trgovce koji bi pristali da sačekaju Cigane da se spakuju. Ali bi uvek Cigani nekako zaozstali za svima sa kojima pođu.

Kad je Kaya postala upoznata sa tim da ovo društvo sa kojim putuje nije svugde dobrodošlo rekla je Sofiji:

Samo ti kaži muškarcima da putujemo kroz sela, jer svako ima neku nevolju u životu. A ako nas neko napadne vi navaljujte na to da njihovog glavnog odvedem pod neko drvo u njegovom dvorištu i onda ću ga ja raspametiti tako da će nam i pratnju nuditi, a ne da nas tera iz sela. I tako je i bivalo:

Ljudi bi seli pod drvo u svom dvorištu i tiho pitali o stvarima koje ih interesuju i toliko bivali zbunjeni jasnoćom odgovôra koje im je Kaya davala da su mnogi bežali i od Kaye i od svog dvorišta.

Sve je teklo ovako:

Kaya bi zatvorenih očiju slušala pažljivo pitanja ljudi i odgovore drveća i onda bi to svojim nemuštim grčkim govorila Sofiji. Sofija bi onda to prevodila ljudima na srpski, koji je znala dosta dobro i u Istanbulu, a koji je za ove dve godine sasvim dobro izučila za najfiniji razgovor.

„Eto vidite. Sve se zna. Zato budite dobri prema svima.“ – često bi rekla Sofija zbunjenim mušterijama

Kad je Kaya vremenom shvatila da njihove seanse pod drvećem domaćinstava ne izazivaju samo zbunjenost, čuđenje i poštovanje ljudi za takve stvari, nego i svađe tuče i pokušaje ubistava, jer se otkriju i stvari koje ljudi ne žele priznati i stvari koje su izazvale kojekakve nesreće, došla je Kaya u situaciju da se pita da li ima pravo da tako nemilosrdno iznosi ljudima istinu.

I onda je pod jednim hrastom severno od Grdelice pitala:

„Da li je u redu da ljudima govorim sve što mi drveće kaže?“

Hrast joj je rekao:

„Da.“

Kaya: „Čak i ako ljudi zbog nekih stvari upadnu u sukob?“

Hrast: „Što se desilo – desilo se. Ako je nekom zlo učinjeno ostaje zlo većim ako se zlotvor ne kaže. Zato treba zlotvora imenovati da ne bi opet zlo činio. I da bi se i drugi ljudi od zločinjenja klonili.“

Kaya: „Hvala. Idem. Neću te nikad zaboraviti.“

Hrast: „Idi. Neću te nikad zaboraviti.“

Tako su ljudi Južne Srbije počeli praviti Redžepovim Ciganima odbore za doček. Jer je glas o Ciganima koji sve znaju išao mnogo ispred Ciganskog tabora. I kad bi ovi Cigani ušli u neko veće selo nisu mogli danima iz njega izaći.

Redžep je onda jednom pitao Sofiju:

„Da nismo već stigli u Raj? Svi nam daju da jedemo i pijemo. Da spavamo na njihovim livadama. Pa čak i novce daju.“

Kaya je ljudima govorila šta im je bilo i nije im za to htela uzimati novac. Ali ih je prepuštala Sofiji i Čansever, kad su imali pitanja o svojim budućnostima. Pa su ljudi njima dvema davali i one sume novaca koje bi rado dali Kayi. Sve su novce Cigani skupljali u jednu kasu i počeli bezbednije da žive i lepše da se oblače. Jer je za njih važila sloboda u oblačenju, nošenju oružja i jahanju konja kao i da jesu Turci. Samim tim što su pre bili slobodni građani Muslimani u Istanbulu.

Tarik je jednom rekao Sofiji:

„Šta ćemo ako Kayu negde prepozna neko ko ju je video u Vranju?“

A Sofija reče podsmešljivo svom čoveku:

„Pa ti si nedokazan kao i tvoj otac.

Je l` nam Kaya došla? Jeste.

Hoće l` nas odvesti u Raj? Hoće.

Pa ko će je prepoznati dok ne stignemo tamo?

A posle ćemo moći i mi da je vratimo u Vranje.“

Međutim jedno od velikih iznenađenja je nastupilo i za Kayu i za njene Cigane:

Jednom su opušteni kao i često zadnjih nedelja Cigani zapevali pored vatre. U društvu su im bili skoro svi seljani. Jer je tek pao prvi mrak. Cigani su pevali i svirali svoje divne pesme iz Turske. A pošto je Kaya već upamtila neke melodije i neke reči počela je i ona da peva za sebe. A onda je primetila zbunjenost među Ciganima.

Prestala je da peva i pitala Sofiju:

„Šta se dešava?“

Sofija mnogo radosna izjavi:

„Čujemo te kad pevaš, a ne čujemo kad govoriš.“

Kaya, takođe radosna: „Stvarno?“

Sofija: „Da. Evo sad kad govoriš – ništa. Samo pomeranje usana, a kad pevaš – kao sirena. `Ajde opet.“

I Kaya poče ponovo pevati istu pesmu od malopre, a svi Cigani sa njom. I to beše veliko veselje među svim Ciganima.

Prisutni seljani nisu razumeli o čemu se radi, pa im Sofija objasni da Kaya ne može da govori tako da je drugi čuju. A kad peva, evo, svi je čuje.

„Pa onda neka priča pevajući. Kad to tako dobro može.“ – reče jedna baba.

„Pametna baba!“ – poče vikati ludi Rahman.

„Pametna baba!“ – sa njim i deca:

„Pametna baba!“

Babi postade neprijatno da je ismevaju. Ali ju Sureya poče tešiti:

„U pravu si majko. I ja mislim da bi bilo dobro da se izražava pevajući, ako se ne čuje kad priča.“

A za utehu babi zapeva Kaya jedan slobodan solo:

„U pravu si majko,

poštujemo znanje.

Ostaje mi pesma

da izrazim stanje.“ – I upita opet nešto Sofiju.

„Pa isto. Kad pevaš čujemo te, a ovo što si pitala ne čuje se.“ – razjasni joj i dalje vesela Sofija.

11. deo

Kyriakos ide da pregleda Kayin grob

Kyriakos i Marianthi su i celog onog septembra odlazili svakog dana na Kayin grob. Christina im je jednom rekla: „Što se mučite odlazeći propadljivim stvarima, kostima i mesu, kad je njena duša ili ovde gde mi živimo ili negde gde su duše svih umrlih.“

„Pametno dete moje.“ – rekla je na to Marianthi i otad više nije htela da prati Kyriakosa na groblje.

Pa je i Kyriakos prestao da odlazi. Normalno kao i sa svima ožalošćenima ovog sveta: prvo je sve nepodnošljivo teško, a ko se ne ubije odmah po gubitku voljene osobe, onda nekako nastavi da živi sa tim gubitkom.

Još dok je Kyriakos odlazio na groblje sanjao je nekoliko puta Kayu kako mu govori:

„Tata, ne idi na groblje. Ja nisam u grobu.“ – pa kad je Kyriakos posle čuo Christininu primedbu na njegovo i Marianthino hodočastvovanje pomislio je da je to to.

Posle je sanjao Kayu ovako:

„Tata, ne tuguj. Ja nisam u grobu.“

I opet je Kyriakos mislio:

„To je ono što je Christina rekla. Ali ja ne mogu tek tako da se premetnem u veseljaka.“

Ali kad je po drugi put sanjao ovo:

„Tata, ne tuguj. Ja sam živa.“ – rekao je ujutro:

„E, ovo ne ide više ovako.“ – I uzeo je lopatu i ašov na dvokolicu, upregao magarca i pošao do vranjskog kadije.

Kad je stigao u kadijine službene odaje rekao mu je:

„Efendi, ili pođi samnom ili daj dva svedoka u koje imaš poverenje.“

„Šta si naumio, kir-Papatanasiu?“ - pitao je kadija Kyriakosa.

„Idem da otkopam Kayin grob. Sanjam stalno da ona nije u grobu.“

„Ne brukaj se kir-Papatanasiu. Da otkopavaš grob? Pa stvarno nije u grobu nego je u Dženetu.“

Kyriakos: „Mani me, efendija, takvih uteha, ili ide neko samnom ili idem ja sam. Nemoj posle da bude da vas nisam obavestio. A ja ionako neću nikom štetu da učinim, nego samo da proverim nešto.“

Kadija: „Dobro, kir-Papatanasiu, Idemo ja i moj pisar, ali pozovi i nekog duhovnika iz tvoje vere.“

Kad su svi bili kod Kayinog groba Kyriakos se prekrsti i počeo kopati ašovom. Đakon Radmilo se takođe prekrsti pa uze lopatu; da bi olakšao posao Kyriakosu i da bi ga duhovno podržao u radu. Koji se ne samo đakon-Radmilu činio Kyriakosovim izrazom očajanja.

Kad su već dokopali do sanduka đakon Radmilo reče Kyriakosu:

„Izađi ti kir-Papatanasiu, da ne upadnemo obojica u sanduk. Daske su sigurno trule.“

Kyriakos je izašao iz rake, a đakon-Radmilo skinuo mantiju i nastavio pažljivo i polako da izbacuje poslednje grumene zemlje sa Kayinog sanduka. Pre toga je već ukopao mesta za svoja stopala levo i desno od sanduka. I sad je stajao raskrečen nad

sandukom i rukom, kao metlom otperjavao sve sa sanduka.

„Čime da otvorim sanduk?“ – pitao je Radmilo Kyriakosa.

I onda svi shvatiše da bi im sad dobrodošla neka alatka kraća od lopate i ašova. Gledajući se tako za kratko đakon-Radmilo reče:

„Da probam.“

Saže se i povuče poklopac snagom kao da je poklopac juče zakucan, a ne pre godinu dana i – poklopac polete uvis.

Onaj deo koji je bio među njegovim rukama ga skoro udari u lice, a onaj deo među njegovim nogama ga udari pod stegna.

Radmilo ispljunu grumenje zemlje iz usta i spusti poklopac na prvo mesto njegovo. Onda prenese desno stopalo na stranu sanduka na kojoj je već stajao levim i podiže polako poklopac sanduka. Oni odgore su se nagnuli da vide šta je i kako u sanduku ali je Radmilo već ponovo ispustio poklopac. Sad je viknuo:

„Bogorodice, majko. Djevo Marijo!“ – i prekrstio se tripot.

„Šta je sad, sunce ti poljubim.“ – viknu pop-Milutin na Radmila.

„Prazno.“ – prošapta đakon-Radmilo, sad bled u licu i opet se prekrsti na brzinu tri puta. Šta je sad mrmeljao dok se krstio zna samo on.

„Ma diži poklopac. Dosta si se krstio.“ - viknu kadija Radmilu.

Radmilo podiže poklopac tako da ga prevali uz jednu stranu rake i pruži ruku pop-Milutinu da mu pomogne da izađe iz rake.

Kyriakos reče tiho: „Znao sam.“

Ostali su ćutali i gledali u prazan sanduk. Ni kostiju, ni odela ni neke krpe.

„Ni jastučeta ispod glave. A ja sam joj ruke sklopio i pokadio joj telo za pokoj duše.“ – reče pop-Milutin.

„Izvini kir-Papatanasiu, mislio sam da si skrenuo pameću. I da nisam sad ovde ne bih verovao da nisi. Ali ovo nisu čista posla ni pred Alahom, ni pred sultanom.“ – reče vranjanski kadija Kyriakosu.

Kyriakos je ćutao; radostan što je Kaya živa, jer sada više nije sumnjao u to, pa reče vrlo jasno i glasno.

„A gde je saznaćemo lakše i brže nego što smo saznali ovo.“ Ljudi primetiše da Kyriakos radosno zatrpava raku, pa se i oni opustiše. Kadija se, gledajući čas u Kyriakosa čas u pop-Milutina, kao da se takve greške dešavaju samo kaurima usudio da kaže:

„Sahranili ste živo dete.“

Kyriakos reče:

„Šta sad da radimo čestiti efendija? Daj da ovo zatrpamo pa da idete samnom u mehanu da se osvežimo. Danas sam se ponovo rodio.“ Pomislio je da kaže i:

„Neka je i sa crnim Ciganima, samo da je živa!“, ali se setio da nije bio voljan ni Turcima da je dâ, pa je to oćutao.

Kad su stigli u mehanu Kyriakos reče mehandžiji:

„Mehandžijo, daj jako meze i nađi mi nekog da odnese poruku mojoj ženi. Pa onda spremaj jak rućak za sve ove ljude i za sve goste koji navrnu.“

12. deo

Cvetko kupuje sebi dve žene

Kad su Darinovci postali poznato selo u slankamenskom kadiluku po svojoj uređenosti i bogatstvu, počeli su ljudi dolaziti sa molbom gani-Cvetku da se nastane pod njegovom upravom. Ali je Cvetko pustio glas da mu trebaju samo dve mlade žene za ličnu poslugu i da atar ne može podneti više domaćinstava, nego ovih koliko je sada na njemu.

Cvetko je bio spreman da primi došljake koji bi gajili krave ili ovce na veliko, ili koji bi počeli orati velike ledine prema Pazovi. Ali niko nije hteo početi orati pustaru. A ovčari i govedari na veliko su već imali svoje terene u drugim atarima prema Fruškoj Gori.

Pošto Cvetko nije bio oduševljen devojkama koje su došle ponuditi mu se za kućnu službu, upitio se jednom u Zemun da kupi dve robinje. Sa sobom je poveo i seljake Krešimira i njegovu ženu Dobrilu, kao vozače dvoje zaprežnih kola, na koja su postavili svu decu iz Darinovaca koja su mogla sama sebe služiti. Odnosno decu koja nisu bila zavisna od pomoći majki. Uveče pred pijačni dan u Zemun su stigli u Karavan-saraj i smestili se po sobama.

Krešimir je u svojoj sobi smestio sve dečake, a njegova žena Dobrila u svojoj sobi sve devojčice. Cvetko je sa gazdom Karavan-saraja uredio da deca, Krešimir i Dobrila dobiju tog dana hranu za večeru i sutra za doručak i ručak.

Cvetko je uveče izašao samo na kratko sâm, da se raspita gde je bazar robinja. A posle je sve vreme bio sa svojimima iz svog sela.

Kad su bili pored Dunava divili su se i mali i veliki uredenosti pristaništa i dela Zemuna pored obale.

Turkinje su šetale kejom u šarenim svilenim šalvarama. Cvetko je samo uzdisao kad bi video kako kojoj Turkinji svila lepo pada: Baš se moralo priznati da su Turkinje vrlo vešte u tome kako da nagoveste šta se to nalazi ispod onog što kao nešto sakriva, a ustvari vrlo vešto ističe i izaziva.

Cvetko je upozorio svoje seljane da se moraju skloniti u stranu kad naiđu neki Turčin ili Turkinja.

Cvetko se nije mogao uzdržavati da osmotri neki ženski struk. I malo naniže; koliko su to zategnute šalvare već dozvoljavale. Ali je bilo primetljivo i to da se Turkinje okreću za njim.

Njegovo telesno uživanje žena na dvoru u Stambolu mu je koristilo da može biti sasvim siguran u svoju procenu celog tela žene, samo ako se odećom dâ malo nazreti njena zadnjica.

Lica Turkinja su bila pokrivena, ali poneki zar je bio toliko tanak da je Cvetko mogao biti sasvim siguran da mu se hanuma smeši. Ali ...

Ujutro posle doručka je Cvetko svakom dečaku dao po jedan turski srebrnjak, akću. A Krešimiru i Dobrili po tri akče: „Da kupite što vam je po volji.“ – rekao im je Cvetko.

Kad je izašao na bazar robova rešio je da kupi samo one dve koje mu izazovu grč u dušniku. Ili na koje mu se pokrene ud. Prodavači žena su svaku lepo obukli u kaurške odeće. Više zbog toga što takva odeća pokazuje lice, vrat, veličinu sisa i ceo stas, nego iz nekog drugog razloga. Kad se nameračio na jednu Dalmatinku pomislio je na svoj krš iz kog su ga oteli i poželeo je da ovu siroticu usreći kolikogod je to moguće. Nije hteo odmah da diže ponudu, ali je čvrsto rešio da Dalmatinka bude njegova, pa makar mu prepolovila broj zlatnika koje je sa sobom poneo. Jedan matori Turčin reče:

„Dajem osam florina.“

Prodavač Dalmatinke mu odgovori da za te novce ide kupiti magaricu, da ga nosi po čifluku; ili čime već gospodari.

„Ova je za punokrvnog jahača koji zna koja ždrebica je rasna.“ – Ali niko se nije osvrtao na prepirku ove dvojice, jer je moglo biti da su to dogovoreni razgovori za primamljivanje kupaca i dizanje cene. Ali kad jedan sredovečni Turčin reče:

„Petnaset dukata.“ – Cvetko pomisli.

„E, ovo je već ozbiljan početak.“ – pa odmah uzviknu:

„Dvadeset!“

Prodavac robova viknu:

„Dvadeset dukata. Ako niko ne dâ više – ovaj melek ide ovom deliji!“ – i pokaza na Cvetka. Cvetkov takmac viknu:

„Plus dva dukata.“

Cvetko reši da završi nadmetanje i viknu odlučno:

„Dvadeset i sedam dukata!“

Svi su znali da za dvadeset i sedam do trideset dukata čovek može kupiti dobrog konja i podnošljivo ružnu mladu robinju.

„Dvadeset sedam dukata za ovu devojku! Zbilja je devojka.

Samo je od majke ljubljena!“ – viknuo je njen prodavač.

Žamor među posmatračima se proširio kao da je prodavač rekao da je devojka sultanova kći. Ali niko još nije ponudio ništa više od dvadeset i sedam dukata.

Cvetku nikad nije bilo važno da li je neka žena bila pre njega sa nekim muškarcem, ali sad kad je ovaj matori pomenuo da je Dalmatinka još neljubljena, postade mu još poželjenija.

Onda ulete sa ponudom jedan bogato obučen jeničar. Videlo se da je jeničar po tome što je obrijan i što nosi tojagu; kako to jeničari uobičajaju kad su u mirnodopskim vremenima i situacijama.

„Trideset dukata!“ – viknu nadmoćno gizardavo obučen. Kao da je ponudio tri puta toliko i da je devojka već pripala njemu.

Cvetko odluči da se ne nadmeće na sitno pa odvali, rešen da tu stane:

„Ja dajem četrdeset dukata.“

Video je da je devojci u celom nadmetanju postalo drago da joj kupci robova daju veliku vrednost.

„Ko daje više od četrdeset dukata za ovu lepoticu iz Dalmacije?“ – trljao je ruke prodavač robova; sasvim sigurno već zadovoljan dostignutom ponudom.

Cvetko je bio odlučio da se više ne nadmeće, pa makar ju i ne kupio, ali ostali mogući kupci to nisu od njega očekivali:

S obzirom da je on u odnosu na prethodnu ponudu, od drugog datu, značajno velikim sumama dukata podizao svoju, moglo se očekivati da devojka ode i na pedeset. A za sve ozbiljne kupce bi bilo ponižavajuće da se sad nadmeću za po jedan dukat; da sad, recimo, neko kaže: „Četrdeset i jedan.“

Niko nije više ponudio i Cvetko priđe da uzme svoju robu:

„Matori, ako lažeš da je neljubljena ne dolazi više u Zemun.“

Prodavac robova privede Dalmatinku i reče tiho:

„Devojka je. Kunem ti se bratom svojim.“

Cvetko: „Al' ti je zakletva. Ti to mene nešto zavitlavaš.“

Prodavac: „Ne. Nego gledam kako da ti kažem da je moj brat Bhavaru.“

„Onaj Bhavaru?!“ – iznenadi se Cvetko.

Prodavac: „Da. Onaj Bhavaru. A ako hoćeš da proveriš devojku imaš celu moju kuću na raspolaganju. Ustvari imam palatu u Beogradu na Dunavu.“

Cvetko: „Neka. Sad ti verujem. Pozdravi mnogo brata. A otkud ti u ovom carstvu? I kako si poznao da smo se on i ja sreli?“

Prodavac robova pruži Cvetku ruku i predstavi se sa lakim naklonom:

„Sahid Hussain. Dođi u Beograd: potraži najveću kuću na Bajram-begovoj čaršiji, pa da se ispričamo. A za ovu devojkicu ti kažem: Ja ne iznosim na bazar grižene jabuke?

Inače, Bhavaru te je tako dobro opisao, da sam postao siguran, čim sam te ugledao, da si ti bio njegov milosrdni protivnik.“

Cvetko odbroja četrdeset dukata, dade ih Sahidu, rukova se sa njim, pa reče prijateljski Dalmatinki:

„`Ajđ` zamnom.“

Cvetko je išao kroz bazar i razmišljao da li da traži još jednu devojkicu ili da ostane samo na ovoj kupovini. Išao je polako i nije se okretao da vidi da li ga Dalmatinka sledi. Voleo bi da mu ne pobegne. Jer je hteo da ona ostane sa njim dobrovoljno, a ne zato što mora. Mada, moralo se priznati, ona nema mnogo izgleda na neki srećan ishod, ako mu pobegne bez novaca i bez zaštite; u svetu u kom ljude prodaju kao stoku.

Kad je stigao do drugog mesta za prodaju robova, gledao je na robinje koje su nuđene. U svom vidokrugu je registrovao da je Dalmatinka još pored njega, na udaljenosti od jedne stope ulevo. Bilo mu je to vrlo drago, pa je ispružio svoju levu šaku ka njoj i ona mu je dala ruku. Cvetko se osetio neopisivo sretan u tom trenutku. Malo se razmišljao da li da uopšte bira i drugu sluškinju. Jer ova bi mu bila sasvim dovoljno za dušu. Ali nije bio siguran da mu Dalmatinka može biti dovoljna i za na kurac.

Onda je razmišljao da mora opet naći neku koja vredi četrdeset dukata; da posle jedna drugoj ne bi nabacivale:

„Za mene je dao više novaca nego za tebe.“

Jedan trbonja je prodavao samo Afrikanke. Pa se opet Cvetko setio guzate Ayše iz Muratovog harema i istovremeno zainteresovao za jednu mladu ćumur-crnu lepoticu od, ni malo manje nego, šest stopa visine.

„Ovoj ću uterivati koliko ja hoću, a Dalmatinku ću puštati da se nabada koliko ona hoće.“ – odlučio je i viknuo:

„Gazda, četrdeset dukata za ovu veliku.“

Trbonja je nakratko ostao zabezeknut. Nije očekivao ni da bi je neko ovako krupnu i garavu uzeo i za badava, a ovaj grmalj sâm nudi toliko zlata. Ali je trgovac robljem uspeo brzo da ponovo zagospodari situacijom i pokaže da je dobar prodavač: „Narode, najlepša devojka je upravo prodana ovom deliji.“ Niti je on očekivao, niti Cvetko, niti neko treći, da će pasti veća ponuda od Cvetkove. Cvetko opet odbroja četrdeset dukata i uze obe devojke za ruke, pa krete s njima u saraj.

Po dogovoru su svi bili u saraju za ručak i posle ručka krenuli na put povratka u Darinovce. Deca su u kolima ćućorila i pogledavala na devojke. Obe su im bile lepe. Ali im je Afrikanca bilo vrlo zanimljiva zbog boje kože. Cvetko je još pre dolaska u saraj pitao devojke kako se zovu. Dalmatinka mu je rekla da se zove Katica-Kate.

„Da li postoji Dalmatinka koja se zove drugačije?“ – pitao ju je Cvetko sa osmehom, a sa Afrikankom se nije razumeo ni na jednom jeziku koji je znao, pa joj je sâm dao ime „Ćumur-bula“.

Onda je morao da objašnjava i deci i Katici šta je to ćumur. Izgledalo je kao da su devojke lako i radosno prihvatile promenu vlasnika, ali ... – I oprez je koristan celog života.

„Neće biti nikavo čudo ako je to samo pitomost sa planom za čekanje prilike za bekstvo koje ima izgleda na uspeh.“ Mislio je novi robovlasnik. Jer je Cvetko morao priznati da je sada to.

U Darinovce su stigli već pod punim mrakom. Neka deca su se uspavala u kolima. Ali to nije bila Cvetkova briga. On je svoje dve devojčice poveo u svoju kuću i pokazao im krevete. Odveo je u štalu Kara-đul i na njeno nervozno rzanje joj rekao:

„Ne brini. Noćas ću ti biti veran.“ – A kad je izašao iz štale rekao je sebi:

„Ali za sutra ne dajem reč.“

13. deo

Prvo bračno jutro

Ujutro je Cvetko pozvao devojke da dođu u njegovu sobu. Pre spavanja je dobro razmislio kako da ih brzo uvede u službu po svojoj zamisli. I odlučio je da to izvede bez mnogo ustezanja. Pa makar koliko da bi to devojčkama moglo izgledati grubo ili nemilosrdno. Obe su stajale na ulazu u sobu i on ustade sa krevete i skide svu odeću sa sebe. Da li su devojke do tada videle nekog muškarca golog ili nisu – nije se moglo zaključiti, jer su obe bile uznemirene onim što su videle. I veličinom i snagom celog Cvetkovog tela i veličinom onog što mu je visilo među nogama.

Cvetko je govorio srpski, jer su i on i Kate morali prihvatiti to da se ne mogu sporazumevati sa Afrikankom:

„Evo, ima svega za vas obe. I neću da se svađate.“

Obe devojke su ćutale. Cvetko je skoro poverovao da nisu uvređene i da im nije žao što se skinuo pred njima.

Kate mu je rekla:

„Ja san to vidila u konja i pulina, ali u čovika nisan. No ne mogu virovati da je ovo normalno za jude.“

Pa i nije normalno. Ali je meni korisno.“

Kate: „A u koju picu može ceo stati?“

Cvetko: „Što se tiče debljine vremenom uđe u svaku žensku, ali dužinom nije još ni u jednu ušao do jaja.“

A onda je Cvetko shvatio da je sada jedinstvena prilika da razreši i glavni problem u svom životu:

„Ali u kobilu stane ceo i debljinom i dužinom.“

Na Cvetkovu radost Kate se nije mnogo iznenadila ili uzбудila na ovu njegovu izjavu. Ostala je mirna na licu. Afrikanka je ćutala i gledala ljubopitljivo čas u Cvetka čas u Kate. Kate reče Cvetku mirno, kao da pričaju o okopavanju pasulja:

„Čula san doma da neki prcaju kože i ovce, ali nisan čula da je neko prc`o kobilu. Vajda i to ide prema opremi.“

Cvetko: „Pa tako je. Nego `ajde skini se i ti da vidim tebe pa će valjda razumeti i ova garava; da se i ona skine. Kate se skinula brže i bestidnije nego što je Cvetko očekivao. A onda je pokazala i svojoj novoj drugarici da se i ona skine. Ni Afrikanku nije trebalo dvaput pozvati da uradi što su Cvetko i Kate već uradili.

Cvetko je gledao jednu predivnu belu i jednu predivnu crnu ženu. I postao je mnogo sretan što nije žalio da dâ osamdeset dukata za ove lepote. Onda je rekao Kati:

„Ti nam možeš svima troma mnogo pomoći. Ako se ti i ja usaglasimo onda možeš samo povlačiti i usmeravati ovu našu drugaricu dok i ona nauči šta joj je činiti.“

„Vrlo rado, gosparu.“ – reče Kate Cvetku kao da se znaju godinama, a ne tek jedan dan i jednu noć.

„E, baš si anđeo i dušom. Dođi da te poljubim.“

Kate pođe prema Cvetku, a prethodno uhvati za ruku i Crkinju pa je povuče sa sobom. Kad su mu prišle Cvetko ih počeo naizmenično milovati gdegod je stigao. Bile su divne sradnice, ili se to Cvetku tako učinilo, jer dugo nije bio sa nekom ženom. Onda ih je ljubio i stavljao svoje prste na šumice među njenim nogama. Devojke su počele ubrzo stenjati i garava je sama uzela Cvetkovu kitu i stavila glavić među velike usne svoje žvalavice.

Pica njena je, spolja gledano, izgledala Cvetku velika kao i kod Kara-đule. Kate je ljubila Cvetka i pogledavala šta Crkinja radi, pa kad je videla njenu zevalicu reče Cvetku:

„Gosparu, izgleda mi da si kupija jednu kojoj će stati cio.“

„I meni izgleda tako.“ – reče Cvetko srećan i na samu pomisao da je tako nešto moguće.

Cvetko je u Muratovom haremu brzo naučio kako da ne povređuje žene svojom batinom: Mrdao bi kao da i ne mrda i puštao devojkicu da se sama nabode koliko hoće. Crnkinja se dobrovoljno nabola do pola oklagije i tako stala neko vreme.

Cvetko je postao nepoverljiv po pitanju njene nevinosti, ali taman kad je pomisli da to i nije važno, primetio je da je sad njegov bezmozganović crvenkasto vlažan. Onda je ona počela mišićima svoje ronđe da steže i oslobađa telo njegovog ćosavog, a da pri tom masira svoju dražicu. Cvetko je povukao njenu ruku na svoja jaja, a počeo on da trlja njenu slatkosvrabnu tačku. Drugom rukom je čvrsto pritiskao uza se Kate i ljubio je nežno.

„Budi strpljiva. Uteraćemo ga i tebi.“

„Nije žurba, gosparu.“ – odgovori mu Kate. Ljubila je Cvetka i izvijala se da masira obe sise drugarice koja je upravo počela ubrzavanje i glasnije da stenje. U tom stanju su je Cvetko i Kate održavali dva-tri minuta, a onda je Crnkinja počela da vrišti. Cvetko je znao da ne vrišti od bola nego od zadovoljstva, koje ju je snašlo u ovom saobraćaju. Cvetko i Kate su se ljubili i dalje i čekali da im se drugarica povрати u punu svest i volju za saučesništvo.

Kate je stavila svoju ruku među svoje sise i rekla:

„Kate.“ - pa onda stavila svoju ruku na Cvetkove grudi i rekla:

„Cvetko.“ – i na kraju stavila svoju ruku među crne sise:

„Rua-nga.“ – reče Crnkinja.

„Ruanga?“ – upita Kate.

„Rua-nga.“ – ponovi Crnkinja i mahnu rukom kao da kaže:

„Ma nije važno.“ - Podigla se na kolena, povukla Kate da sad ona legne i počela da miluje i ljubi Cvetka. Cvetko je uzeo svoju batinu kratko pod glavićem i počeo njime da razmiče velike usne pred Katicinom jamicom.

Katine velike usne su bile nabubrile kao dve crvenperke. Iz njene ružice je isparavao prijatan miris, kao da je u njoj sakrila gombicu umočenu u ulje ivanjskog cveća. Cvetko je procenio da među Katine kosti neće moći danas da ugura ništa od svog alata. Ali je bio strpljiv dok se ona pokušavala nabosti.

Rua-nga ga je milovala uz i niz kičmu tako odmerenim potezima kao da je sve učila kod matore Kösel. I Cvetko se mislima okrenuo Crnkinji, puštajući Kate da se zabavlja i služi njegovom kitom kako njoj to najbolje odgovara. Kate je shvatila da je sebi stekla igračku života, pa se zabavljala njome, kao da je negde sama sa ovom žilom. Cvetko nije ni malo pritiskao na Kate; pazio je da ju ne uplaši za sledeći pokušaj. Pa da ona i sledećeg puta priđe celom poslu bez straha. Kad je shvatio da je za Katicinu picu bilo dovoljan broj pritisaka za prvi put, spustio je svoju glavu među njene vlažne butine. Rešio je da ju jezikom unese u radost. To je naučio od dvorskih dama u Stambolu. Isprva nije mogao to da prihvati kao normalan čin od muškarca prema ženi, a onda je počeo to da uživa toliko da je tamo retko kad završavao noć bez jednog lizanja. Samo što su hanume na dvoru svoje šumice odbrijavale, a ove dve njegove su baš dobro dlakave.

„Ali ne mari – mislio je Cvetko – kod žene je ipak sve mnogo finije nego kod kobile.“

Koju, recimo, nikad nije ni poželeo da lizne, iako uopšte nije pokrivena dlakama.

Rua-nga je sad ljubila Kate i milovala bradavice njenih sisa, a Cvetko je jezikom kopao među velikim i malim usnama Katicine školjke. I Rua-nga je osetila da će Kate vrisnuti te ne bi to osetio Cvetko. Pa su oboje nastavili da rade sve isto sa blago povećanim pritiscima. I – Kate je tako vrisnula da je sigurno svima u selu postalo jasno šta se radi u upravnikovoj kući. Kate je ležala na krevetu; ružičastog tela i crvenog lica. Nekoliko puta je viknula:

„Ajme, majčice moja, di san ti ja sade?“

Kad se povratila pitala je Cvetka:

„Šta ćemo za tebe?“

„Za sada postoji samo jedno rešenje, ali ne znam koliko sam od vas slobodan.“

Kate: „Štogod želiš, gosparu. Odsad ste za mene: Bog – pa ti.“

Cvetko reče: „Pođite zamnom.“ I pođe ka vratima na zadnjem zidu kuće.

Kate viknu: „Rua-nga, dođi?“ – i mahnu rukom Crnkinji da je prati.

„Rua-nga dođi.“ – viknu veselo Crnkinja i pođe za Cvetkom i Kate.

Kad su ušli u štalu Cvetko podiže na jedan kraj sanduka za mekinje Katicu, a na drugi kraj sanduka Rua-nga, pa se on pope među njih dve. Onda Cvetko viknu:

„Đulo, dođi ovamo.“

Kad je kobila prišla i postavila se zadnjim nogama pred sanduk videle su devojke da je Cvetkov kur na visini kobilinog repa, kratko se pogledaše i osmehnuše jedna drugoj. Za Cvetka to bi veliko olakšanje. Podiže Katicu lako kao da je dete i postavi je kobili na leđa, ali sasvim blizu sebi da bi mogao da je ljubi. Onda uze jednu ruku Crnkinje pa je postavi pod svoja jaja. Zatim povuče po svojoj žili da istera ljubavnog soka na glavić i kad ga je dobro ovlažio poče ga polako uterivati Đulki. Ljubio je Dalmatinku, grlio Crnkinju i jebo bugarsku kobilu.

„Još da me vidi Kösel sa ove tri jebaljke, bio bi mi ispunjen san u potpunosti.“

Nije razlikovao da li mu najveće zadovoljstvo pravi Kate, ili Rua-nga, ili Kara-đul, ali bilo mu je nedoživljeno lepo.

Sve četvoro u štali su bili sigurni da ih s polja, kroz pukotine na vratima posmatra mnogo očiju. Ali je to Cvetku dalo slobodu da ne mora više misliti na to ko šta u selu zna o njegovom ljubavnom životu i polnom zadovoljavanju.

„Na kraju – pomislio je dok je ponovo uterivao svog budžovana u Đulku, nakon što ga je namerno izvukao da bi osetio slast uterivanja – kad mi je dato – da uživam dok traje.“ Kad je Cvetko riknuo devojke su se uplašile od pomisli da umire. Đulka mu se pritisla još jače na jaja, pa je i ona zanjiskala. A napolju je nastalo tabananje nogu osoba koje beže od štale. Cvetko je držao čvrsto rep kobile i nije joj dozvoljavao da se odmakne. Nego je uživao topline kobiline utrobe. I ljubio je naizmenično Kate i Rua-nga.

Kad je izvukao svoju „magareću kitu“ iz kobile ova se povukla na sred štale i počela da piša. Pišala je dugo kao da cele prošle noći nije ni kap iz sebe pustila. Onda je legla na slamu i počela da se valja kao da češe leđa.

Cvetko je uzeo na jednu podlakticu jednu svoju ženu, a na drugu podlakticu drugu svoju ženu i poneo ih u kuću.

Kad su ušli u Cvetkovu sobu Rua-nga se bacila na krevet i vrisnula vrlo glasno. I Kate i Cvetko su znali da je to bio vrisak sreće na ono što će se ponavljati. Onda je Rua-nga raširila noge i rekla: „Cvetko, dođi.“

Cvetko leže pored nje pa reče njoj:

„Rua-nga, dođi.“ – pokazujući joj da se ona popne na njega i da radi sama.

Rua-nga je to dobro razumela, i počela polako da se nasaduje na njegovu bušilicu. Cvetko je privukao Kate; ljubio je po vratu i milovao među nogama, osećajući da se Rua-nga tako dobro nasaduje da će sigurno za nekoliko nedelja sesti na njegova jaja, nakon što u sebe sakrije Cvetkov izvor radosti.

Ako mu se Rua-nga bude postavljala kao Kara-đul i mogla u sebe da primi celog otpozadi, onda oni neće morati zimi da se premeštaju u štalu. Ali će Cvetko morati da nađe još jednu ženu koja neće biti ljubomorna zbog toga što je jedna od tri.

Rua-nga je vrisnula i po drugi put. Pa je Cvetko iz osećaja za ravnopravnost, srednjim prstom desne ruke opet odmereno

istrljao Katinu dražicu; da i ona vrisne ponovo. Kati to nije izašlo teško, jer su je milovali i ljubili i Cvetko i Rua-nga.

Kad ga je Kate pitala:

„Hoćeš li ponovo u štalu?“ – rekao je da neće, ali je pokazao Crnkinji kako da mu svojom šakom obuhvati glavić i kako i koliko da pomera šaku da bi tako izbacio seme. Rua-nga to nije mogla onako kako bi Cvetka uvela u „udar unutrašnjeg gro-ma“, pa je Cvetko morao uzeti svoju stvar u svoju ruku. Čim je Cvetko izbacio seme na sebe Rua-nga je legla na njega i razmazivala spermu trljanjem njihovih stomaka.

Kate je onda legla Čumur-buli na leđa i tako su sve troje uživali prvo zajedničko jutro.

Cvetko je odole ljubio crne sise i gnječio bele guzove. Onda reče:

„Ovako izgledamo kao hlepčić sa ćevapom.“

Kate se nasmejala tako glasno da je Rua-nga podigla glavu sa Cvetkovih grudi i ponovila upitno:

„Ćevapom?“ – a pritom se malo izdigla, podvukla ruku pod svoj stomak i uhvatila Cvetkov žarač.

Cvetko joj pokaza palcem i kažiprstom svoje leve šake, kao da pokazuje nešto malo, pa reče:

„Ćevap.“ – A onda uhvatio njenu šaku na svom kurcu pa reče:

„Kobasica.“

Rua-nga izvuče svoju ruku i pokaza prstima kao i Cvetko, pa reče: „Ćevap.“ – i namršti lice, kao da kaže: „Ništa“. Zatim vrati svoju šaku na Cvetkovu kitu, pa ozarena lica reče: „Kobasica.“

Kad su izašli u polje kod seljaka, Cvetko je rekao svima:

„Ovo su moje žene Katica-Kate i Rua-nga ili Čumur-bula.“

A onda Rua-nga, pokazujući rukom na Cvetka reče seljacima:

„Cvetko-kobasica.“

Kate pršte u smeh, a za njom i seljaci. Samo se Ćumur-bula uozbiljila kao da ih pita šta je tu smešno.

Pa je opet ponovila Cvetku:

„Cvetko kobasica.“ – Ali ovog puta kao da ga pita da li je to u redu.

Cvetko joj klimnu poluvoljno glavom pa se sagnu da šapne Kati:

„E, ako seljaci upamte ovo njene imenovanje, onda ću steći gadan nadimak.“

„A, Gospe mi, upamtiće!“

Na to je jedan mališan, od tri-četiri godine starosti, viknuo za svoj račun:

„Cvetko kobasica!“

Cvetko nije hteo više ništa ovde da govori osim:

„Vi radite kako mislite da je najbolje, a mi idemo u Slankamen. Vratićemo se do mraka.“

Hteo je da kupi svojim ženam lepe haljine. Malo se plašio da za Rua-nga neće biti velikog izbora odeće kao za Kate. Ali je pomislio da ona treba da se smatra sretnom što je toliko velika da će moći njegovu kobasicu primati celu, a ne da se smatra nesretnom što je toliko velika, pa nema velik izbor odeće za nju. Zagrlio je obe svoje lepotice i poveo ih do kola. Pomogao im je da se popnu na kola kao što bi nekad dvorskim damama. A onda se i on namestio na leđima verne Kara-đul i rekao Kati, koja je već razredile kajase u svojim šakama:

„Ajde Kato, `ajde zlato!“

14. deo

Kyriakos u ciganskom taboru

Glas o zlatokosoj Ciganki koja razgovara sa drvećem i zna sve o ljudima se raširio po celoj Srbiji. Kaya je svim ljudima, uz pomoć Sofije kao svoje lične glasnogovornice objašnjavala:

„Ljudi preteruju, ja mogu samo da kažem ono što neko drvo iz svog vidokruga zna. I ono što zna neko jezero, ili neka bara. A o nečijoj budućnosti mogu da vam govore Sofija i Čansever nešto, a ja baš ništa.“

Ali ljude je ipak više oduševljavalo Kayino govorenje stvari iz prošlosti, nego Sofijina i Čanseverina preskazivanja. Jer je svako od ljudi mogao potvrditi potpuno ili delimično, direktno ili indirektno neke od Kayinih tvrdnji. I ako je neko i tvrdio da Kaya nije u pravu, brzo bi sam sebe uterao u laž nastavljanjem procesa ispitivanja pod nekim drugim drvetom, ili pored neke stajace vode, ... gde i kad je već delao i govorio.

A u predskazivanju budućnosti je ljudima bilo manje izvesnosti. Uglavnom su ljudi mislili:

„Možda i bude tako kako Sofija i Čansever kažu.“

Glas o zlatokosoj Ciganki je stigao i u Vranje. I kad je Kyriakosu postalo poznato da je devojka oko šesnaest godina stara i da odgovore peva tako lepo kao slavuj, jer:

„Sirotica, može da čuje i peva, ali ne može da govori.“ – rešio je da krene po Srbiji i nađe te Cigane kod kojih je zlatokosa vila.

Kyriakos je pronašao Redžepov tabor na desnoj obali Velike Morave kod Čičevca.

Kad je došao u tabor Cigani su ga primili kao i svakog od ljudi koji je hteo da sazna nešto od Kaye, Sofije ili Čansever. Jer su mislili da ovog čoveka to i interesuje.

Ali kad je Kyriakos video sve tri žene pošao je drhtavih nogu do Kaye i plačući rekao tužno:

„Dete moje, ti si živa! Kako smo se ogrešili i namučili.“

Kako je Ciganima postalo jasno da ovaj čovek nije od običnih mušterija, tako je i Kyriakosu postalo neobično da ga Kaya gleda kao da je nezdrav.

„Zar me ne poznaješ, dete moje? Ja sam tvoj otac Kyriakos.“

Cigani su gledali Kyriakosa, on Cigane i Kayu, Kaya Sofiju i Kyriakosa, ...

Onda Sofija poče sa Kyriakosom razgovarati grčki. Em da bi ostale ljude isključila iz situacije, em da bi nasamo razaznala šta je čovak spreman činiti. Jer niko nije sumnjao da je on stvarno Kayin otac.

Tarik reče turski:

„Znao sam da će do toga doći.“

„Ćuti i ne mešaj se. Šta si znao? Šta će biti?“

Pogledala je i svoje Cigane i Kyriakosa pa licem okrenutim prema Kayi, da bi ova razaznala šta Sofija govori; rekla: „Ljudi, polako!. Sve će se razjasniti. O svemu ćemo se dogovoriti.“

Kyriakos: „Mi smo bili glupi i zakopali je živu, verujući da je mrtva. A vama od srca i za mog veka hvala što ste je otkopali: ne pitam zašto ste to učinili. I neka je gdegod hoće da bude. Samo da je živa i zdrava.“

Na te Kyriakosove reči laknu svim muškarcima iz tabora.

Znači – nema kavge i nema belaja. A možda čovek dozvoli da Kaya ostane sa nama koliko nam treba.“ – pomislio je Tarik. A verovatno i ostali Cigani i Ciganke.

Sofija je rekla Kyriakosu:

„Ona se ničeg ne seća. U to ćeš se uveriti vrlo brzo. Ona sve čuje, ali ne može da govori. Može da peva naše pesme i ono što ona poželi da glasom nama ili bilo kome izrazi, ali ne može da govori.“

Kyriakos na to uze Kayinu ruku, a ona povuče lagano svoju ruku iz njegove i poče tužno pevati:

„Ja te zbilja ne poznajem.
Može biti da si rod moj.
Al' s ovima ja ostajem,
jer sa njima imam spokoj.“

Nek` te pozdrav prati.
Sreću želim tebi i tvojima.
Gdegod budem svi će znati.
Ako te se setim – obznaniću svima.“

„Eto, nesretni čoveče. Ostani ovde kolikogod hoćeš. Pa ako te se seti – dogovorite se vas dvoje.“ – Redžep je ovo lako rekao, jer uopšte nije verovao da će se Kaya ikad setiti svoje prošlosti. Nego kad si već ovde, reci nam kako ste je vi zvali?“

„Kaya. Od punog imena Katharina.“ – odgovori Kyriakos Tariku.

„Mi je svi zovemo Zlatokosa.“ – reče Redžep, zagrli Grka i pozva ga da nešto pojedje i da se malo odmori; i od puta i od uzbuđenja.

Uveče su seli oko velike vatre i dalo se приметiti da Kaya posmatra Kyriakosa vrlo napregnuto. Ali se nije moglo videti da se u njenom mozga kreće na nešto starije od izlaska iz rake na vranjanskom groblju. Redžep dade znak Erenčanu da on i nje-

govi muzikanti zasviraju i zapevaju, ne bi li i Kayu podstakli da se opusti; pa da Kyriakos čuje kako njegova ćerka lepo peva cigansko-turske pesme.

Kyriakos je ostao dva dana u taboru. Kaya se radovala samo tome što je njemu dobro, ali nije mogla da ga laže da se seća nešto više nego onog prvog trenutka kad ga je videla u taboru.

15. deo

Cvetko iznosi plan za gusarenje na Dunavu

Cvetko nije mogao sebi tačno da objasni da li je bio zainteresovan za gusarenje na Dunavu da bi se osvetio carevini, zato što ga je kao malog odvojila od oca i majke, ili zato što je na najvišljivoj stepenici osmansked države video bes i rasipanje; uglavnom nasilno stečenih bogatstava.

Vremenom je u sebi prepoznao onaj isti bes koji je osećao u validi Kösel: sve što je ona iz Unutrašnjeg dvora činila, ličilo je njemu na njenu osvetu, zbog toga što su je kao devojkju, mletačku plemkinju, oteli i prodali u harem. Imala je ona svoju ljubav i svoju kulturu, svoju muziku, svoju slobodu, svoje snove, ... A onda je morala glumiti radost što je jebe čovek druge vere; kojeg ne bi pozdravila ni kao gosta u palati svog oca, pa taman da je bio sultan svih površina istočno od Mediterana; sve do onih na koje je stigao Marko Polo. Posle je računala da će možda izaći iz zlatnog kaveze, ako stekne moć i, zahvalna Bogu što se rodila lepa, požurila je da bude prva koja će mladom sultanu roditi sina. Ali je vremenom shvatila da iz zlatnog kaveza neće nikad izaći; osim ako je iz njega isteraju. A niko ne radi tako da ga iz harema i sa dvora isteraju, jer onaj ko čini nešto da bi bio isteran iz harema ili sa dvora, pre doživi da iznesu njegovo telo. Do Cvetka su doprli glasi da je psihopata Ibrahim oterao sa dvora svoju majku. Ali Cvetko se nije usuđivao da se raspituje gde se ona nalazi. Prema sultanatu je osećao mržnju i zbog onog što su učinili njemu, kao i zbog onog što su učinili njoj. A njoj je osećao zahvalnost da je on

jedan od retkih koji je upoznao dvor, a uspeo živ iz njega izaći. I kadgod bi Cvetko video neke Turke da prilaze Darinovicima postajao je spreman na borbu; Za slučaj da su to ljudi ludog Ibrahima koji traže njega, Cvetka, jebača svih Muratovih i Ibrahimovih žena. A onda je i vreme Ibrahima Prvog prošlo. I Cvetko se opustio sasvim i prema svima. Shvatajuću da više nikom, osim sebi, svojim ženama i Darinovčanima, nije važan.

Kad je nakon godina intenzivnog posmatranja svih muškaraca u Darinovicima ocenio koji su Darinovčani odlučni, izdržljivi i za poverenje bio je sretan da kaže sebi: „Svi.“

Onda ih je leta 1650. sve pozvao na obalu Dunava. Svim ženama Darinovaca je naredio da odu sa decom da rade bilo šta u baštama i da ne dolaze na vodu dok Sunce ne legne.

„Ljudi, ako malo razmislite morate reći da bi čovek koji ne podnosi miris svinja naredio da se svinjci grade južno od sela, a ne severno. Jer ovde duvaju vetrovi od severa ka jugu pa od severa dođe smrad na ovo selo. Je l` tako?“

Seljaci nisu sad mislili da se opet baca na iskecanu priču, jer su već naučili da Cvetko uvek ima duge uvode. Pa su ćutali i čekali da čuju šta će im glavno ispričati. A zastoj u pričanju Cvetko nije napravio da bi im dao priliku da nešto kažu, nego da odluči odakle da udari na glavnu nit.

„Ako sad pogledate kuću za mekinje, vidite da ako ukopate u njen pòd pa zakrenete pod dobro odmerenim uglom prema Dunavu, možete izbiti na površinu reke. Ja sam čekao da vidim kakvi ste vi i šta se prevozi Dunavom; kave su vojske i straže, pa da vam dam predlog. U svemu mi je drago da sam stekao poverenje u svakog od vas. I da sam vas nekad i namerno kinjio da bih video da li ćete me omrznuti kad vam nije prijatno. I pohvaljujem vas sve kao ljude.“

Videlo se na licima Darinovčana da im prijaju Cvetkove reči. „Moja zamisao je da u prostoriji za mekinje ukopamo teren i

tunelom izađemo do reke. Izlaz iz tunela da bude što manji i što lakši za maskiranje. A opet dovoljan da kroz njega proteramo neki veći teretni čamac ili manju šajku. Zamisao mi je da kanal od Dunava uvede u malo пристаниште ispod visoravni. Tavanicu hale bismo podbočili daskama na drvenim stubovima da se zemlja sa tavanice ne uruši.

Prvi deo podzemne prostorije bi bio kopan ispod letnje površine Dunava, koliko bi trebalo da je duboko za plovila koja bismo u skriveno пристаниште uterivali. A pod drugog dela prostorije bi bio iznad tačke najvišljeg vodostaja Dunava; dosad merenog. Pa ako se desi nekad da pôd drugog dela poplavi – ništa strašno; neće to biti svake godine.

To znači da bismo mogli svaki naš čamac vodom prevesti iz Dunava u halu. Kad je čamac u hali zatvorimo ulaz u halu i maskiramo snopovima trske, deo kanala koji je između brda i Dunava premostimo daskama i na daske nabacamo zemlju i, s polja gledano – čamci su nestali.“

Cvetko je zaključio da je glavno rekao pa je ućutao da bi čuo seljake. Na njihovim licima je video da su iznenađeni njegovim uvidom u mogućnosti koje daju teren i izgrađena kuća pored svinjaca.

„Šta bismo radili iz pećine?“ – upitao je Cvetka momak Veselin.

„Pa, Veso, moglo bi se noću izlaziti u ribarenje mrežama i ne prijavljivati ulovljenu ribu. Mreže biste mogli držati u pećini ili sušiti na kamarama sena i slame. Ili ih jednostavno razapeti po tavanu svinjca. U koji, sigurno, sandžak-beg neće turiti nos.“ - Na šta se nasmeja nekolicina seljana.

A ako bi se u jesen usudio neko noću poterati žito iz Novog Sada, Karlovaca ili Slankamena za Zemun ili Beograd, mogli biste ga sačekati među belegiškim adama, oteti čamac, uterati

ga u pećinu, pustiti da miruje neki dan, ili kolikogod ako je opasno, pa posle u pećini istovariti i izneti kroz kanal u prostoriću za mekinje.

Da me ne biste mnogo ispitivali objasniću vam sve u detalje. Ribarenje noću ne bi bila opasna stvar. Otimanje čamaca bi. Ja imam poznanika u Beogradu od kojeg sam kupio Katicu i mogu naručiti od njega muskete; koliko vam treba. Ali ja ne bih želeo da zbog otimanja robe neko od vas strada ili da strada neko od čamdžija i šajkaša koji robu prevoze ili prate kao zaštita. A za to sam da se otima samo nešto što se tera za carevinu; Sirotinji da se ne otima ništa.

Ja bih jesenjih dana mogao boraviti u Novom Sadu, pa kad primetim da neko manje plovilo kreće na put predveče – pošaljem vam pisamce po golubu pismonoši. I to napišem da li roba ima zaštitu ili ne. Koliko je ljudi u plovilu sa robom koliko vojnika u pratnji, pa vi da gledate da li ćete izaći u noć ili ne. Ništa nije za moranje. Ako obavite jedan takav posao godišnje – puna kapa.

Da vam bude odmah jasno da je neću da učestvujem u tome nikako osim da vam pošaljem poruku iz nekog pristaništa uzvodno. Kad otpustim golubove koje sam poneo – ostajem za svoj čef ili se vraćam po svom čefu; Bez brige koliko puta ste vi izašli u otimačinu.

Ako vam se ne isplati da kopate – nemojte. Ako hoćete samo zbog ribarenja – kopajte samo zbog toga. Kažem vam da ni zbog čega tuđeg ne vredi poginuti. Ali iako nije sve carevo što se caru tera – nije ni naše. Pa je onda tako tuđe. Meni bi tu sve bilo lako da ja imam dušu da mogu ubiti čoveka. Ja bih onda kupio svakom od vas musketu i pitao ko može da puca u čovaka, pa bismo videli gde smo. A ovako – šta?“

Cvetkovi seljani su ćutali. Jedan stariji čovek reče:

„Ja nalazim veliku korist od ovog razgovora. A korist je u tome

da čak i kad čovek dobije ovako dobro razmotrenu stvar, po kojoj je jasno da je zabranjeno voće na dohvatu ruke, odluči se da se zadovolji onim što ima. Ti si to temeljno pripremao godinama i kažem ti da sam ponosan što si mi sve objasnio, jer ja nikad ne bih tako duboko i daleko razmišljao, a ti si već prvog dana radio za današnji dan, ali ti kažem da ću od danas mnogo radosnije ići u njivu da kopam.“

„I meni je veliko rasterećenje to što sam vam rekao šta me izaziva od prvog poglada sa ove uzvišice. I mada ne volim Dvor, dođe i meni da ga posle ovog razgovora otpišem iz svog života, kao da ga nikad nisam ni video.“

„Pošto sad kažeš da je ono sa svinjama bilo svrhovito, ispa-da da čovek nikad ne sme biti siguran da zna šta se krije iza kojeg tvog dela ili tvoje rečenice.“ – reče Cvetku jedan drugi Darinovčanin.

„Tako je. I ne budi siguran da nisam rekao da ne volim Dvor da bih to isto čuo od nekog od vas, pa prijaviio sandžak-begu.“

Seljak: „Ne verujem da si ti takav.“

Cvetko: „Ne možeš ni naslutiti veličinu crnila osmanskog itri-giranja. Ne vidi se, ne dodiruje se rukom, ne dodiruje se umom. Sulejman Zakonodavac je dao ubiti svog najboljeg prijatelja, na zapoved žene koja ga je, sultana – je l', smotala oko prsta kao vlas svoje kose. Ne mogu reći „kao svoju brucu“, jer sve sultanove žene briju pičke.“

„Odkud ti znaš da sultanove žene briju pičke?“ – upita šaljivo Veselin Cvetka.

„Ih, bre Veso, `di može biti da čovek koji jebe kobilu nije jebo neku sultanovu hanumu.“ – reče jedan čiča.

„Koja bih ja budala bio kad bih ti rekao da dobro razmišljaš?“ – reče Cvetko starcu.

Starac: „Nećeš reći da ono o jebanju kobile nije tačno.“

Cvetko: „Neću. Al` `ajdemo kod žena i dece.“

* * *

Kad su neki Darinovčani prokopali tunele iz svojih kuća sa padom na obalu Dunava, čisto iz zabave za decu svoju, a bez ikakvih prostorija nad tunelom, Cvetko je dao ponudu seljacima:

„Kogod bude radio na kopanju tunela koji izlazi na Dunav iz Zborne kuće, dobiće po tri srebrnjaka za dan rada.“

Pošto su mnogi hteli da zarade koju akću dali su se na posao. Za nedelju dana je kroz lesnu zemlju prokopan tunel visok i širok da je i Cvetko mogao njime proći. Cela podzemna prostorija je dubljena počev deset aršina od donjeg otvora tunela; izlaza na obalu Dunava. Onda je dubljen prvi deo prostorije, onaj koji će uvek biti pod vodom. Taj deo je bio površine deset puta deset koraka. A onda je ka Zornoj kuću izdubljen i drugi deo prostorije, iste te površine. Tako je tavanica nad celom halom bila deset puta dvedeset koraka. Odnosno njeni zidovi tako udaljeni; dužinom na pravcu Zborna kuća - Dunav.

Neki tuneli porodičnih kuća su izašli na stopu, neki na tri-pet stopa iznad nivoa Dunava pri tadašnjem vodostaju.

Inače su ljudi sve tunele obložili debelim podsvodnicama od vrbovog pruća. Da se ne odronjava tavanica i ne uroni zemlja u tunel. A podsvodnica u pećini je podbočena jakim oblicama.

„`Ajd što bismo morali ponovo izbacivati odron, al` što bi pri odronu zemlje mogao neko stradati.“

Neki od starijih muškaraca, a dobri poznavaoци Dunava su tvrdili da je to: „... uzaludan posao, pošto će Dunav pri visokom

vodostaju lako podlokati zidove izlaza na vodu i tako samo još lakše odvaliti deo visoravni.“

Onda su oni iz drugog tabora rekli da i za to ima rešenje, pa su od, uglavnom jednako debelih, oblica mladih topola napravili ploče toliko velikih površina da pokriju otvore tunêla; da talasi pri visokom vodostaju ne bi tukli u otvore nego u ploče.

Te ploče od oblica su jednostavno stajale uspravno pored tih otvora da bi, kad i ako se površina Dunava podigne, bile pritisnute na otvore.

„`Ajd, videćemo i to.“ – rekoše skeptičari.

Kad je Katica jednom videla kako darinovačka deca rado koriste tunele za izlaz na Dunav, a i žene da bi s večeri pokupile decu za spavanje, rekla je Cvetku:

„A da iz naše kuće ide tunel, šta vridi kad nemamo dice.“

„Da.“ – reče Rua-nga, koja je već dobro razumevala dalmatinsko-srpski.

Cvetko nije na to ništa odgovorio.

Kate: „`Ajde sad mi kaži zašto to: Jebemo se svakog dana, a ni ja da zatrudnim, ni Ćumur-bula da zatrudni?“

„Da.“ – reče opet Rua-nga.

Cvetko: „Zato što sam u Dvorskoj školi ljubavi naučio koje čajeve da pije muškarac, a da ne oplodi ženu.“

Kate: „Pa jebali te čajevi, dokle ćeš ih piti?“

Cvetko: „Dok ne nađem treću ženu; dobru kao vas dve. Jer ja neću da, dok je jedna od vas dve trudna, jebem samo drugu i Đulku?“

Kate ne reče ništa na to, a Rua-nga samo jedno

„Hm.“ - u smislu: „Zabrinjavajuća situacija.“

Kate: „Traži brzo tu novu, jer ja `oću da imam dite.“

Cvetko: „`Di da je nađem?“

Kate: „Pa kupi; ka` i nas što si kupija.“

Cvetko: „E takvih više nema ni po dvorovima, a kamoli na bazarima.“

Kate: „E sad si sve reka`! Nas si kupija u jednom danu, a treće nima nigde. Idi i biraj!“

16. deo

Redžepovi Cigani na levoj obali Velike Morave

Redžepovi Cigani su prešli na levu stranu Velike Morave kod Čičevca. Putovali su dalje, jer ni po jednom znaku nisu mogli prepoznati neko dosadašnje mesto kao „Raj na severu“ ka kojem su pre tri godine pošli.

Dosad su zaradili toliko mnogo novaca, zahvaljujući slavi klana koju je donelo Kayino razgovaranje sa drvećem u domaćinstvima ljudi koji su imali nerešenih stvari iz prošlosti i sadašnjosti. A značajne sume su došle preko Sofije i Čansever, njihovim predskazivanjima budućih događanja.

U Šumadiji su mnogi muškarci hteli Kayu za ženu. Redžep je isprva objašnjavao da Kaya nije za udaju, ali kad su prosci postali brojni i dosadni Kaya je iznela predlog Redžepu. I na kraju objašnjavanja svog plana je rekla:
„Treba nam novac da kupimo zemlju.“

Otad, kad bi ko došao da prosi Kayu, Redžep bi rekao:
„Ti znaš da ona može sve o svakom saznati. Pa ako si ti siguran da nemaš manu zbog koje bi te ona odbila, idemo u tvoje dvorište. Pošto je to daleko od našeg pravca putovanja, moraš dati tamo seno koje pojedu konji odavde do tvog dvorišta i još toliko za do našeg ponovnog izlaska na put.“

Pošto Redžep i njegovi i nisu imali neki put u planu, svakom Kayinom proscu bi rekli da je to neka putanja koja je mnogo

daleka od njegovog sela; samo da bi Kayinom proscu izvukli što više hrane za ljude, konje i novaca za posao. A za devojkę će biti pride; ako ona nađe da je prosac po meri devojkę.

Neki od prosaca su nalazili da su troškovi vrlo veliki, pa su odustajali od pokušaja da ožene Kayu. Jedan je rekao da negde i postoji neko drvo koje o njemu nešto zna, ali da to drvo nije u njegovom dvorištu; pa je takav prosac odmah odbijen:

„Zar tebi liči da imaš ovakvu ženu, a nemaš ni dvorišta ni dvora?“

A neki su pristajali na Redžepove islove; plus za mirovno veće. Ako bi mogući mladoženja izgubio stalozenost prilikom saznavanjem istine na prosidbenom ispitu.

Kaya bi stala pod drvo u prošćevom dvorištu, prosac bi stao na deset koraka od Kaye, a između njih dvoje bi stali tri do pet Cigana i isto toliko prošćevih ljudi, a svi bez oružja. Da bi Kaya mogla neometana da otpeva presudu.

U Rekovcu je jednom telesno slabašnom primićuru otpevala:

„Ti si momče slab na jelu,
a takav si i na delu.
Ne želim ti žena biti,
jer me ne mo`š usrećiti.“

Jednom vojvodi u Kniću je otpevala:

„Vojvodstvo ti ostalo od oca,
al' ti pamet svračija.
Ni braća te ne poštuju,
a kako bi nahija.“

E ovaj se prosac bio toliko naljutio da su između Cigãna i njega besnog morali stati njegova mlađa braća da ga smire. Cigani su

razumeli da su mladići bili sretni što je neko rekao njihovom najstarijem da je glup, a uvređenog su smirivali sa:
 „Bato, sve je po dogovoru. Što se sad ljutiš?“

Kragujevački knez Radenko je bio udovac i kad su mu Cigani objasnili momački ispit i uslove. On je rekao:

„Ništa vi ne brinite za seno, hranu i novce.“

I poveo je Cigane u Kragujevac kao da je već venčan sa Kayom.

Sofija je predkazala da će biti neprilika, a Čansever da će se za Cigane sve dobro završiti.

Kad je Kaya završila razgovor sa drvetom u kneževom konaku počela je pesmu:

„Ti si čiča još držeći
 na devojkju možeš leći.

(Tu se Radenko samozadovoljno nasmešio.)

Od roda si čestitoga
 i imanje uvećavaš.

(A na ovo još samopouzdanije, ali na ovo:)

Svoj ćeš porod pokvariti
 jer sa svojom ćerkom spavaš.“
 (je pocrveneo i zapenio.)

Knez Radenko je otrčao po musketu; sa verande je galamio i naređivao svojim momcima da navale na Cigane. Ali momci nisu ni hajali što knez besni, nego su navalili pred njega; da bi ga sprečili da puca na Kayu. Dok su jedni držali besnog kneza da ne puca drugi su pokazivali Ciganima i Kayi da se izvuku iz kneževog konaka.

Kad se tako raščulo da Kaya sasvim temeljno sazna sve o svakom proscu – odustali su od dosađivanja Kayi sa ponudama za brak.

* * *

Beograd su ugledali u proleće 1651. godine; posle dvodnevno-
većanja su odlučili da uđu u grad. Nikom od njih nije bilo jas-
no zašto bi to bilo dobro, ali su Sofija i Čansever rekle da bi to
moglo biti odlučujuće za ulazak u Raj.

17. deo

Cvetko u Beogradu

Cvetko se spustio u Beograd čamcem iz Banovaca. Kate i Rua-nga mu nisu dozvolile da pođe sâm sa Đulkom, a on nije hteo da ih sve tri vodi sa sobom. Odluka je pala da iz Beograda pređe skelom u Zemun pa odatle da vidi da li nazad nekim novim dvokolicama ili samo jašući novog ždrepcu. Morao je u Beograd samo zbog ličnih potreba: Skoro je bilo tu da mu nestane tankog svilenog konca za čišćenja zûba i sapuna za brijanje; Na dvoru je naučio da održava čistoću usne duplje; da ne bi smrdio ženi koju ljubi, a kao jeničar se morao brijati svakog dana. I mada je mrzeo svakodnevno brijanje, nije mogao podneti da se ne obrije. A radovalo ga je i to da obrijan izgleda nevinije i detinjije, nego svi oni bradati muškarci u njegovom selu i po gradovima.

Kupio je u Beogradu i mirise za njegove dve mile žene; Kate i Rua-nga. Kad je naišao na jednu prodavnicu lepih svilenih haljina i marama počeo je razgledati izložene stvari: hteo je kupiti nekoliko lepih ženskih šalvara i somotskih prsluka. Okretao je primerke da bi našao isto lepe stvari i za krupnu Rua-nga, a onda primetio tri žene u pratnji četvorice muškaraca. Jedna od žena je bila dosta starija; kao da je bila majka dvema mlađim i izrazito lepim ženama. Cvetko je pomislio:

„Kad one nisu pokrile lica svoja, valjda sme da se gleda.“
U tom je ka Cvetku krenuo najstariji od muškaraca. Cvetko je pomislio:

„Sad će biti belaja.“ – i dok je okretao lice od tog malog društva da bi se prikazao kao da i nije izazovno ili pohotno gledao žene, primetio je da mu se ovaj koji mu prilazi smeši

vrlo prijateljski. Cvetku se učinilo da čoveka poznaje, ali kad je već postao siguran da su se već negde sreli, nije mogao da se seti – gde. Čovek pruži desnu šaku Cvetku i u širok osmeh razvučenog lica uzviknu:

„Bož`ju ti tepsiju poljubim, mi ovde; u Beogradu!“

Čovek je i dalje glasno izražavao svoju radost zbog toga što ovde vidi Cvetka, a Cvetko ništa nije ni slušao, nego je pokušavao da se seti odakle se znaju. I na kraju mu je rekao: „Prijatelju, da me ubiješ ako mogu da se setim gde smo se videli.“

Redžep: „Dao sam ti kobilu u Stambolu.“

Cvetko: „Joj, mene budale!“ - Cvetko zagrlj čoveka pa nastavi: „Eno je u mom selu; I žena mi je i sluga i čuvar. Mnogo si me s njom usrećio. A nisi hteo da mi kažeš ni kako se zoveš.“

Redžep: „Zovem se Redžep. Ovo je moja žena Sikander. Ovo je moj sin Tarik. Ovo je njegova žena Sofija, a ovo je naša vila Zlatokosa. Ovi momci su Miftar i Selim.

‘Ajd` vi prošetajte bez mene“ – reče Redžep svom društvu – „Da se nas dvojica ispričamo“ - I dade kesu sa novcem svojoj ženi. Kad su Cvetko i Redžep odabrali kafanu, Redžep reče svojim:

„Čekaćemo vas ovde i nemojte da se vratite pre pola sata.“

Žene odoše radosne što će same birati i kupovati, a da im Redžep ne broji novce i ne drži govor o tome šta može, a šta ne može da im odobri kupiti.

Kad je Cvetko pohvatao sve konce situacije oko Zlatokose, jer ga ostalo oko Redžepa i njegovih ljudi i konja nije ni zanimalo upita Redžepa:

„Koliko da vam dam novaca za devojkju?“

Redžep: „Mi je nismo ni ukrali, ni oteli, ni kupili, nego nam je sama došla. Ako te ona bude htela tvoja je. Samo da ti kažem da su je mnogi prosili i da je svakom videla tačno šta mu ne valja. I svi su prosci morali da priznaju, voljno ili nevoljno, da ona o svakom sve sazna i da postoji razlog zašto ga neće. Dakle, kad se žene vrate – vidi ti sa njom.“

Pričali su još o namerama i traganjima Redžepovih ljudi. I Cvetko je razumeo da bi im rado ponudio svoje ledine prema Pazovi, ali nije hteo da se istrči sa ponudom dok ne reši pitanje oko devojke.

Redžep je Cvetka upoznao sa Kayinim moćima i nemoćima. Ali mu nije rekao da su je izvadili iz rake, nego je pričao da im je Zlatokosa od Boga data; da ih odvede u Raj. I da njegovi Cigani ne znaju da li Zlatokosa uopšte i ima neku prošlost; ili ništa nije ni doživela, jer o danima pre nego što je njima došla ne priča ništa. Cvetku je sve to izgledalo kao pričanje bajke; u koju nije hteo da izražava sumnju. Jer sve što ga je u ovome interesovalo je samo to da je Zlatokosa bajkovito lepa.

„I da ti kažem da sam se pokajao što sam je poveo u kupovinu. Bojim se da nas kad izađemo iz ovih punih ulica ne napadne neko da bi nam je oteo.“

„Ne brini se: Ja ću vas otpratiti dokle bude trebalo. A ni sad nije kasno da stavi feredžu na lice“ – reče Cvetko Redžepu.

Redžep: „Imaš pravo.“

Kad su se žena vratile, Redžep ode sa njima na stranu i reče im o Cvetkovom interesu za Kayu. Sofija je izjavila

„Još jedan. Ovaj mi izgleda telesno moćan, ali ne i umno.“

Sikander: „Ne žuri sa donošenjem zaključka. Meni izgleda čist. I videla sam da je uz butinu spakovao nešto još moćnije nego što mu telo izgleda.“

Kaya je samo izrazila Sofiji svoju želju da svi odu u tabor; da u svojim kolima razmisli o svemu. A Sofija je to prenela Redžepu, pa ovaj Cvetku. I tako su se svi uputili ka vrbacima pored Save. Kad su stigli u krug ciganskih kola namah se sve utišalo; kad su videli grdosiju od sedam stopa visine.

Kao i obično deca su se zalepila uz Cvetka, a stariji ćutali u čudu da ima i ovolikih ljudi na ovom svetu.

Sikander je iz korpi povadila tepsije sa baklavama.

Sva su deca brzo zaboravila na Cvetka. Redžep nije nikom objašnjavao ko je Cvetko ni zašto je došao. Ljudima to i nije bilo toliko važno, jer su i ranije u tabor dolazili kojekakvi kupci i prodavci konja. Ali je svim ovim Ciganima sada bilo posebno to da ih ovakav nikad nije posetio.

Kaya je svojim savetnicama rekla da pitaju Redžepa da li opet hoće da po starom oprobanom toku ispitivanja prosca odu pod njegovo drvo. Ali je, pre nego da išta pitaju Redžepa, Sofija promešala karte i Čansever izbola pesak pored Save.

„Ne gubi vreme. Kaži „Da.“ – rekle su obe žene Kayi.

Kaya je rekla da neće da žuri sa tako važnom odlukom, a on da dođe sutra pa će mu ona reći šta je odlučila.

Cvetko je onda pitao da li mu dozvoljavaju da prenoći u njihovom krugu. Malo se bojao da sutra ona neće biti ovde, ako sada ode; Izgledala mu je sasvim nestvarna i nije hteo da u saraju čeka jutro da bi se uverio da nije sanjao. A drugo – ko zna šta se mota u glavama onih koji su je videli na Dugoj čaršiji.

Kad su svi večerali belih hlebova, mladog sira i pohovane ribe iz grada, nastalo je dečje guranje u redu za bozu i orasnice.

Muzikanti su bili očarani ljubaznoću krupnog gosta i pitali ga koje je svirače slušao na dvoru.

Čim su otsvirali prvu pesmu Cvetko im je rekao:

„Još nisam čuo nijednu pesmu na devet udaraca, a da mi ne otvori dušu. A boljih svirača od vas nema ni u sultanovom zboru.“

Onda Erenčan reče Cvetku:

„Efendija, za svirače i ovako i onako, ali ja nisam nigde čuo bolju pevačicu.“ – i pozva Kayu da peva.

Kaya je već naučila sve turske i grčke pesme koje sviraju i pevaju grupe po Trakiji, Epiru, Tesaliji, ostrvima, ...

Posle prve strofe koju je otpevala Kaya, Cvetko je zagnjurio svoje lice u svoje šake i borio se da se protiv uzbuđenja izazvanog njenim pevanjem. Kaya je pevala pesme koje je mnogo puta čuo na dvoru, u Burgasu, u Izmiru, ... ali ovako zanosno pevane – nigde.

* * *

Od starijih niko nije otišao na spavanje do duboko u noć.

Ujutro je Cvetko sišao na reku da se umije i obrije. Da je bio na Dunavu ušao bi ceo u reku, ali ovde nije hteo da prepadne nikog onim što bi se pokazalo pod mokrim gaćama.

Kad su žene raznele bokale sa kafom i čajem, došla je Kaya kod Cvetka i otpevala mu.

Ja bih s tobom oprobala sreću,

al` bez ovih ljudi nigde neću.

Ti razmisli dobro, uistinu

da li možeš udomit` tazbinu.

Cvetko je već u noći odlučio da uzme Kate i Rua-nga, bez Đulke, pa da krene sa Ciganima; ako Zlatokosa bude rekla da ga neće. Hteo je da joj se stavi u službu, i zbog njenog, ali i zbog svojeg mira; barem do mesta na kom bi se Cigani skrasili. A ovaj njen uslov je smatrao kao i da ga nije postavila. Pa je rekao:

„Završena stvar. Imam za vas zemlje i više nego što vam treba za uzgajanje konja.“

18. deo

Kaya u Darinovcima

Cvetko je uzeo od Redžepa po jednog ždrepcu za sebe i Kayu, sa celom opremom za jahanje; jer je hteo da iz Beograda stigne brzo u Darinovce, a ne da kolima taljigaju celog dana. Na trećeg konja su postavili sve Kayine stvari i krenuli.

„Sva tri ću ti vratiti kad dođeš u Darinovce, a za kiriju ti dajem novce odmah.“ – rekao je Cvetko Redžepu, pomažući Kayi da se podigne na sedlo

„Ma, Bož`ju ti tepsiju poljubim, mani sad novce. Jesmo l` rođaci ili nismo?“ – bunio se iskreno Redžep.

„A, pusti ti rođaštvo. Od tebe ne uzimam više ništa badava.“ – reče Cvetko Režepu i gurnu mu nekoliko aspri u džep prsluka.

Sa Redžepom je pre tog momenta postignut dogovor da se on i njegovi, kad budu hteli, spakuju i dođu u Darinovce. A on, Cvetko, već sada zna sasvim tačno gde će ih smestiti.

Cvetko i Kaya su stigli u Darinovce u podne. Kad je Cvetko uveo Kayu u kuću Kate i Rua-nga su je radosno primile; I zato što im se Kaya, onako detinjasto mila, jako dopala, a i zato što će Cvetko konačno prestati da pije onaj svoj čaj.

Kaya je videla ljude i žene Darinovaca, ali odmah i to da su ove dve bile i bolje obučene, lepše, otmenijeg držanja i slobodnije prema Cvetku; kao da im i nije gazda ili naredbodavac. Cela situacija je Kayi postala još nejasnija kad je videla da mu crna velika žena seda na jednu butinu i grli ga, govoreći mu.

„Joj, gani-Cvetko, doveo si sebi vilu, a ne ženu!“

Kate je postavila Cvetku i Kayi tanjire da bi ručali i milujući Kayinu kosu rekla:

„Ajde mila da ručaš, pa da odmoriš malo!“

Kaya nije ništa pevala. Čekala je da Cvetko objasni ovim ženama da ona, Kaya, može sve da čuje, ali ne može da govori. Onda je i Rua-nga došla do Kaye, pomilovala joj kosu i uzela obe Kayine šake na svoje obraze, pa, okrećući svoje lice levo-desno, ljubila Kayine dlanove. Kaya je mislila:

„Ako mu je ova bela i sestra, ova crna sigurno nije. A možda nije ni ova bela. Da su mu žene sigurno nisu. Jer još nisam nigde videla da se nečije dve žene raduju toliko trećoj. A ovo kako mi se one raduju nije lažno.“

Kaya se snebivala da svojim mlatarenjem rukama i pomeranjem usana upita Cvetka kako se zovu ove žene, a Cvetko se napokon setio da joj to objasni:

„Kate i Ćumur-bula.“ – pokazavši rukom jednu za drugom.

Nije imao volju da Kayi objašnjava nešto više.

„Ma kakva Ćumur-bula! Ja sam Rua-nga.“ – izjavi veselo krupnija domaćica Kayi.

Posle ručka je Kaya nekako objasnila ljubaznim ženama da neće da spava, nego da hoće da prošeta selom i bližom okolinom. Onda je Kate rekla Crnkinji:

„Idi ti sa njom da ja pitam nešto ovog našeg Cvetka.“

„Može – reče Rua-nga, smešeći se – ali da ništa ne radite bez mene.“

„Obećavam.“ – reče Kate.

Rua-nga i Kaya izadoše, a Kate upita Cvetka:

„Ta `di ćeš prcati ovo dite, razvratniče nijedan.“

„Tamo `di i tebe prcam.“ – reče joj Cvetko bez imalo neozbiljnosti na licu svom; ili u glasu.

Kate: „Kako ćemo je u sve uhodati.“

Cvetko: „Odmah, kao vas dve. Nemoj biti sigurna da ona ništa nije videla i da ništa ne zna o odnosima muškaraca i žena.“

Kate: „Možda dobro nameravaš! Nisan ni ja bila nesritna kad san te prvi put vidila golog. I tako kuratog.

Ali nemoj odma` da idemo u štalu. Kaya je ipak još dite.“

Cvetko: „Nema više potrebe da idemo u štalu. Čumur-bula sakriva celog. Đulka mi je uvek bila samo za nevolju.“

Kate: „Idem i ja za njima; da ne izneverim Rua-nga; mnogo me svrbi pica.“

Poljubi dugo i snažno Cvetka pa izlete iz kuće.

* * *

Kaya i Rua-nga nisu daleko odmakle kad im se Kate pridružila. Rua-nga je bila radosna da joj je Kate održala reč; mada je Rua-nga iskusila da Cvetko nikad ne počinja jebanje sa samo jednom od njih dve. A otkad ona prima njegovog celog ne idu uvek ni u štalu, nego samo kad hoće da utera otpozadi. Jer ona još ne može da primi celu Cvetkovu kitu kad se natrći, nego samo kad leži na leđima. A Đulkina pica je pogodnija za taj Cvetkov ćef.

Kad su prošli celu darinovačku ulicu do severnog kraja, Kate ih je pozvala rukom da siđu na obalu Dunava.

Dosta daleko nizvodno su se igrala darinovačka deca u pesku.

Kad su deca videla tri žene nije im bilo da im potrče u susret zbog dve koje poznaju kao Cvetkove, ali i iz daljine su videla da ona treća, zlatokosa, nije neka koja se može videti bilo gde. I sva su se sjurila ka ženama.

Kaya je navikla na to da je obožavaju Cigančići, pa se nije iznenadila ljubopitljivošću i ćutljivošću dečurlije iz Darinovaca.

Kate im je rekla:

„A, dico!?! A vi mi niste virovali da vile postoje.“

Deca su ćutala, blenući u Kayu. I saplitala se jedno odruogo, gurajući se ko će hodati bliže njoj.

Onda je Kaya pokazala rukom na rupe u zidu visoravni i raširila šake; sa njenom grimasom je svima bilo jasno da ona pita nešto u smislu:

„Kakve su ove rupe?“

„Odavde gledano, to su tunelski izlazi iz kûća na Dunav i tunnelski ulazi sa Dunava u kuće.“ – objasni brzo, kratko i jasno devojčica Petkana Kayi.

A kad su bili nad vodom koja vodi u Darinovačku pećinu, kako su sad svi zvali prostoriju nad tunelom između Zborne kuće i Dunava, Petkana neupitana reče Kayi:

„A ovim kanalom se ulazi u pećinu. Sad je plitko, pa može i bez čamca. Hoćeš li da uđeš?“ – oslobodila se Petkana, kao da su ona i Kaya tu same i kao da se poznaju već duže nego nekoliko minuta.

„Ma daj, Patkana, ne gnjavi.“ - Reče jedan dečko Petkani koja pojuri za njim vićući.

„Sto puta sam ti rekla da me ne zoveš Patkana.“

Sve tri žena i sva deca su već prešli preko onih nekoliko balvana koji su povezani bili položeni kao most nad kanalom pred ulazom u pećinu, kad Kayi pade ogromna želja da uđe u pećinu. Onda je pokazala na svoju dugu haljinu i svoja stopala, pa je njena pratnja shvatili da bi ona ušla, ali da ne kvasi noge i haljinu. I mali čamac je ubrzo bio tu.

U pećinu su ušle čamcem Kaya i Kate. Jer je Kate lako razumevala Kayine pokrete ruku i usana. Kaya je sačekala da se voda umiri pa onda i senke – nije razaznavala čega. Kad su joj se oči navikle na tamu i ono malo zraka svetlosti, odbijenih od vode na tavanicu, Kaya je razaznala veličinu prostorije i

primetila stubove koji su izbijali iz vode podbadajući tavanicu. Nije videla Katino lice, jer je Kate bila okrenuta ulazu u pećinu leđima; lice joj je bilo pokriveno senkom.

„Žali Bože truda; koje koristi od ovog?“ – pomisli Kaya.

„Da bismo nas dve razgovarale, dete moje.“ – Kaya u tom momentu razumede ko joj govori i namah shvati zašto joj pre nikad nije uspevalo da razgovara sa Zemljom; odnosno da shvati da je za te razgovore morala potražiti neku pećinu ili iskopati neku rupu, a ne obraćati se Zemlji odgore; usred bilja i rastinja, insekata i gmizavaca.

U tom momentu postade svesna moći koju ima; da razgovara sa Zemljom i da sazna sve o sebi. A onda joj ta mogućnost izazva neopisiv strah i – pade u nesvest.

Kad je Kate isterala čamac iz pećine, Rua-nga i deca nisu bili u stanju da odrede da li je bleđa Kaya ili Kate.

„Šta se zbilo unutra?“ – pitala je Rua-nga.

„Pomerala je usne. Ja nisam ni stigla da joj kažem da ponovi – da bih je razumela – a ona se onesvestila.“

Rua-nga je sela u čamac i povukla Kayinu glavu na svoje krilo, a onda umočila levu ruku u vodu kanala i tako vlažnu je postavila na Kayino čelo. Uradila je tako nekoliko puta dok Kaya nije otvorila oči. Razumeli su da Kaya kaže:

„Nije ništa strašno!“

Posle nekoliko minuta Kaya je izrazila želju da ponovo uđe u pećinu. A Kate joj reče:

„Nemoj da idemo, pa da opet bude loše.“

Kaya je bila sigurna da je spremna za razgovor sa Zemljom.

Kad je shvatila da sad može znati sve što se desilo i što se dešava, odlučila je da pita Zemlju o nekim stvarima na osnovi kojih će moći da zauzme stavove za blisku budućnost, a da ne mora čekati na Sofiju ili Čansever; koje joj sad u ovako važnoj situaciji i nisu pri pomoći.

Znala je da ne može početi razgovor sa drvetom bez postavljeno-
nog pitanja, pa je zaključila da je pitanje potrebno i za početak
razgovora sa Zemljom. I setila se da je Zemlji dužna izvinjenje.
Kad je ušla u pećinu počela je sa:

„Opraštaš mi što sam otišla bez uobičajenog pozdrava?“

Zemlja: „Da. Jer si se onesvestila.“

Kaya: „Želim da te pitam nešto što će mi pomoći da odlučim
kako da se postavim večeras.“

Zemlja: „Pitaj.“

Kate je mogla samo razumeti da Kaya s nekim razgovara, ali
ne i to s kim i šta. I prvi put je osetila strah ove vrste; da postoji
nešto o čemu ona ni pojma nema. Uspela je da se savlada; da
ne postane razlog prekida Kayinog razgovora sa tamo nekim.
Mada je baš bila raspoložena da pobegne; bar na svetlost dana,
ako ne mnogo daleko od pećine.

Kaya: „Kakav je Cvetko kao čovek?“

Zemlja: „Toliko dobar da neko može biti samo toliko dobar, ali
ne i bolji.“

Kaya: „A šta je Cvetku Kate?“

Zemlja: „Žena.“

Kaya: „A šta je Cvetku Rua-nga?“

Zemlja: „Žena?“

Kaya: „Pa koliko on ima žena?“

Zemlja: „Sada tri?“

Kaya: „Znači imao ih je više?“

Zemlja: „Da.“

I tako je Kaya razgovarala i razgovarala, a Kate ćutala. Kad su izašle iz pećine Rua-nga i deca su sedali na pesku u potpunosti tišini. I oni su pretpostavljali da se u pećini dešava nešto čudno.

Kaya se protegla prema Suncu, kao mačka posle dremanja i rekla:

„Uh, mnogo sam gladna!“ - i zaklopara dva-tri puta vilicama; da bi postala shvaćena.

* * *

Uveče za stolom u Cvetkovoju kući je Kaya bez mnogo okolišenja sela nasuprot Cvetka i počela da mu peva:
„Ti, Cvetko, nisi meni rekao da imaš tri žene.“

Kayino pevanje u takvim prilikama, kad želi svom sagovorniku samo postati jasna, kao neko ko normalno govori, nije melodiozno u tom smislu da je to pevanje u nekoj muzičkoj formi; sa muzičkim rečenicama, periodima, repetitivijama, refrenima, ... To je uvek nešto što se ne može ponoviti. Samim tim što ni skup reči koje izražava nije nikad isti: jednom za tu priliku i – nikad više; druge reči – drugo pevanje.

Pa ipak je takvo Kayino izražavanje njenim sagovornicima prijatno, jer Kaya ima neuobičajeno prijatan glas. I ima tehniku pevanja, takvu da ona često neki vokal, u nekoj njenoj reči, može vrlo prijatno razvući na nekoliko tonova. I mada takvo njeno pevno izražavanje njenih misli traje mnogo duže nego govorno – ljudi nemaju želju da skrate razgovor, nego se često zaborave usredsrediti na smisao onog što ona peva, pa počnu uživati sâmo pevanje.

Cvetko je još u Beogradu doživeo da čuje Kayu kako ciganskoj deci peva neko obaveštenje. A onda je i njemu otpevala pristanak da bude njegova žena.

I on je bio tada iznenađen da neko može da peva, a ne može da priča; kao što su sada Kate i Rua-nga. Ali ih je pustio da se i one same snađu u ovom iznenađenju; kao i on šte se onda morao pozabaviti sobom u čudima prirode.

Pošto Kayino pevanje onoga što želi drugima izraziti spada u vrstu prijatnih iznenađenja – to onda iznenađenima treba samo dati vreme da se naviknu na ovu prijatnost.

Cvetko, dakle, nije mnogo vodio računa o tome šta sad misle Rua-nga i Kate. A i Kayi je bilo važno samo to da on zna da se ona tako izražava. Ovom prilikom je imala potrebu da s njim objasni neke stvari, a ne sa njegovim ženama.

Cvetko: „Ti, Kayo, nisi mene za žene ništa ni pitala. Postavila si mi uslov da udomim tvoje društvo i ja sam pristao. I šta?“

Kaya: „Dobro. Za to si u pravu. I gde ti je treća žena?“

Cvetko: „Eno je u štali.“

Kaya ustade i ode na pokazana vrata pa pošto je tamo videla samo kobilu poče opet pevati:

„Pa gde se kobila može računati u ženu“

Cvetko: „Pa ja je i ne računam u svoju ženu, nego ti moju kobilu kao moju ženu broji taj koji ti je rekao da imam tri žene. A ispada da taj računa u moje žene sve što jebem.“

I tu Kaya opet pade u nesvest. Opet joj je Rua-nga hladila čelo, a Kate šaputala: „Jadno dite.“

Kad se Kate osvestila ćutala je dugo i razmišljala da li da se izražava dalje ili da se povuče? Šta da odluči? Onda je pogledala naizmenično obe žene i zapevala njima:

„I vi to trpite?“

Kate i Rua-nga su mirno ćutale, a u sebi mislile otprilike isto:

„Trpela bi i ti kad bi znala što još ne znaš.“

Pošto joj niko ništa nije govorio ili odgovarao Kaya se obratila Cvetku:

„Vodi me bilo gde sad. Ja neću noćas da budem u ovoj kući.

Cvetko: „Postoji seoska Zborna kuća. Tamo ima nekoliko soba za seoske goste. Pa ćemo te smestiti tamo.“

„Može.“ – otpeva pomirljivo Kaya.

Za Kayom i Cvetkom su pošle i obe žene. Kad su svi četvoro složno namestili Kayin krevet, Kaya ih je opet povukla za sto; ovog puta jedan veliki; napravljen za Seoski savet. Kaya poče da peva:

„Ti si Cvetko imao mnogo žena. Ne znaš da imaš po svetu osam deteta i ne znaš da si iz katuna Suva poljanica kod Mostara, a znaš da su ti otac i majka Manojlo i Ljubica Preočanin.“

Sad je Cvetko pobeleo kao ona suva zemlja pored Dunava i jedva uspeo da upita:

„Jesu li živi?“

„Da.“ - otpeva mu to Kaya na jednom lepom nizu tonova.

„Ti si Katice od Smiljanića iz Klisa, i Turci su te uzeli u roblje da bi se osvetili tvojoj braći, uskocima. Sva trojica su ti živi.“

„Fala ti za ove riči.“ – reče Kayi sad i bleđa Kate.

„A crna je tvoja sudbina. – uze Kaya Rua-nga nežno za ruku – Oni Portugalci, koji su tebe oteli na putu u grad, povratili su se posle nekoliko nedelja i pobili sve stare u tvom selu, a decu i mlade odveli i prodali preko okeana.“

Dugo su svi četvoro ćutali o svojim mukama, a na kraju je Kayi postalo jasno da Cvetko i žene nemaju snage da se od nje odvoje. I stvarno se Cvetko prvi put u životu osetio kao pile koje treba zaštitu svoje majke-kokoške.

Kad je Kayu savladao umor otpevala im je:

„Pa hajde, polegajte na ove krevete. Sutra ćemo gledati šta dalje.“

Ni Cvetku ni njegovim dvema ženama nije jebanje ni na pamet padalo: Ili su brzo svi zaspali, ili su bdeli u tišini.

Ujutro je prvo bilo to da je Kate pitala Kayu:

„S kim si divanila u onoj rupi“

„Sa Zemljom.“ – nemušto joj se izrazila Kaya.

Kate nije u to sumnjala, nego nije mogla da shvati kako je to moguće. A Kaya zna da je i njoj to bilo teško da razume pa je pokušala objasniti svom novom društvu kako to ide. Pesmom: „Kad zapalite malu vatru onda imate malu toplinu. Kad zapalite veliku vatru onda imate veliku toplinu. Kad čovek umre onda je hladan. Dok je živ ima topline u njegovom telu. Sve te topline su jednake: porcija topline od male vatre, porcija topline od velike vatre, porcija topline od živog čoveka, porcija topline od velikog Sunca. Nema razlike osim u stepenima topline. Međutim, jedna misao je proizvod rada koji se zove razmišljanje. I ta misao, kao proizvod, jeste porcija topline sa svojim jedinstvenim sadržajem. Kao što je svaki čovek jedinstven, tako je i svaka misao, kao data porcija topline, jedinstvena i zbog sadržaja i zbog porekla i zbog vremena nastajanja. I svaku takvu toplinu sa identitetom primi Zemlja. Negde je primi preko nekog drveta, negde preko reke, trave, kamena, ... Da bi čovek razgovarao sa drvetem dovoljno je da stane pod njega, da bi razgovarao sa rekom dovoljno je da uđe u reku. Da bi razgovarao sa morem dovoljno je da uđe u more. A i sa kamenom se može razgovarati, ali je teško u kamen ući. A ja do juče nisam znala kako se stupa u razgovor sa Zemljom ...“

„Pa onda kaži hvala što sam te doveo ovamo. Ko zna kad bi naučila kako se razgovara sa Zemljom.“ - reče Cvetko Kayi.

„Stvarno je moja sreća da sam došla ovde. Tek sad to razumem. A koliko žena imaš jeste tvoja stvar.“ – otpeva pomirljivo Kaya Cvetku.

„Ma, ima u njega materijala ne samo za nas četiri nego za bar još dve.“ – reče kao za sebe Rua-nga.

„Aaa, neću mu se ja podavati, ako se penje na kobilu.“ – otpeva Kaya.

Rua-nga: „Pazi sad. Ako sveznajuća Zemlja računa da je kobila Cvetku žena, što se onda ti buniš? A jebo Cvetko samo mene i tebe, po mišljenju Zemlje ti je isto kao da jebe samo kobilu i tebe.“

Tu sa sad Kaya duboko zamislila. Posle kratkog vremena ćutanja opet poče po pređašnjoj stvari:

„Međutim, samo ljudski mozak može novu toplinu sa sadržajem da stvori. Zato što uzima hranu od koje u čoveku nastaje svakakva toplina. I ona prosta za celo telo, kao toplina bez sadržaja i ona iz mozga; kao toplinu sa sadržajem, identitetom. A drveće, reke, Zemlja, ... mogu toplinu samo da prime. Kad se čovek obrati Zemlji to je kao kad gurne prst u ćup s medom, pa se na prst nahvata prostorno najbliži med. A kad čovek postavi pitanje Zemlji, ili bilo čemu, onda se na pitanje nahvataju one male porcije sadržajno najbližih toplina.

Cvetko: „Ili čovekovo pitanje Zemlji posmatramo kao pčelu maticu, a sve moguće podatke i odgovore oko tog pitanja kao roj pčela. Pa najbliže matici jesu one sa najvećim značajem, pa tako do one hiljadite pčele, koja možda i otpadne sa roja.“

„Odlično upoređenje.“ – pohvali Kaya Cvetka i pomisli:

„Možda se Čansever i nije prevarila kad je za ovog rekla:

„Ne zna se da li je milostiviji, pametniji ili jebuljiviji.“

Pa nastavi da peva:

„Međutim, cela ova moja pretpostavka se meni zaljulja kad se setim da mi je Zemlja rekla: „Dete moje!“

Mogu da zamislim da u onom razmenjivanju pitanja i odgovora ustvari razgovaram sama sa sobom, dozvoljavajući da se na moja pitanja hvataju informacije koje me navedu da sebi izvedem odgovor, ali ne mogu da zamislim da ja sama sebi kažem: „Dete moje.“

Cvetko: „E, ja mogu razumeti da pitanje uobličiti ljudski mozak, ali ne mogu razumeti da je bez mozga moguće uobličiti skup informacija u oblik odgovora. Dakle ili stvarno razgovaraš sama sa sobom ili Zemlja ima mozak. Pošto Zemlja nema mozak – onda razgovaraš sama sa sobom.“

Kaya: „I toliko se volim da sebi kažem: „Dete moje?“

Cvetko: „Zašto da ne? Ko može tako koristiti biblioteku Zemlje i treba da voli sebe. Kao što i ja sebi kažem, kad celu svoju kitu uguram Čumur-buli:

„Cvetko, ti si silan jebač.“ - Naravno zahvaljujući za to i Čumur-buli. A kad jebem Kate onda se volim kao nežan čovek.“

Onda se tu Cvetku namesti i rečenica:

„A ako budem doživio da tebe jebem, onda ću se voleti kao čovek od strpljenja i Alahove milosti.“

Na to je Kaya pocrvenela u licu, setivši se odmah da možda ne bi ni trebalo da se srami, jer je i majka Zemlja upotrebila glagol „jebati“ bez ikakvog snobiranja.

„Osim ako ga to ja sama sebi ne upotrebljavam? Ali, bilo kao bilo, izlazi da je ta reč primerena za to delanje.“

Ali bez mnogo zadržavanja o vokabularu Zemlje ili svom ličnom, otpeva Cvetku:

„Videćemo šta će biti.“

I Cvetku postade odmah lakše u glavi. Jer je on naučio da ni kad žena odlučno kaže muškarcu da ga neće, nije sigurno da je muškarac bez izgleda da je pojebe. Ali kad žena kaže: „Videćemo šta će biti.“ - onda je samo pitanja dana kad će mu se dati.

19. deo

Redžepovi Cigani u Darinovcima

Posle nedelje dana od Kayinog dolaska u Darinovce stigao je ceo Redžepov klan. Cvetko je sa svojim seljanima već iskopao bunar na ledinama; da bi ljudi i konji imali vodu za život. I podigao dve pletare; za prvi smeštaj Cigančića.

Cvetko je već obavestio Enver-bega koliko će ljudi nastaniti na svojim ledinama: I Enver-begu je ostalo samo da se obraduje na novi priliv novaca za porez na nove muške glave i za porez na konje.

Pa je Redžepu objasnio da im se baštovanstvo ne oporezuje; a ni ribarenje za lične potrebe. Na to mu je Redžep odgovorio: „Bož' ju ti tepsiju poljubim, pa ko će Cigankama udenuti motike u ruke i koji će Ciganin hteti da se ljulja u čamcu; vukući mrežu, ili zabacujući udicu?“

Cvetko: „E onda ćete hranu morati kupovati!“

Redžep. „Kao i do sada.“

Cvetko: „Misliš: Kao i do sada – malo za novce malo za badava?“

Redžep se nasmeja pa reče: „E, nemoj da se optužujemo, a sve je još na svom mestu.“

Cvetko: „Znači sve po redu: Prvo da nešto nestane; pa onda dalje po zakonu, ili lopovskoj sreći?“

Redžep: „Ma, rođače, ne brini! Druga stvar su krađe u toku našeg prolaza kroz neki kraj. To mi seljacima uračunavamo kao vremenske nepogode. A ovde ćemo živeti za dugo i zabranio sam mojima da krađu po okolini. Rekao sam im da ću ja svakog lopova iz našeg klana prijaviti tebi. A onda ćeš ti imati odgovornost da ga daš kadiji.“

Cvetko: „Tako je ispravno. Ovde moramo živeti mirno.“

Redžep: „Kako je nevesta?“

Cvetko: „Kaya?“

Redžep: „Da.“

Cvetko: „Neće da mi priđe. Nisam vam pored Save rekao da već imam dve žene. Mislio sam: „Samo da mi dođe pa će se naviknuti, jer su obe žene dobre. Ali – još ništa. A kad je čula da jebem i kobilu – onesvestila se.“

Redžep: „Pa ne znaš da li se onesvestila zbog toga što jebeš kobilu, što i nije tako strašno, jer ljudi svugde tvrde: „A u caricu, a u magaricu!“ – kao da je neko uopšte jebo i caricu i magaricu, pa da zna da li ima ili nema razlike, ili zbog onog kojim jebeš kobilu.“

Cvetko nije hteo da oda tajnu da je kurcu isto u kobili kao i u carici, nego samo reče:

„Ma nije ga još ni videla. A dosad mi se nijedna žena nije onesvestila zbog njegovog izgleda, nego su samo onemoćavale od miline.“

20. deo

Cvetko gubi Kara-đul i treću ženu

UKayi se nije pojavila želja da izađe iz Zborne kuće. Cvetko je mislio da je potrebno da prestane opštiti sa Đulkom da bi mu Kaya prišla, pa se tako prema Đulki i postavio. Kad je Kate posle nekog vremena rekla Kayi da Cvetko više ne opšti sa svojom kobilom, Kaya joj je otpevala da je to bio tek drugi razlog, a prvi mnogo veći on neće moći nikad ispuniti. Tj. da ni on ni one ne računaju da će ona ući u njihovo domaćinstvo.

Cvetko je pokušavao da odgonetne koji je to Kayin uslov za život sa njim. Pa kad je pomislio da je moguće da ona želi da živi sa njim sama, zamolio je Sofiju da ona porazgovara sa Kayom o toj varijanti. Naravno da Cvetko ne bi oterao Kate i Rua-nga, ali je hteo da zna šta se to mota u Kayinoj glavi.

Sofija je prenela Cvetku Kayinu poruku:

„Ako oteraš Kate i Rua-nga onda idem i ja iz Darinovaca. A ako pokušaš da me zadržiš silom proguta će me Dunav prvom prilikom koja mi se ukaže.“

I Cvetko je bio sretan što njen uslov nije da otera svoje žene.

Ali u Dunav je tog dana skočila Đulka:

Lupila je zadnjim nogama u vrata između sobe i štale. I to tako jako da ih je razvalila načisto. Navalila je onda prednjim nogama na štalska vrata i izletela na ulicu. Cvetko je posle razmišljao o tome da je Đulka mogla oduriti odmah nizvodno, jer je tim putem imala bliži spust na Dunav, ali je ona odurila uzvodno.

„Samo da bi joj predstava duže trajala.“ – rekao je posle ženama.

Kad su neka deca počela vikati:

„Cvetko!! Đulka u Dunavu!“

Cvetko i svi, tog momenta u selu prisutni, su već samo mogli da gledaju sa visoravni kako Đulka pliva prema sredini Dunava.

Kad je doplivala do sredine pustila se niz vodu, prestala da se bori sa strujom i – potonula.

Cvetko je rekao Kati i Rua-nga. „Nikad nećemo saznati da li je otišla zato što sam je zanemario ili je učinila žrtvu da bi mi Kaya prišla. Đulka je bila sposobna i za jedno i za drugo.“

* * *

Cvetko je tad odlučio da kupi ždrepcu, a nikako kobilu pa taman da je od najbolje arapske sorte. I izrazio je svojim ženama: „Kaya nikako ne bi htela da oteram vas dve, ali to znači samo da vama ne želi ništa loše, a ne znači da bi mene odbila da sam sâm.“

„Teši se ti tako.“ – rekla mu je Kate.

Cvetka je ta Katina primedba samo malo naljutila, pa je predložio da se opklade oko toga i da odu da pitaju Kayu.

„Možda kaže da je to, možda kaže da nije to.“ – reče Rua-nga.

„A možda ne bude htela nikako da se izjasni.“ – reče Kate.

„Brzo ćemo znati.“ – reče Cvetko

Kad su našli Kayu već u polju sa seljacima, Kate joj reče:

„Cvetko pretpostavlja da ti nećeš da nas otera da ne bi nama izišlo na žao, a da bi ti bila njegova žena da je sâm?“

„Da. Ali pošto nikad ne može biti da ne bude što je bilo, za mene ste vas dve zauvek njegove žene. A to znači da on nikad neće biti moj čovek, iako mi se vrlo, vrlo dopada.“ – otpeva Kaya.

Cvetko je u tom trenu shvatio da nije nikakva sreća imati mnogo žena, nego je sreća imati jednu kojoj se čovek može predati kao što bi se Kaya predala svom čoveku.

Ali je samo rekao:

„Ne može biti da ne bude ono što je bilo.“ – i pomislio:

„Nije uvek obećavajuće ni ono: „Videćemo šta će biti.“

Možda su i Kate i Rua-nga zažalile u tom momentu što nisu svaka posebno sa nekim drugim čovekom, ili sa Cvetkom, ali se to na njihovim licima nije moglo videti.“

Rua-nga: „E, sad si ostao istog dana i bez treće žene i bez kobile.“

Cvetko: „Kupiću ždrepcu. A vas dve ćete sa Čansever i Sofijom u Zemun na bazar da mi odaberete treću ženu.“

„A to moraš sam uraditi. Neću ja da budem odgovorna ako neka ne bude uvek htela kad ti hoćeš. Ili ako se kao i ova popišmani što nije tvoja jedina.“ – reče mu Rua-nga pokazujući na Kayu.

Cvetko: „Da. Baš sam se jednom pitao kako to da vas dve nikad ne kažete da nećete da se jebete.“

Kate: „Nas dve smo mudre i milostive.“

Cvetko: „Da ste pametne i milostive jeste tako, ali daj i to još da čujem: Kakve to ima veze sa voljom za jebanje?“

Rua-nga: „Pa nije uvek volja, ali je uvek pamet i milosrđe. Nas dve smo sastavile da su muškarci žrtve prirode, pa mislimo da si ti po tom pitanju najoštećeniji. I onda mislimo da nije pošteno da najviše pati onaj koji je za jebanje žena najbolji i najosposobljeniji. ...“

Cvetko: „Dalje, molim lepo.“

Rua-nga: „Da žena hoće i treba češće da se jebe nego muškarac ne bi joj ništa vredelo ako njegov kurac nije krut. Da bi jebanje

bilo moguće mora njegov kurac da se ukruti. Da bi se njegov kurac ukrutio mora on da želi i treba. Najbolje bi bilo da i muškarac i žena trebaju i žele jednako često. Ali to je teško, jer je nekad žena u danima mesečnog pranja, nekad je u trudnoći, nekad se oporavljala od porođaja, ... i tako; svašta.

A priroda nije mogla tačno znati za koju ženu kojeg muškarca da uredi, pa ih je onda uredila da muškarci žele i trebaju češće. Jer prirodi nije važan moral i nisu joj važni poezija i vernost. Nego joj je važno da muškarac odebe ženu i da ona zatrudni. E sad: da li će jedno jebanje između muškarca i žene trajati dva minuta ili pola sata – takođe nije važno za održanje ljudskog roda. Da su žene pametne da shvate da muški rod mora više hteti ne bi preterivale sa svojim nastojanjima da su im muškarci verni, nego bi to trebale pustiti muškarcima da odluče. A da su muškarci pametni shvatili bi da vernost jednoj ženi ne ugrožava opstanak vrste, jer je dovoljno da svaki oplodi samo svoju ženu. ...“

Tu Rua-nga napravi namerno pauzu, da bi Cvetko shvatio šta se od njega u ovom domaćinstvu još očekuje.

Cvetko: „A ja vas ni pored sve vaše pameti i vašeg milosrđa nisam oplodio.“

Kate: „Od danas prestajem da pijem onaj čaj. Ali trebaju tri-četiri meseca da muška semena postanu opet plodonosna.“

Kate i Rua-nga: „Juhuuu! Biće plodonosnog jebanja.“

Ceo ovaj razgovor nije bio takvog uticaja na Kayu da bi promenila svoj stav o odnosima muškaraca i žena; ostala je ubeđena da su za porodicu dovoljni jedan čovek i jedna žena.

Baš kako i ispada po objašnjenju Ćumur-bule; bez obzira na to da li je neko žrtva prirode; ili nije niko.

21. deo

Kayini razgovori sa Zemljom

„Hoćeš li da razgovaramo?“ – pitala je Kaya tek onako, da bi otvorila razgovor. Pošto od Zemlje nije čula ništa – ponovila je pitanje. Opet nije dobila odgovor. I opet je ponovila pitanje. I opet ništa. Onda je zaključila da ne razume u čemu je prepreka za otpočinjanje razgovora, pa je rekla Zemlji: „Idem. Neću te nikad zaboraviti.“

„Ha, ha haaaa! Haaaa, haa!“ – začula je Kaya, učinilo joj se, podrugljiv smeh Zemlje.

„Šta je sad? Prvo se ne javljaš, a onda se smeješ k`o guska.“ – reče Kaya Zemlji.

„Tako, tako. Ko će kome nego svoj svome! Ja kao guska, a ti guska.“ – sad sasvim ozbiljno reče Zemlja.

Kaya: „Zašto?“

Zemlja: „Pa zato što si rekla Katici i Ćumur-buli da ti se čini da, kad si pod nekim drvetom ili u ovoj rupi, razgovaraš sâma sa sobom. Pa rekoh sebi da ti pokažem da nije tako. Nego je tako da mi odlučujemo o tome da li ćeš dobiti odgovor na pitanje ili ne.“

Kaya: „Je li vam to bila uvreda?“

Zemlja: „Ma kakva uvreda? Mi se ne vređamo ni kad ljudi, zverke i ptice seru po nama, a da bismo se vređali kad ljudi lupetaju koješta.“

Kaya: „Sad mi je lakše.“

Zemlja: „Meni je isto. Ni lakše ni teže.“

Kaya: „A je li tačno ono što sam rekla da je misao proizvod koji ima svoju materijalnu vrednost, u tom smislu da je misao neka mera toplote sa sadržajem?“

Zemlja: „Jeste. Ali sad imam da ti kažem ovo: Kad ti je drvo reklo da ja znam sve šta je bilo i šta jeste na meni, u meni i oko mene, ali da ne znam šta će biti – mislilo je na to da ja ne znam tačno šta će biti kojem čoveku za deset dana ili deset godina. Ali, pošto ja znam sve što se desilo u Kosmosu, iz tog znanja mogu upoređivanjem stvari i znati u kom se pravcu šta kreće.“

Kaya: „Znači: ti ne znaš kad će biti, a znaš šta će biti.“

Zemlja: „Znam šta može biti, znajući to da se takvo već zbilo u Kosmosu, Ali samo Nebo zna tačno da li će nešto biti ovako ili onako i kad će biti; ako bude.“

Kaya: „Molim te, pokušaj da mi objasniš to sve. Ne razumem celu situaciju.“

Zemlja: „U nekim svetovima kažu da svetlost putuje najbrže. To je tačno u tom smislu da, ako čovek krene iz Darinovaca za Iraklion, putuje nedeljama, a da zrak Sunca pređe tu razdaljinu za kraće vreme nego što tebi treba da mu kažeš: „Kreni!“ Ali u razvijenijim svetovima znaju da misao ne putuje nego nastane. Dakle, ne možeš reći ni to da se misao prostre, jer bi moglo biti shvaćeno da i prostiranju misli treba vreme, kao i prostiranju toplote ili hladnoće, kroz oblast ili prostoriju. Nego misao stvarno nastane celoj Vasioni; istog momenta kog nastane u mozgu čoveka, ili kog drugog bića.“

Kaya: „Pa ako nečija misao nastane svemu, onda nastane i meni?“

Zemlja: „Da. A sad se ti čudiš kako to da vi ljudi ne znate sve misli svih bića u Vasioni i sve događaje u Vasioni. To Vasioni, kao mogućnost da vi ljudi trajete kao bića koja sve znaju, ne bi bilo teško imati, ali joj nije potrebno pa vam nije tu sposobnost ni dala:

Već ima toliko mnogo užarenog i hladnog kamenja, koja nose sve misli svih stvorenja Vasioni. A Vasioni trebaju mozgovi koji proizvode misli. I to prvenstveno plemenite: Ako bi čovek sve znao ne bi imao potrebe da napreže svoj mozak. I znao bi tačno gde će stradati, a gde neće. A Vasioni ne trebaju ljudi koji nešto loše neće činiti samo zato što znaju da će stradati čineći to loše, nego joj trebaju ljudi koji neće činiti loše zato što po svom biću ne žele nikom i ničem loše činiti.

Ceo materijalni svet Vasioni je neprekidan lanac pucanja i prskanja. A to ne daje smisao Vasioni. Nego je u Skupu svih mogućnosti bilo i to da od bezumne materije, nastanu uređene jedinice, ljudi i druga bića po Vasioni, koji mogu proizvoditi najfinije proizvode ovog Celog: misli; kao neopipljive proizvode sa sadržajem.“

Kaya: „Kad smo kod dobrog i lošeg da mi kažaš o onom razmišljanju Cvetkovih žena da je on žrtva prirode.“

Zemlja: „Cvetko stvarno nije čovek za jednu ženu. A prema događajima iz prošlosti mogu pretpostaviti da ćeš ti zažaliti što nisi jedna od njegovih tek onda kad to ne budeš više mogla biti.“

Kaya: „Ne verujem.“

Zemlja: „Tvoja stvar.“

Kate je malo razmišljala o svom stavu prema Cvetku pa je upitala Zemlju:

„Da li su moji roditelji živi?“

I pošto za neko uobičajeno vreme nije dobila odgovor – preuredila pitanje:

Kaya: „Da li je moja majka živa?“

Zemlja: „Da.“

Kaya: „Da li je moj otac živ?“

Zemlja: „Ne.“

Kaya: „Imam li ja braće i sestara?“ – opet tišina, pa opet Kaya: „Imam li ja braće?“

Zemlja: „Ne.“

Kaya: „Imam li ja sestara?“

Zemlja: „Da. Dve polusestre.“

Kaya: „O, kao da si postala rečitija.“

Zemlja: „Kad ti je pitanje sasvim nepromišljeno neću da pričam. A kad je podnošljivo loše onda ti se umilostivim.“

Kaya: „Hvala za tvoje strpljenje samnom.“

Zemlja: „Strpljenje s tobom? Ja sam strpljiva sa svima.“

Kaya: „A je li ti još negde neko dolazi na razgovor?“

Zemlja: „Ne dolazi mi niko. Ja bih razgovarala sa svima, ali me ljudi ne čuju kad nešto odgovorim, pa neko pitanje meni ne preraste nikad u razgovor. Ljudi izreknu neko pitanje ja izreknem odgovor i – oni odu kao da nisu ništa ni pitali; jer ne čuju šta sam odgovorila.“

Kaya: „Kako je došlo do toga da ja mogu da te čujem?“

Zemlja: „Ti si ležala dugo u grobu i tvoj mozak je uspeo da nauči moj jezik. A jezik drveća i vôda je kao i moj. Pa je ono prvo drvo razumelo šta si ti pitala za ptice.“

Kaya: „Ti znaš sve o meni?“

Zemlja: „Da. Ali pazi: ako bi ti htela da ti sve o tebi ispričam to bi trajalo toliko dugo koliko dugo se i dešavalo.“

Kaya: „Koliko sad godina imam toliko bi ti trebalo da mi sve o meni ispričaš?“

Zemlja: „Da. A to je, kako sad ispravno pomišljaš, nekorisno. Jer u ljudskim životima nije sve važno.“

Kaya: „Zato je mudro da te pitam samo o važnim stvarima?“

Zemlja: „Mnogi ljudi i ne znaju šta je važno u njihovim životima. Odnosno nekad daju važnost nevažnim stvarima; i obrnuto: nekad smatraju nevažnim važne stvari.“

Kaya: „Rekla si mi da moj otac nije živ; i da imam polusestre. Da li su one meni po majci mojoj ili po ocu mome?“

Zemlja: „Po majci.“

Kaya: „To znači: Ako sam ja od mojih polusestara starija onda je moja majka moje polusestre rodila sa svojim drugim, ili svojim trećim čovekom. A ako sam ja od mojih polusestara mlađa, onda je moja majka udovica, sama ili sa svojim trećim čovekom?“

Zemlja: „Tačno. Dopada mi se kako razmišljaš. Biće mi prijatno s tobom razgovarati.“

Kaya: „Da li sam ja starija od mojih polusestara?“

Zemlja: „Da.“

Kaya: „Kako sad živi moja majka?“

Zemlja: „Još je tužna što te je izgubila.“

Kaya: „Ona je mene izgubila, ja sam izgubila nju, sebe, moje polusestre, oca, ...“

Zašto me je izgubila?“

Tišina je potrajala i Kaya je shvatila da pitanje nije ispravno.

„Šta ne valja u mom pitanju?“

Zemlja: „Zalazi u mnogo važnije oblasti života nego što si ti lično važna. Odnosno, zato što je to bilo potrebno zbog dobri-taka drugih ljudi. Dakle, tvoja majka je izgubila da bi druge majke dobile.“

Kaya: „A u tom slučaju nije važno kako me je izgubila?“

Zemlja: „Da.“

Kaya: Kako se zove moja majka:

Zemlja: „Marianthi.“

Kaya: „A ako se zvao moj otac?“

Zemlja: „Manolis.“

Kaya: „Šta je bilo sa Manolisom?“

Zemlja: „Marianthi je volela jednako Manilosu i Kyriakosu.

Kad je bilo vreme njoj za udaju i njima za ženidbe, rekla je:

„Meni je svejedno sa kojim od vas dvojice ću živeti.“

Pošto su oni bili jedan drugom mnogo bolje nego što su neka braća između sebe, to Manolis i Kyriakos bace novčić, glava-broj i Marianthi pripadne Manolisu. Mesec dana posle svadbe bude veliki zemljotres na Zakynthosu i veliki talas pervrne čamac u kom je Manolis isplovio na pučinu da rđbari. I tako se u Laganas nikad ne vrate Manolis i njegov otac. Marianthi je onda rekla Kyriakosu da će nastaviti život sa njim, ali ne na ostrvu. I tako dalje.“

Kaya: „Onaj čovek koji je bio u ciganskom taboru i rekao da je moj otac je Kyriakos?“

Zemlja: „Da.“

Kaya: „A zašto se ja ne sećam stvari iz svog života?“

Zemlja: „To nema veze ni sa čim osim sa udarcem u glavu, koji si doživela prilikom pada s kola. Možda se jednom setiš.“

Kaya: „A ako se setim stvari iz svog života da li ću zaboraviti kako se razgovara s tobom?“

Zemlja: „Pošto nisi zaboravila ni one jezike koje si pre znala, ne verujem da ćeš ikad zaboraviti moj jezik. Ali – ko zna?“

Posle malo razmišljanja Kaya reče Zemlji:

„Sad stvarno idem. Neću te nikad zaboraviti.“

A Zemlja Kayi: „Idi. Neću te nikad zaboraviti.“

* * *

Istog dana se Kaya vratila na razgovor sa Zemljom posle nepunog sat vremena:

Kaya: „Čuješ li me?“

Zemlja: „Da.“

Kaya: „Poludeću zbog tebe ...“

Zemlja: „O, čedo moje, zar je tako strašno? O čemu se radi?“

Kaya: „Ti kažeš da nemaš mozak i da ne stvaraš misli, a svaki odgovor je odluka na osnovi razmišljanja u odnosu na pitanje. Odnosno razgovaraš samnom kao neko ko ima mozak i ko proizvodi misli. Kao da si živo biće.“

Zemlja: „Pa ja jesam živo biće. Kako može biti da ste vi moje zverke pametnije od mene. Ja sam prvo bila jaka samo po mogućnostima da na meni i od mene nastane ono što će uobličiti moju zalihu znanja; kao skup vaših pojedinačnih. I sad ja sa znanjem, svih vas sadašnjih i prošlih, ulivenim u moje jedno, i jedinstveno mogu da šaljem bilo kome i bilo čemu elemente bilo kakvog razgovora. Jer ja znam šta je sa čim

smisljeno, a šta je sa čim besmisljeno. To se isto dešava i u tvom mozgu. A da bi se to u tvom mozgu dešavalo moraš da jedeš i u sebi stvaraš prostu toplinu za tvoj mozak koji stvara smislenu toplinu. Ja ne moram ništa da stvaram. Ja uzimam stvoreno i koristim ga. Preturam, dodajem, oduzimam,...

22. deo

Cvetko u Hercegovini

Kad je Cvetko stigao u Mostar išao je levom obalom Neretve od mehane do mehane i raspitivao se za hanumu Yesumani.

Jedan starac mu je rekao:

„Bile su dve, ali je jedna umrla pre pola godine. Inače su iz iste kuće, pa ako vidiš ovu koja je živa, čučeš i o rahmetli hanumi Yesumani; ako se pokaže da je pokojna ona koju trebaš.“

Starac objasni Cvetku gde je to otprilike, a Cvetko zapita neke dečake da mu pokažu kuću.

Dečaci pristadoše, a starac im reče:

„Vodite ga do Adem-agine kuće.“

Kad je Cvetko stigao pred kuću do koje su ga doveli dečaci, zalupio je tripud alkom o debelu vratnicu.

Otvorila mu je jedna baba i pitala ga:

„Koga tražiš, mladiću? Adem-aga je u sultanovoj vojsci za Dalmaciju; protiv Mlečana i Hrvata.“

„Slava Adem-agi i da zdrav dođe kući, ali ja tražim hanumu Yesumani.“

Baba: „Ako hoćeš da vidiš hanumu Yesumani, onda dođi u oktobru kad Adem-aga bude bio kući. Ili sad pošalji roditelje da razgovaraju samnom; ako ti se žuri. A kako to da ti nisi u Dalmaciji?“

„Babo, ja sam došao posle skoro trideset godina iz belog sveta, da vidim oca i majku u katunu Suva poljanica, pa htedoh samo da pozdravim hanumu Yesumani koja me je kao malog gosti-

la i negovala nekoliko dana. Ali ako bi hanumu ili ovu kuću uvredio njen susret samnom – odoh ja dalje.“

Baba: „Hanuma Yesumani, koja je tebe kao malog možda i upoznala, nije više živa, ...

Uto iza babe stade lepa devojka, koja se eto krila iza vratnice i slušala Cvetkov razgovor sa babom i upita namernika:

„A kako se ti zoveš?“

„Cvetko Manojlov i Ljubicin Preočanin.“ – reče ovaj ponosno, kao da su Manojlo i Ljubica sultan i baškadin.

„Ja sam Yesumani ćerka, a majka Yesumani je u Dženetu.

Pošto ti nisi došao kao prosac nego kao stari poznanik kuće – onda uđi u dvorište za kratko.“

Cvetko se zahvali dečacima što su ga doveli na pravo mesto i uđe u dvorište.

Kad je Cvetko ušao u veliku baštu koja je gledala na Neretvu, mlada Yesumani reče babi:

„Ajde ti majko za poslom, a ja ću te zvati ako zatreba nešto.“

Dok je baba odlazila mlada Yesumani reče Cvetku:

„Moja negovateljica od malih nogu. Ona me je dojila, prala i negovala.“

Cvetko promrmlja nešto kao „Lepo, lepo.“ I zablenu se u lice mlade domaćice. I ova mu je izgledala otmeno i lepo kao i ona Yesumani koju je godinama sanjao.

Majka mi je na samrti rekla:

„Kćeri moja, svi jeničari se vrata u kraj svog rođenja, kad-tad.

Osim ako kao mladi poginu u nekom boju. I ako ti dođe nekad neki Cvetko, kaži mu da mi je životna želja bila da ga okupam kao odraslog.“

Cvetko nije na to ništa rekao samo je pomislio da u žensku čednost ne treba verovati; jednako kao ni u mušku; Cvetku je

bilo sasvim jasno zašto je ona maštala da ga okupa kao odraslog. I setivši se sad kako mu je nežno i dugo prala kitu, ova velika poče sad da se pomera. Cvetko se zakrenuo kao da gleda cveće po bašti, samo da mlada Yesumani ne bi primetila da njegov kurac već napinje nogavicu ka prostoru među njegovim kolenima.

„I rahmetli majka mi je rekla:

„Kćeri, ako ti se ikad pruži prilika – operi ti Cvetkovog, pa da mi nekad javiš u kakvog je izrastao.“

E na to Cvetko, uplašen da će lako pristati na neplanirano zadržavanje u tuđoj kući, reče:

„Au, to neće moći. Kad ženska ruka pipne mog Glavaša ja onda nikako ne mogu da ga umirim bez uvlačenja u ... – pa znaš gde.“ – postideo se Cvetko da imenuje mesto.

„Ma samo ti prenosim šta mi je majka rekla.“ – objasni Cvetku nevina lica mlada mostarska Turkinja.

„Dobro, da idem. Čaršija je videla kad sam ušao i svako zadržavanje u dvorištu duže od pet minuta je čaršiji dovoljno za naklapanja i intrigiranja. Da je Adem-aga kući ostao bih duže. Ali tek u tom slučaju ne bi mogla da opereš mog. Ali samo da znaš da bih ti ja to i sad dozvolio kad bi se sva nevolja zbog nekog tvog pranja mog kurca svalila na mene. Ali bi se svalila na tebe. A onda? Bila bi ti jadna.

A šta je tebi Adem-aga.“

Yesumani: „Otac.“

Cvetko: „Jesi li rečena nekom?“

Yesumani: „Nisam. Majka to nije dozvolila ocu. A meni je pred svoju smrt rekla: „Oteži što duže. Nema mnogo muškaraca zbog kojih vredi rano u brak ući.“

Cvetko: „Ja sad idem da nađem moje roditelje i rodbinu, pa da im ispričam gde sam i kako mi je. A da znaš da ja živim u Darinovcima kod Banovaca. Na desnoj obali Tune iznad Zemuna. Pa ako ti ostane volja da opereš moju kitu, kaži tati da te dovede u Darinovce. A ako se ne vrati iz Dalmacije ti odluči sama da li ćeš doći. Ja imam dve divne žene. Ali su mi potrebe za još jednom; čekaću te pola godine.“

I kad je Cvetko izašao iz dvorišta Adem-agine kuće video je iste one dečake, koji su ga do kuće doveli, kako su čučnuli za ogradu mosta; da Cvetko ne bi primetio da ga uhode. Kad je uzjahao konja video je iza kamene ograde mosta leđa pognutih dečaka koji su bežali ka desnoj strani reke. Cvetko nastavi dalje niz sokak da bi izašao iz Mostara; na putić za Suvu poljanicu. Kad je došao pod planinu sišao je sa konja i krenuo pešice na gore. U mislima mu se namestila stvar koje nije postao svestan odmah. A to ga je razočaralo i pomislio je:

„Otupio sam.“

Radilo se o tome da je sa zakašnjenjem postao svestan toga da ga je Adem-aga, sa ko zna kim još, oteo od Manojla.

I sad se Cvetko ljutio više na sebe nego na Adem-agu. Jer:

„I kad je kraj loš – Alahova volja. A kad se završi ovako dobro da mi dođe Zlatokosa i kaže odakle sam – onda sam u Alahovoj milosti kao niko; s obzirom na to šta sam sve doživeo.“

* * *

Čim je ušao u svoj katun osetio je da mu neće biti lako da svojim kaže koji je, a da se oni ne poremete od uzbuđenja.

Deca su gledala čudo od čoveka, a ljudi su mirno izašli iz svojih dvorišta i krenuli za Cvetko i decom. Cvetko se svima smešio i čudio; prvo sebi što zna kojom stazom da ide, a onda i njima što ga mirno prate.

Kad je već izbio pred rodnu kuću krenula mu je starica i vikala:
„Cvetko, sine moj!“

A onda je naišao i starac Manojlo:

„Znamo `di si, a ne možemo da dođemo; daleko i skupo.“

Cvetko se našao u najneočekivanijoj situaciji svog života:

„Roditelji moji, a ja mišljah da, kao što ja ne znam gde ste vi, vi ne znate gde sam ja.“ – i poče se pozdravljati sa svima.

„A ne, ne! Nema deteta u katunu koje nije čulo za našeg velikog Cvetka. Čulo se za tebe da si najjači jeničar u carevini.

I mislili smo: Kad pozavršava carske poslove doći će i nas da obiđe.“ – objašnjavala je Cvetku, ispostavilo se, jedna od njegovih tetaka po očevoj liniji.

„Ljudi moji! Rodbino! Do pre mesec dana nisam ni znao odakle sam tačno. I da nije u moje selo došla jedna sveznajuća devojka – ne bih ni danas znao da ste mi se nadali.“

Majka Ljubica mu je rekla:

„Važno je da smo mi znali da si ti živ i da si ti znao da smo mi živi.“

Cvetko nije hteo da razočara majku izjavom da nije znao da li su živi ona i otac mu.

Za jedan dan je čuo gde je ko. Nije imao duše da im kaže da se osim Manojla i Ljubice nikog ne seća. A pogotovo to da ni njih dvoje nije prepoznao. Kad je posle dva dana rešio da krene za Darinovce nije osetio nikavu želju da ponudi nekom da pođe sa njim: Roditelji njegovi su bili stari za takav put, a mlađi, bilo čiji da su, nisu u njemu izazvali potrebu da im nekako olakša živote. I razumeo je da ne želi da se opterećuje pitanjem da li je ispravno što ih ostavlja njihovim sudbinama na hercegovačkom kamenju.

Kad je već hteo da pođe pozvao je Manojla da mu dâ nekoliko zlatnika.

„Sine, kako ću smeti da idem da kupujem, kad se zna da mi sa kamenja nemamo novaca?“

„Oče, evo ti cela kesa. Idi u grad kadgod hoćeš. I onom ko te bude nešto pitao za novce, ili zbog novaca ljubopitljivo pogledao, kaži:

„Dao mi je moj sin Cvetko jeničar.“

Kad je Cvetko sišao ponovo u Mostar bilo je podne. Bio je ljut na to što sirotinja nema za život, a ne sme ni da ima.

Tako ljut je došao pred jednu veliku kafanu i rekao Turcima:

„Selam alejk!“

Turci mu odgovoriše:

„Alejk selam.“

Cvetko: „Ja sam janičar Cvetko. Bio sam juče kod mog oca Manojla. Moj otac se bojavao da uzme novce koje sam mu ponudio, da ne bi ljudi pitali odakle mu. Ili ga zbog novaca napali. Molim vas da kažete svakom da ću mu jebati sve što pičku ima...“ – pa izavdi svoj kurac i postavi ga na jedan sto; da ljudi vide čime će jebati. Onda strpa svoj kurac u gaće pa nastavi: „...i da ću ga posle prepолоviti kao lepinju;...“ – pa uhvati levom rukom jedan sto, debele ploče, za ivicu i podiže ga od zemlje. Onda ga istom rukom malo zanjihla i hitnu u visinu za jednu i po do dve stope. Dok je sto padao povuče desnom rukom sablju, pa ga u pogodnom momentu, držeći sablju obema rukama, preseče na pola po celoj ploči – „...samo ako pipne mog oca ili majku!“

„Selam alejk.“ – reče Cvetko i krete dalje kao da je već posekao sve svoje i Manojlove neprijatelje.

„Alejk selam.“ – čuo je iza sebe.

Posle su svi svedoci Cvetkovog izliva besa u Mostaru pričali:
„Ni krupnijeg čoveka, ni većeg kurca čovečjeg, ni tvrđe sablje,
ni jače desnice ne vidismo.“

I nikad niko nije Manojla Preočanina, iz mostarske Suve poljanice, ni pitao nešto, ni pogledao popreko.

Čak i kad je kupio veliku kuću među Turcima u Mostaru.

23. deo

Adem-aga u Beograd

Prošla su skoro tri meseca od Cvetkovog povratka iz Hercegovine, kad su mu s baštenske strane kuće u Darinovcima deca povikala:

„Gani-Cvetko, traži te čauš.“

Cvetko izađe na put iza kuće i vide jahača na znojnom konju:

„Efendija, šalje me Adem-aga da ti kažem: Ako se ne ljutiš na njega što te je onda oteo od oca, da dođeš u Beograd po njegovu ćerku Yesumani, jer ne ide da ti je dovede kao kravu, nego ti da dođeš kao čestit prosac i da ga pitaš da ti je dâ za ženu.“

Cvetko reče jahaču:

„Za ovu vest idem ti u kuću po zlatnik.“ - Pa kad je jahač već čvrsto stegao bakšiš kojem se nije nadao ni u najboljim računicama, reče mu dodatno:

„Kaži Adem-agi da ne može drugačije biti, nego da dojašem što pre mogu. A da mu se ne ljutim ništa. Jer da me nije onda oteo ne bi mi sada doveo svoju divnu ćerku. Dakle, kažem mu hvala što me je oteo od oca. Ali pošto danas ne možemo stići pre mraka – da ne bismo noćili izvan saraja – neka nam se nada sutra u podne. Prenesi mu moju molbu da pređe u Veliki han u Zemunu. A ako ga tamo ne bude bilo – eto nas u Beogradu; kao što rekoh.“

Kad je Cvetko objasnio svojim ženama o kakvoj poruci se radi, Kate je rekla:

„Prvo da mi kažeš da li Yesumani zna da si već oženjen?“

Cvetko: „To je prvo što sam joj onda rekao. Da ne bi posle nešto izvodila kao Kaya.“

Kate: „E pa onda – tu devojkicu stvarno ne možeš uzeti od oca kao kravu; povedi Redžepove muzikante i da tamo napravimo ocu veselje i devojkicu svadbu. Ovde nema mesta za to.“

Muzikanti su rekli da bez Kaye ne vredi ići, jer je tek s njom merak svirka. Kaya je pristala da peva na svadbi Cvetka i Yesumani, jer voli da peva sa svojim Ciganima i Turcima, a i zbog Kate i Rua-nga, koje su se radovala ovoj trećoj; kad već ona, Kaya, nije htela na to mesto.

U Cvetkove svadbare su ušli svirači, Redžep, Tarik, Sofija, Čansever, Galila, Kaya, Kate i Rua-nga.

Adem-aga i njegove su našli u zemunskom Velikom hanu. Posle susreta samo muškaraca, upoznavanja i dogovaranja ceremonije, Redžep je od Adem-age zaprosio njegovu ćerku Yesumani za svog pobratima Cvetka.

Dok se Adem-aga još oporavljao od uzbuđenja, koje je doživeo videvši koliko je stvarno velik njegov zet, „zaove“ Kate i Rua-nga su otišle u nevestinu sobu; da ju dovedu ocu, a ovaj da je dâ „mladoženji“.

U Adem-aginoj grupi su bili samo neki mrki muškarci i nijedna žena. Možda im se nije svidelo što su lepu aginu ćerku doveli čak iz Mostara mladoženji na noge; a možda su im i dūše mrke. Ali su se svi mostarski Turci raskravili kao debele kuvarice, nakon što su čuli samo prvo Kayino pevanje.

Cvetko je u zgodnoj prilici ispričao Adem-agi neke stvari iz svog vojničkog života. I onda je Adem-aga priznao da je o jeničaru Cvetku čuo velike priče. Da sad tek veruje da su sve bile istinite. I da je sretan što je podlegao navaljivanjima svoje ćerke da je dovede u Darinovce.

Posle svečane večere su se sve žene povukle u lične odaje; takođe i Kaya. Sviraci su svirali setne balade (uzun hava) a muškarci slušali zanimljiv razgovor Cvetka i Adem-age. Na

kraju su Adem-agini Turci postali ponosni što su videli iz te blizine slavnog Cvetka. Možda su se i oni i nevestin otac pitali kako će ga Yesumani podneti, ali pošto se nije čulo da je neka žena povređena od Cvetka da bi umrla – i Yesumani će se navići na ono što je pošto-poto htela. Cvetko se nije ustručavao da pred odlazak na spavanje poljubi ruku Adem-agi; kao svom ocu.

Ujutro, posle doručka su domaći ispratili Adem-agu i njegove jahače put Beograda i Cvetko je pozvao i svoje ljude da se pripreme za put Darinovaca.

Yesumani je već sela na fijaker i Kaya se počela penjati da zauzme mesto pored nje. U tom trenutku je neko viknuo tako glasno „Kaya!!!“ da su se konji trgnuli i povukli kola unapred. Kaya je već bila obema nogama na stepeniku fijakera i u tom istom trenu izgubila ravnotežu. Cvetko je na njenu sreću stajao tu da bi joj pomogao oko penjenja, kao što je pomogao i svojoj trećoj ženi i uspeo je da uzme Kayu u ruke pre nego što je pala. Kayi je na glasan uzvik njenog imena ođeknuo u glavi isto tako glasan uzvik njenog oca Kyriakosa, koji je to viknuo kad je ona poletela s dvokolica u dvorištu na Bunuševcu; jer je izgubila ravnotežu, zato što je magarac, napadnut od njihovog psa, trgnuo napred.

Kad je sad Kayi prišao čovek koji ju je pozvao rekla mu je:

„Tadija, šta radiš ti ovde?“

„Putujem i trgujem. A ti?“

Kaya se okrenula oko sebe i zbunjena upitala Tadiju:

„Gde smo mi to? Ko su ovi ljudi? ... Gledala je zbunjenog Cvetka i zbunjene Cigane, koji su shvatali da je došlo do velike promene: Kaya govori i ne zna gde se nalazi.

Kaya se uhvatila za svoje sise i pitala, onako – kao nikog:

„Kad je ovo izraslo?“

„Pa valjda na vreme.“ – rakao je sad i zbunjeni Tadija. Koji je i sam video da tu nisu čista posla.

Najprisebniji je opet bio Cvetko:

„Kako se vi zovete, plemenita gospo?“

„Kaya Papatanasiu; iz Vranja. A ko ste vi, milostivi?“

Cvetko: „Cvetko Preočanin. A sa ovom ljudima ste živeli skoro tri godine. I sinoć ste pevali sa njima turske pesme. Ajde zapevajte jednu pesmu od sinoć.“

Kaya je zaplakala i kroz plač govorila Tadiji:

„Tadija, vodi me kući.“

Sofija je onda obgrlila Kayu i pokušavala da je smiri od novog velikog uzbuđenja. Kao i onda kad su je doveli sa groblja. S tim što se onda radovala da su je izvadili iz sanduka.

Kaya: „Tadija, vodi me kući! Molim te.“

Sofija je rekla Kayi:

„Ti si nama mnogo pomogla u putu dovde. Hajdemo kući da se sredimo svi i onda ćemo videti gde ćeš, kad i kako.“

Kaya je cvilila: „Hoću u Vranje.“

Onda ju je nežno obgrlio Cvetko; setio se kako je on vikao Manojlu: „Tatice, ne daj me! Ne daj me!“

„Kayo, idemo svi u han i ne mrdamo iz njega dok ne nađemo način kako da stigneš u Vranje. I Tadija ostaje sa nama. Samo nemoj da brineš i nemoj da se bojiš.“

„Da“ – reče Tadija.

Cvetko je poslao sve svoje ljude u Darinovce i prešao sa Tadijom i Kayom u Beograd; da organizuju Kayin povratak u Vranje.

24. deo

Kaya ponovo u Vranju

Celo Vranje je odmah, posle Kyriakosovog povratka iz Redžepovog tabora, saznalo da je Kaya živa i da se ničeg ne seća; da ne može da govori, ali da može čuti i otepevati ono što bi pre, dok je bila zdrava i čitava, jednostavno izgovorila. Posle tog Kyriakosovog povratka je cela porodica Papatanasiju postala još sretnija nego što je bila nakon otkopavanja rake i utvrđivanja da je sanduk prazan. A celo Vranje je reklo: „Siroto dete. Nije važno što je ulava, samo da je, hvala Bogu, živa. A za svakog živog stvora se nađe neki put.“

Kaya se u Vranje vratila pod zaštitom jedne orte spahija iz Smederevskog sandžaka; skupljenih za borbu protiv Mlečana u Grčkoj. Spahije su u Vranju jednostavno pratile Kayu do porodičnog imanja. Na tremu kuće porodice Papatanasiju su se Kaya i njeni pratioci rastali uz Kayinu zahvalnost i srdačne pozdrave, za sve njene saputnike na dugoj deonici od Beograda do Bunuševca.

Kad se Kaya malo odmorila od dugotrajnog puta, počeli su razgovori o njenoj budućnosti. Marianthi je pitala ćerku da li bi htela da nastavi školovanje na Zakynthosu:

„Da. Samo malo da se odmorim od ovog puta: Nestrpljiva sam da vidim Angelynu i Christinu.“

U jednom momentu je Kyriakos pitao Kayu:

„Kako je Redžep?“

Umesto da mu kaže nešto o Redžepu, Kaya ga je pitala:

„Koji Redžep?“

* * *

Kaya nije bila više u opasnosti od vranjskih Turaka po pitanjima bračnih ponuda, jer se pričalo da ulazi u jednu rupu i razgovara sama sa sobom.

Jednom je na Zakyntosu sa društvom odveslala do jedne lepe pećine, koju je more izdubilo i stenama, i na svoje pitanje, nikom upućeno:

„Koliko dugo li je voda ovo kopala?“ – čula odgovor:

„Devedeset i tri miliona godina.“ – Nekako kao muški glas.

Kaya se pokušala povratiti od iznenađenja i razabrati ko joj je to odgovorio, kad opet ču nešto, kao od žene da je:

„I trista hiljada godina!“

Muški glas: „Ah, to su sitnice.“

Ženski glas: „Sitnice? Da tebe neko grize trista hiljada godina duže pitala bih te ja da li je to sitnica.“

Muški glas: „Valjda ja znam gde sam šta ujedao. Kažem: devedeset i tri miliona godina.“

Ženski glas: „I trista hiljada godina! Valjda ja znam ko mene, gde i koliko dugo ujeda.“

I tu Kaya razabra da se to prepiru Zemlja i more. Pa im reče:

„Isti ste kao i ljudi!“

„Ma ne! Samo isterujemo stvar na čistinu.“

Kaya: „Ha, ha! To govore i ljudi pre nego što se potuku.“

Zemlja i more: „Nas dvoje se ne tučemo između sebe. A dosad se nismo ni prepirali oko nečeg.“

Posle su se Kaya i Zemlja opet objasnile o nekim pitanjima; s tim što je Zemlja ovog puta rekla Kayi:

„Ako bi htela da ti sve ispričam trebalo bi ti tačno onoliko vremena koliko se sve dešavalo.“

Kaya: „Dve godine?“

Zemlja: „I sedam meseci.“

Kad je Kaya bivala na Zakynthosu ulazila je u zalivu Laganas deleko u more, jer joj tamo voda nije iznad brade ni na pola stadiona od obale, i razgovarala sa morem. A kad je bivala u Vranju ulazila je u pećinu koju joj je tata iskopao nad visokom obalom kanala koji teče između Bunuševca i Stropskog; i razgovarala sa Zemljom. I tako je saznavala sve što je interesuje iz sadašnjosti i prošlosti ljudskog roda.

* * *

Kaya je na Zakynthosu završila sve moguće škole za devojke. Zbog svakog svog proscia je odlazila ili u more ili u svoju rupu, u zavisnosti od toga gde se nalazila, ali ni za jednog nije dobila zadovoljavajući odgovor. Kad je već napunila dvadeset i dve godine pitala je Zemlju, u rupi na Bunuševcu:

„Ima li na ovom svetu dobrog čoveka za mene?“

Zemlja joj je odgovorila potvrdno.

Kaya: „A gde živi on?“

Zemlja: „Tamo gde smo nas dve počele razgovarati. A ja sam ti tamo rekla da ćeš ga hteti onda kad budeš shvatila da ga ne možeš imati. To je onaj koji ti je pomogao da se vratiš kući.“

Kaya: „Pa dobro, ja sad ne znam ni da sam ga mogla imati, pa ni ne žalim što nisam sa njim. A da li da idem kod njega.“

Zemlja: „Ja ne znam tačno kako će te sad primiti njegove tri žene, ali ne znam ni muškarca koji te ne bi uzeo. Pa ti vidi sad prema kome i čemu ćeš da se ravnaš.“

Kaya: „Onomad si mi rekla da me je u Vranje uputio čovek koji je prilično stariji od mene; valjda četrnaest godina? A?“

Zemlja: „Da. Pa šta? Njegov kurac nema bôre. A kad treba – nabrekne kao tvoje sise kad trljaš svoju picu.“

„Ah, majko, majko! Sve znaš.“ – reče Kaya veselo Zemlji.

25. deo

Cvetko kupuje kobilu

Cvetko osedla konja i ođaha na ledine kod Redžepa. Kad je bio kod Redžepa ovaj ga upita: „Pobratime, ima l` nekog belaja il` si onako navratio?“

Cvetko počea levu obrvu pa reče malo sramežljivo: „Opet su sve tri moje žene trudne.“ „Aferim, bre, Cvetko! Opet tri deteta.“ – reče veselo Redžep.

Cvetko: „Pa da, ali ...“ – i tu zastade. Redžep, kad je zaključio da se Cvetko dalje ne izjašnjava, upita: „Šta ali?“

Cvetko: „Da trampimo konje. Da uzmeš ovog ždrepcu i da mi daš jednu nepasanu kobilu.“ Pošto je sad Redžep zanemio, Cvetko dodade: „I pride novaca kol`ko kažeš.“

Redžep: „Bož` ju ti tepsiju poljubim, bolje kupi novu ženu.“ Cvetko: „Misliš?“

Redžep: „Da. `Aj`mo kod Sofije da čujemo.“ Kad je Sofija završila sa gledanjem u karte rekla je Cvetku: „Slušaj. Ovakve kakvu karte opisuju nema nigde, osim one koja je jednom ovde bila; ona Zlatokosa. To znači – vратиće se zbog tebe. Evo: Glavu dajem ako se ne pojavi u Darinovicima u roku od mesec dana.

Cvetko: „Kako kad nas se nije setila ni u Zemunu?
A sad da se vrati zbog mene?“

Sofija: „Ne znam ništa osim da dolazi. Čekaj i gledaj.“ Cvetko:
„E, na dvostruku sreću su sve tri trudne. Neće se mnogo buniti
zbog četvrte.“

26. deo

Kayine dileme o sopstvenoj budućnosti

Kaya je i tog oktobra putovala na Zakynthos. Ali ovog puta li sa majkom. Angelyna i Ettore Anagosti su za početak novembra zakazali sklapanje braka i venčanje u Katoličkoj crkvi na Zakynthosu. Christina je već rodila i drugo dete i ne dolazi više u Vranje.

Jednom u toku ovog putovanja su Kaya i njeni roditelji razgovarali o Kayinoj neodlučnosti za kog da se uda.

„Tata, - rekla je Kaya tom prilikom Kyriakosu – ja na Zanteu (i ona je uobičajila da tako imenuje Zakynthos) nikog nisam našla, a u Vranju niko mene ne bi ni uzeo; svi govore da sam luda. A ja se u Vranju ni za kog ne bih ni udala. Kome u Vranju da pevam Monteverdijeve madrigale? A neću ni da muzem krave i ovce Srbinu ili da perem noge Turčinu. Za to si ti zaslužan.“

„Ja te razumem potpuno, mila moja. I ja ne mislim da je nedostatak jedne žene to što je pametna, obrazovana i obavještena o stvarima iz oblasti ljudskog i božanskog u Vasioni. Pa zato tek ostaje da se vidi da li ćemo smatrati tvojom srećom, ili tvojom nesrećom, što si takva kakva jesi; ako ostaneš neudata.“ – rekao je Kyriakos na to Kayi.

Kaya: „Tata, u čemu je svrha braka između čoveka i žene? Konji i krave se ne venčavaju. Povole se nekoliko puta i – kobila se oždrebi, krava se oteli – i teraj dalje. Nisam primetila na parovima Srbije i Elade da se vole mnogo duže nego konji i

krave u onom periodu uparivanja zbog poroda. Kobila postane ždrebnica i konj se udalji, krava postane stelna i bik se udalji, žena postane trudna i muž se udalji. Kad ždrebe, tele i dete ojačaju konj, bik ili muž se opet približe svojim ženkama i opet sve ispočetka. To što čovek i žena duže brinu o detetu izgleda samo da je nešto naročito više, nego ona briga kobile i konja o ždrebetu, ili ona briga krave i bika o teletu.

I ždrebe i tele i dete dobiju tačno ono što im je od Boga da po svojoj vrsti imaju: hranu i znanje koje im je potrebno za opstanak u životu. Razlika je ogromna jedino u tome što se konji i goveda ne ubijaju između sebe da bi održali svoje živote, a većina ljudi uništava druge ljude da bi živeli bolje nego osnovna masa naroda.“

Marianthi: „To što govoriš o kratkim periodima ljubavi među ljudskim parovima, postavljaš kao važeće i za nas dvoje: tvog oca i majku?“

Kaya: „Mama, moraš paziti o čemu razgovaraš samnom i koliko poverenja u mene imaš: Zemlja mi je već rekla da sam u onom periodu sa Ciganima razgovarala s njom o nekim stvarima koje su me tada interesovale, pa sam njene odgovore zaboravila kad sam se u Zemunu, na Tadijin uzvik, prepala i setila svega pre moje sahrane. Posle sam jednom, u jednoj pukotini na ostrvcetu Sostis, ispitivala o vama dvoma i Zemlja mi je rekla da je moj otac Manolis, a ne Kyriakos.“

I tad Kaya uze Kyriakosa za ruku pa reče:

„Nemoj se sad prepadati! Ti si moj tata. Nego hoću da vam kažem da, ako ja znam te stvari, onda znam i to koji momak je za mene, a koji nije. Ja mogu saznati i mesto na kom je Manolis potonuo, te da ne saznam sve o nekom živom momku. A jednu stvar sam ostavila da rešimo nas troje zajedno. Da ovog puta, kad budemo na Zanteu, kažemo Manolisovoj rodbini da sam ja njegova ćerka. Nema više smisla to od njih kriti. Svi u

Manolisovom selu znaju da si bila udata za njega. Ako to dosad niste hteli zbog mene obznaniti, neka bude; ali više nema razloga da se o tome ćuti.“

Kyriakos i Marianthi su tad začutili i o Kayinom životu i o svojim brigama za nju. Kaya im je ćutanje začinila izjavom: „To što vi mislite da je između vas dvoje ljubav jeste društvena navika. A ti, mama, nemoj da misliš da bi tebi sa Manolisom bilo vatrenije i bolje; samo ti je ostalo drugo uverenje oko njega, jer niste bili dovoljno dugo zajedno da bi vam život, to jest neko od ljudi, pokvario isto ovo što su pokvarili tebi i tati.“

Tu pogleda na Kyriaskosa pa dodade:

„Neko od onih ljudi koje sam pomenula kao bezvrednije od konja i bikova.

Mađutim, dragi moji, postoji u svemu još nešto oko mene, o čemu vam nisu govorile ni Tina ni Lyna. Ostavile su meni na volju da vam ispričam; ili ne. Prvo mi je to sve rekla Magdalena, pa kad sam pitala Tinu i Lynu da li je to istina – čula sam da jeste.

Rekle su mi da su, nakon što sam došla ponovo u Choru, ovdašnji ljudi počeli da me imenuju ili Onostranom ili Vas-krslom. Ja sam se, posle tog njihovog odgovora, prestala ćuditi tome da mi se na Zanteu nijedan momak ne udvara. I sama sam primetila da me ljudi gledaju sa radoznalošću, kao da stvarno nisam obična devojka. Prvo sam sve to primila kao slobodno interpretiranje ljudi, koji nisu tačno obavešteni o celom slučaju mog sahranjivanja i vraćanja u svet živih. Ipak, niko mene ne gleda sa nekom odbojnošću ili nepoverenjem, nego kao sa nekim divljenjem. Kad bi me tetka poslala da kupim nešto na pijaci, ili u nekoj prodavnici, niko ne bi hteo uzeti novac od mene; svi mi sve daju besplatno. Pa sam ja onda prestala odlaziti u kupovinu; zamolila bih sestre da me odmene. Ako sam baš ja morala odlaziti, birala bih kod onih koje ne poznajem; ili

bih kod poznatih ljudi uzimala male količine, ali se pokazivalo da za mene znaju svi na ostrvu...“

„Lako im je onda da ti daju besplatno; kad uzimaš male količine.“ – našalio se Kyriakos, iako ga je ceo Kayin govor o njenom glasu na Zanteu malo zabrinuo.

Kaya: „Tata, posle sam pitala Zemlju da li ću se nekad osloboditi te priče o Onostranosti i Uskrsu, koja mi na neki način i smeta u životu, mada sam neizmerno sretna zbog toga što znam jezik Zemlje, i dobila sam odgovor da neću. A takođe i upozorenje da ne trebam potcenjivati osećaj ljudi, jer:

„Ti si stvarno bila položena u grob mrtva, ali mi je nebo naredilo da te oživim.“ – rekla mi je Zemlja. Tako da se vas dvoje ne smete smatrati krivim ni za šta oko mene. Jer ako je nebo naredilo da me Zemlja oživi, onda je nebo bilo uredilo da pas nasrne na magarca baš u onom momentu kad sam se ja penjala na kola; da bih pala, kao nesretno, a ustvari da bih od vas bila uzeta, a Ciganima data.“

Kyriakos: „Ne mogu razumeti da si ti bila žrtvovana zbog onih Cigana. Kao da oni bez tebe ne bi stigli tamo gde su stigli.“

Kaya: „Mi ne znamo šta bi im kroz nemirnu Srbiju bilo bez mene, odnosno ne znamo kome i čemu će još biti važan koji od onih Cigana. Međutim, ko je od ljudi bio sposoban da izračuna kad su Cigani trebali krenuti iz Carigrada da bi mene otkopali? Ili: ko je čekao da oni stignu u Vranje da bih ja pala s kola? Ako ideš unazad onda možeš doći dotle da su Dubrovčani jedini kojima su Turci dozvolili da trguju po celom Osmanskom carstvu, da bi Tadija postao tvoj poslovni prijatelj i bio u Zemunu onog dana kog je preglasno viknuo: „Kaya!! Odnosno da bi ti sa papirima Dubrovčana putovao bez ikakvih smetnji kroz tursko carstvo, a kao Grk sa Zantea putovao bez smetnji kroz venecijansku kneževinu.“

Ti si mi ispričao da si bio u Ciganskom logoru i viknuo meni: „Dete moje!“ Da si ti tamo viknuo glasno moje ime, kao Tadija u Zemunu, možda bih se ja i tamo osvestila, ali za nečiji posao i namere je za to tada bilo rano; i ti si, kad si me video živu kod Cigana, samo tužno zajecao: „Dete moje.“ Zatim, možeš otići dotle unazad da je i Manolis žrtva u korist Cigana; da bi mama mene odnela u Vranje. Ima li ljudskog uma koji je sposoban razumeti sve uzročno-posledične veze?“

* * *

Kaya je tog leta, dosta pre početka putovanja na Zakynthos, saznala od Zemlje da je onaj Cvetko hteo ponovo da kupi jednu kobilu; za zadovoljavanje svojih polnih potreba:

„Ali ga je Ciganka, koja razgovara sa nebom uz pomoć karata, savetovala da to ne čini, jer će mu u roku od mesec dana doći ona koja je jednom bila u Darinovicima: Zlatokosa vila.“

Kaya se u to vreme stvarno „lomila“ oko toga da krene na sever, iako o Cvetku nije znala ništa osim toga da ga Zemlja hvali kao dobronamernog, snažnog i pametnog. Ali je konačno odustala, kad je shvatila da ju nervira to da on, Cvetko, koji je „pojebao pola Balkana“, dobije i nju nevinu. To je i objasnila Zemlji kao razlog da mu ne ode odmah.

Kad je već bila sasvim sigurna da neće putovati u Srem upitala je Zemlju:

„Kako će se ona Ciganka odbraniti od Cvetkovog uverenja da mu je netačno prorokovala?“

Zemlja: „A, ne brini ti zbog toga. To je njihova stvar. A Sofija je od visokoumne loze: Njoj je jasno da nebo ima znanje, a da čovek ima volju. I da postoje ljudi čija je volja jača od predračuna neba. A da li će to razumeti i Cvetko nije važno. Važno je da Sofija ne izgubi samopouzdanje kao proročica.“

Dalje je Zemlja rekla Kayi, kad su se već razumele da Kaya želi da Cvetku ode iskusan po stvarima telesnog opštenja bar donekle, ako već ne toliko koliko je on zapao iskusan svojim sadašnjim ženama, da Kaya neće moći steći iskustvo telesnog opštenja sa muškarcima, tako lako kako je on stekao iskustvo telesnog opštenja sa ženama. A uglavnom zbog toga što nijedna Cvetkova ljubavnica nije imala ni pomisli da mu nešto uradi na silu ili našao. A Kaya ne može očekivati da ju neće hteti zadržati svaki muškarac sa kojim bude samo jednom opštila, osim ako je kilav; a kamoli onaj koji bi stekao zabludu da nje-mu s Kayom mora biti kako on želi.

„Zato, ako želiš da odeš Cvetku „ravnopravna“, to jest ako želiš prvo da telesno iskusiš druge muškarce, onda moraš gledati da to uradiš sa onima od kojih te nijedan neće smeti ženiti; ili sa onima koji su koliko-toliko uljudni da poštuju volju jedne obrazovane mlade žene.“

„Kako ti ocenjuješ telesna parenja muškaraca i žena pre braka?“ – pitala je Kaya tom prilikom Zemlju i dobila odgovor: „Neke stvari su tako uređene kao da je o njima stvarno odlučio neki jako moćan um. A čak i da nije bilo nekog plana neke moćne osobnosti, po kom su stvoreni čovek i žena, što se tiče polnih opštenja je sve kao najsavršenije rešenje, za tako inteligentna stvorenja kakvi su ljudi: Da je sve prepušteno njihovim voljama bez velikog interesa za polna opštenja, verovatno bi se rađalo malo dece i vrsta se ne bi ni razvila. Ali sa tako velikim potrebama muškaraca i žena za telesna opštenja, više je bilo dece koja su začeta bez namere, nego što je bilo dece koja su začeta sa namerom. I ljudi se množe kao zečevi, zahvaljujući tome da dugo žive.

Pošto se kroz ta velika interesovanja žena i muškaraca za polna opštenja vidi da je to ili po nekom planu visoko umne osobnosti, ili po najboljoj opciji od svih mogućih od prirode – onda

protiv polnog opštenja zrelih muškaraca i žena nemaju ništa ni planer, ako ga je bilo, ni priroda, ako je sve nastalo postepenim razvojem.

Dakle, to što se u nekim društvima smatra razvratnim, kod stvoritelja ili prirode se smatra najsvrsishodnijim uređenjem odnosa između muškarca i žena.

Te prema tome, iako se mora priznati da u mnogim društvima postoje pravilne odredbe o zasnivanju i očuvanju porodice, ipak su svugde upletene nečije sujete i zavisti; kad se osuđuju polna opštenja pre braka.“

Kaya: „Ti kažeš: „A čak i da nije bilo nekog plana neke moćne osobnosti, po kom su stvoreni čovek i žena, ...“

Zar ti ne znaš da li je bilo sve po planu nekog Stvoritelja ili nije?“

Zemlja: „Ja sam ti već jednom rekla da je moje znanje skup svih mišljenja ljudi i drugih misaonih bića koja sam ja nosila pre ove civilizacije. Pa ako me pitaš o Stvoritelju ljudi, ili svega oko vas i mene, reći ću ti ono što je najsmislenije. Ti si ispoljenje, ja sam ispoljenje, sve što se može primetiti čulima jeste ispoljenje. Sva ispoljenja imaju početke i krajeve svojih formi i suština. I u svemu oko nas dve postoji samo promena formi i suština. A osnovna masa svih ispoljenja sa skupom svih sila je večita. Izvan osnovne mase svih ispoljenja sa skupom svih sila je jedno Ništa. Ni malo ni veliko, nego nikakvo. Pošto je moguće sve što nije nemoguće, a nemoguće su samo tri stvari, onda Stvoritelj ne egzistira u onom Ništa. Jer je prva nemogućnost baš to, da iz ničega ne može nastati nešto; odnosno: u Ničemu egzistira Niko i Ništa. Pošto Stvoritelj tebe, mene i čega-koga još ne egzistira u nekom od svojih ispoljenja, dakle ni u tebe, ni u meni, ni u čemu-kome još, a ni između nas dve, ili svih ovih-onih ispoljenja, onda – nema ga nigde! Dakle ne postoji Stvoritelj svega, nego postoji skup svih mogućnosti na

osnovnoj masi svih ispoljenja sa skupom svih sila Jednog koje se ispoljava; ovako ili onako.

Tu dakle dođemo do toga da su muškarac i žena nastali takvi kakvi jesu po postepenom biranju od mogućnosti. I zaustavili se u menjanju kad se u svemu pokazalo da je najbolje da ostanu ovakvi kakvi su, evo, milionima godina.

Ovo ti znači da vi koji se sada koljete ili volite, lažete ili pomažete niste ovde prvi.“

Kaya je onda pokušala da sastavi listu muškaraca koji bi joj koristili, a da je ne prisiljavaju na nešto što ona ne bi htela dugoročno, pa joj se račun zaustavio na malom:

„To znači da stupam u veze sa već oženjenima?“

Zemlja: „Ah, gde ti je mašta? A udovci koji su toliko stari da im naslednici ne odobravaju ženiti nove, a pogotovo ne mlade žene? A popovi i koja već sveštena lica, koja su se javno izjasnila na uzdržavanje od telesnih uživanja?

A dečaci? A vojnici po zakonu i najamnici; putujući graditelji palata, slikari, muzičari. ...“

Kaya: „Ti misliš da je lako zavesti muškarca?“

Zemlja: „Ne mislim. Znam! Ne znam ni jednog od hiljadu koji ne pomisli: „Možda bih mogao da je pojem!“ – za ženu tvoje lepote, ljupkosti i produhovljenosti, samo ako mu ona drži ruku duže nego što je to uobičajeno. Međutim, ako se ti zaljubiš u kojeg – onda ćeš ti upasti u neplaniranu situaciju.“

I sad je Kaya na Zanteu i zbog Angelynne svadbe i zbog toga da na ostrvu ostane neko vreme u slobodnom životu. Jer u Vranju ne bi imala ni prilike ni slobode, kao u domovini svojih roditelja. A ako je slobodan život udalji od Cvetka, bilo u tom smislu da je on kao iskusnu ne bude hteo, ili da se ona zaljubi u nekog od svojih ljubavnika, na početku od nje neozbiljno uzetih – nije sad njena briga.

Kad je ona pitala Zemlju da li negde postoji muškarac koji njoj odgovara, nije pitala u tom smislu da njen čovek mora biti savršen umno i telesno, a uz to i materijalno bogat. Nego da je normalan toliko da ne otežava njihov odnos nekim svojim primitivnim shvatanjima i radnjama. Kayi je važno da ona sama ima samopoštovanje i samopouzdanje. A njoj ne treba neki muškarac za održanje njenog duhovnog uznosa oko njene ličnosti; Neka se on brine o svom samopoštovanju i svom samopouzdanju. Pa da svesni prolaznosti razmenjuju ono što je potrebno razmenjivati, da bi par trajao kao jedno od dva neophodna za ljubav.

A to što Cvetko ima velik polni organ nije razlog da ona trči u Srem. Njenoj vagini je dovoljan normalan penis. Pogotovo sad dok je još neiskusna i neuhodana u tim stvarima.

I raščistila je brzo sa tim da neće pokušavati ništa s dečacima, jer su neozbiljni. To je čula od drugarica koje imaju braću. Niti sa starcima, jer ne veruje da će moći da ih ljubi. A njoj je vrlo stalo do toga da ljubi svoje muškarce. Ljubila je već Christinu i svoju prijateljicu Magdalenu. I to je bilo tako opojno! Znači u obzir dolaze samo slobodni ostrvski momci kojima je prošlo prvo vreme za ženidbu, ili došljaci na ostrvo: trgovci, pomorci, vojnici, ...

Razmišljala je o tome da za neko vreme mora od Kyriakosa tražiti novac da stanuje izvan tetkine i tečine kuće. A posle će gledati da li joj neko od ljubavnika može pomoći novčano; čula je i čitala u romanima da to tako ide; da ljubavnice ugodno žive na računu svojih ljubavnika, zato što ih primaju kad su oni raspoloženi za susrete sa njima, ljubavnicama.

„... koje uvek moraju biti spremne i radosne što im kavaljeri dolaze, jer su uspeali da pobjegnu od obaveza, supruga, ratovanja.“

Ah, mizerije!“ – mislila je Kaya tako o tome još pre samo nekoliko nedelja, a sad i sama upada u takve računice.

A svakako ne namerava više putovati u Vranje da bi u njemu ostala. Ili će u Srem, ili će ostati na Zanteu: Društveno i emocionalno su joj potrebni Christina i Angelyna, ili čovek, nego mama i tata. A i ta putovanja do Krfa preko nesigurnih deonica kroz Makedoniju i severnu Grčku, od Soluna do Jonskog mora, dvaput godišnje su dugo bila zamorna i za njih devojčice-devojke, a i za Kyriakosa. Odlučila je da do idućeg proleća stanuje u Chori, pa posle da pređe ili u Laganas ili da ode na sever onom koji se seća nje.

Njoj je sad onaj Cvetko samo neka utešna mogućnost. Jer ona, pored već pomenutog razloga da mu ne ode odmah, ima i razlog da mu ne ode nikad.

„Kako da odem čoveku kojeg ne poznajem? A nije to ni odlazak momku, nego je to uguravanje u porodicu od jednog muškarca, tri žene i, kako Zemlja reče, šest deteta.“

Mnogo puta se upitala: „Ko mene u svemu onom tamo treba? Ne vrti se ceo svet oko Cvetkovih telesnih potreba. A tu je i vreme onom Cvetku da postane sit žena; bezvoljan i umoran za razmenu nežnosti koja meni treba; čak ako pre života u takvoj porodici i iskusim nešto o stvarima iz oblasti ljubavi.

A ja sad i ne osećam ljubav ili interes za njega; Morala bih ga prvo videti, pa da prepoznam u sebi naklonost ili odobojnost.“

Pa se tako Kaya opet okrene nadanjima i razmišljanjima o nekom muškarcu sa Zantea. Ali onda, da bi se udala za nekog na ostrvu, ne sme opštiti sa svima kao kad bi htela steći iskustvo za Cvetka, nego mora ostati na dobrom glasu i zaista nevinna za momka, koji bi njoj bio prvi i kojem bi ona bila prva u krevetu. A ako ne upozna nikog – nije ni prva ni poslednja koja nije dobila što je želela.

Posebna briga joj je bilo to da postoji opasnost da neželjeno zatrudni; a i to da se Evropom širi jedna vrlo gadna polna bolest, koju su Španci doneli s one strane Atlantika – sifilis. A ko zna

sa kim je sve opštio koji mornar ili vojnik koji je privremeno na Zanteu.

„Ja mogu mnogo toga u čoveku izlečiti“ – rekla je jednom prilikom Zemlja Kayi – „ali ne mogu sve. I to je tako ispravno. Ona za vas nevidljiva živa bića, koja napadaju vaša tela su meni isto važna koliko i vi, ljudi.

I ja ne želim uništavati jednu vrstu u cilju zaštite druge, nego neka se vrste uredi i paze međusobno. A ako ljudi imaju volju, koja može biti toliko jaka da ni nebo ne može predskazati šta će i kad neko toliko nezavistan hteti, onda svako od ljudi ima i odgovornost za ono što sebi i drugima čini. I obavezu da sebe i druge štiti od bolesti.

Međutim kod onih koji su nezavisni od neba, jak je osećaj odgovornosti prema sebi i celom rodu, pa ni nema mnogo šteta od njih sebi samima ili drugima. A kod onih koji zavise od volje neba, a ustvari zavise od mreže međusobnih odnosa – nema ni pameti, ni osećanja odgovornosti, pa prema tome ni sreće. Odnosno ni zdravlja; bilo duhovnog, bilo telesnog.

Pa zašto ja da štitim takve kad se ne štite sâmi?

Prema tome: o tvom telesnom zdravlju moraš ti sama brinuti. A da ne bi neželjeno zatrudnila mogu ti pomoći toliko da ti, u svakom kraju u kom budeš boravila, kažem na kom terenu su sile podzemnih voda i kamenja koje ne dozvoljavaju da osetljivo muško seme uspe uspostaviti spoj sa zrelim jajaščetom u tebi. Te sile ubiju muško seme pre nego što pusti žilice. Posle nedelje dana od oplodnje žene počinje novi život u njoj i tu više ništa nenasilno ne pomaže. A nasilje u takvom slučaju, kad već prođe jedna nedelja od oplodnje, jeste greh. Ubistvo. I ja u tome neću da učestvujem.“

27. deo

Angelynina svadba

Na Zakynthosu nikad nije bilo više od sto venecijanskih porodica koje su pripadale prvoj grupi stanovnika ostrva – plemstvu. U Christinu se zaljubio sin jedinac plemićke porodice Anagosti – Ettore – i nije ga uopšte uznemiravala pretnja roditelja da će ga isključiti iz nasleđstva ako oženi ćerku argata Papatanasiua.

„... bez obzira na to koliko novaca ima taj ovčar iz Vranja. I gde se nalazi to Vranje?“ - Galamila je senjora Anagosti.

„Gospođo majko, nemojte umišljati da ste vi lično nešto plemenitiji od moje Christine, samo zato što je gospodin otac kupio plemićku titulu za 100 000 dukata, jer su duždu trebali novci za rat protiv Turaka.“

I tu se rasprava brzo završila, jer je i gospodin otac Danielle stao na stranu svog sina.

Gospođa Anagosti je onda nasamo rekla svom mužu:

„Isti otac! Tvrđoglav kao magarac.“

Na to je senjor Anagosti s ponosom odgovorio:

„Video sam devojkicu i siguran sam da Ettoreu neće ova njegova tvrđoglavost napraviti štetu kao meni moja.“

Senjor Anagosti je mislio na onu svoju tvrđoglavost pri ondašnjoj odluci da oženi građanku Paulu Bono. Ali građanka Paula Bono nije nikad bila bistra uma, da bi sad kao senjora Anagosti razumela ovu izjavu svoga muža Daniellea.

Na venčanju Ettorea i Angelyne su bili prisutni predstavnici

svih plemićkih porodica Venecijanaca sa Zakynthosa i predstavnici nekoliko uglednih porodica građana drugog reda: trgovci i zanatlije sa Zakynthosa. Takođe i mnogi prijatelji porodice Anagosti sa ostrva Krf i Kefalonija.

Službu venčanja je vodio lično biskup Franciscus Gozzadini sa Krfa. Kefalonija i Zakynthos su bili pod duhovnom zaštitom bistuma Archidiecepsis Corcyrensis.

Biskup Gozzadini je stupio na ovu službu pre dve godine i dolazio je rado svakom prilikom na Zante; zbog obostranog upoznavanja. U pristupnoj besedi ove subote, 7. novembra 1656. pozdravio je mladence, roditelje istih i sve goste, „... po Božjoj volji satavljene „zbog sretne stvari“ – venčanja u ljubavi za brak, između Ettorea i Angelyne.“

I posle je sve teklo po redu: Otac neveste je uveo Angelynu, obučenu u belu, ne preterano dugu, satensku haljinu. Okovratnik haljine je bio širok dva prsta i od crnog somota. Ceo taj kaiš je bio ukrašen sa tri reda bisera: po donjem obodu, po sredini i po gornjem; jednakih veličina na jednakim odstojanjima prišivenim. Od crnog okovratnika su, na obe strane po naramenicama, peko celih rukava, po gornjim stranama, išli nabori jednakih širina u debljina, visokih pola parmaka. Haljina je šivena iz jednog dela, tako da Angelynino divno telo nije bilo ničim sakriveno:

„Pošto ništa ne treba ulepšavati, onda nećemo ništa od ove zavodljive lepote ni skrivati.“ – govorio je Ettore svojoj dragoj dok je skicirao venčanu haljinu za nju.

„Po svojoj volji, u gospodu Bogu, nevesta prima veru svog muža.“ – obznanio je biskup njemu najvažniju stvar. Ona je pričao o svetoj tajni braka i o čestitom življenju u okviru porodice. O tome da svi ljudi trebaju raditi za mir i suživot, a ne u korist netrpeljivosti bilo koje vrste.

Kad je svaki svat odmrmljao „Oče naš“ na svom maternjem jeziku i svoje Crkve, jer bilo je tridesetak pozvanih koji su pripadali većinskoj pastvi ostrva – pravoslavnoj, Kaya i Christina su, uz muzičku pratnju najboljih instrumentalista ostrva koji su svirali Renesansnu muziku, pristupile pevanju dva Monteverdijeva madrigala;

„... prvenstveno za Angelynu, pa onda za ostale.“ - Dogovorile su Kaya i Tina sa biskupom dodatni program ceremonije.

Prvo su pevale „O come sei gentile, caro augellino“ i to je svatovima došlo kao prijatna promena na njihova pevanja crkvenih pesama, uz pevačko vođstvo samog biskupa; koji je imao vrlo prijatan i intonativno savršen bariton.

Još dok su se Kaya i Christina u „Zefirno torna“ prvi put susrele sa svojim glasovima „notom na notu“, svatovima je prostrujilo osećanje uznosa u vantelesno i vanvremensko. Kyriakos i Marianthi su i na verandi kuće u Bunuševcu slušali svoje ćerke kako pevaju i sviraju, ali sad, pod kupolom ove crkve, ovo pevanje nije pripadalo ovom svetu, nego onom kojem katolički biskup i pravoslavni episkop pokušavaju da približe Božju decu tri velika jonska ostrva koja nisu pod Turcima. Kyriakos je mislio:

„I da ništa drugo u životu nisam sebi priuštio – ova priredba bi mi bila dovoljna nadoknada za sve trudove i strahove.“

Kaya, Christina i muzičari su postali nesvesni da oni proizvode veliku ugodnost; izgubili su odnos prema stvarnosti. Kolikogod da su svi bili opijeni ukupnim uticajem na čula njihova, u nekim odajama umova svih njih su stajala divljenja i za kompozitora. U poslednjoj strofi su i svi svirači zapevali; neko je podržao Kayinu, a neko Christininu liniju. Na kraju pesme su se celom muzičkom sastavu pridružili i nekoliko stabilnih soprana i ostalih glasova iz gostiju na venčanju.

Kad je ovaj madrigal otpevan tišina je potrajala dosta dugo. Niko od prisutnih nije hteo nekom svojom rečju da izađe iz

stanja u koje ga je, prvenstveno, pevanje Angelyninih sestara unelo. Isto stanje je bilo i u biskupovom biću. Podsetio se jedva da on ima odgovornost za dalji tok Božje službe venčanja, odnosno da mu ističe vreme za donošenje krajnje odluke, po zamisli koja mu se stvorila na samom završnom tonu madrigala. I usudio se da kaže, jer je osetio da bi bilo šteta ne iskoristiti priliku:

„Pošto smo čuli i nekoliko prijatnih glasova iz sale, ja radosno predlažem da otpevamo ovo još jednom; svi zajedno!“

I Zante sigurno nikad više nije čuo tako veličanstveno i radosno pevanje „Zefiro torna“. Posle tog drugog pevanja biskup je teatralno rekao :

„Slava Claudiu Monteverdiju koji je stvarao u Veneciji! Slava gospodu Bogu koji je Veneciju podigao!“

Iz sale mu je došao tako glasan odgovor, da niko ne bi mogao reći da i pravoslavci nisu biskupu Gozzadiniju otpozdravili u slavu Monteverdija i Venecije.

Kad su već svi izašli na plato pred crkvom, biskup je prišao Kayi, koja je stajala sa tatom i mamom. Tetke i ostala Kyriakosova i Marianthina rodbina su bili ili pored Christine i njenog muža s malom decom ili pored Angelyine i Ettorea.

„U prvom pevanju sam pozeleo da vaše pevanje nikad ne prestane.“ – rekao je biskup Kayi.

„Samo u prvom pevanju?“ – našalila se Kaya pa nastavila:

„A ja sam se na svaki prestanak važeg pevanja tešila time da će doći druga crkvena pesma.“

Gledala ga je mirno u oči i držala njegovu ruku bestidno dugo. Pomislila je da je on ili duhovno vrlo jak ili vrlo čist; niti je povlačio svoju ruku, niti je puštao njenu. I nije izgledalo da mu je neprijatno pred svedocima. Onda je ipak malo tiše rekao Kayi, gledajući je u oči:

„Ovako, kako se osećam ponosnim pred vama, nisam se osećao ni u Vatikanu pred Svetim ocem. Vi ste sveto biće na Zemlji.“

Pa je onda pogledao Kyriakosa i rekao:

„Nadam se da ova moja izjava neće izaći iz porodice.“

Kyriakos, takođe tiho, a samo malo nagnut ka biskupu:

„Vrlo smo počastvovani vašim prisustvom i vašom izjavom. Kolikogod ćemo se hvaliti da ste nas udostojili razgovora, toliko ćemo ćutati o razgovoru. Osim o obostranim pohvalama pevanja.“

Kayi postade drago da se senjor Gozzadiniju dopalo njeno pevanje, a i ona sama. Ali je odmah postala sigurna da biskup neće hteti ništa telesno sa „sveticom na Zemlji“. Pa je i ona „povukla“ svoje namere ka tom cilju i – izvukla svoju ruku iz njegove. Onda je biskup Gozzadini rekao:

„Ako nekog dana pred ovaj Božić bude mirno more, dođite na Krf svi koji ste pevali i svirali Angelyni i Ettoreu. Ja ću ovaj poziv dati usmeno sad odmah i Christini i muzičarima. Katolička crkva će platiti oba vaša prevoza. To je sad normalna stvar; u Veneciji vrhunski muzičari imaju mesečne plate. Sa Krf-a vas nećemo oterati, nego ćete otploviti kad opet bude mirno more. Pa makar to bilo i u martu; ili aprilu. Jednostavno ćemo svakog dana svakom svecu i svetici držati službu. A narod će uživati vaša znanja i talente. Dakle i smeštaj na Krfu vam je obezbeđen.“

„Vrlo rado.“ – reče Kaya i pomisli na to da joj se opet otvaraju neke šanse sa elegantnim i dobro držećim biskupom. Jer: „Blizina čini svoje.“

A poverovala je i u to da će Kyriakos sad lako dati neku sumu novaca za neki manji stan. U kom će moći da vežba pevanje neometana i slobodna. Pogotovo što je već izjavio da nema nameru da je prisiljava da živi u Vranju:

„Ako ti se ne ukaže dobra prilika za udaju na Zanteu – u Vranju ti se sigurno neće ukazati.“

Ipak, glavna ponuda je Kayi pevačici došla sutradan od grofa Ercolea Bonaventure: Poslao je svog slugu da pozove na prepodnevnu sedeljku Kyriakosa, Marianthi i Kayu.

Grof je Kyriakosu već bio poznat po čuvenju; kao trgovac maslinovim uljem na veliko. Imao je monopol na celu berbu maslina sa poluostrva Skropós. Pod samim vrhom istiotmenog brda je njegova vila. Sa jedne terase je išao pogled na zaliv Laganas i ostrvo Marathonisi na zapadu, a sa druge na Moreu na istoku. Zlobnik bi mogao primetiti da grof s brda pazi da neko ne sakrije koju maslinu, ali se znalo da grof nije cicija. Kad je grof od svojih gostiju čuo nešto o životu i radu u Vranju, jer je o tome pitao čisto iz uljudnosti, rekao je:

„Vaša Katharina je predobra pevačica za ovako malo mesto kao sto je Chora (kako grad Zakynthos zovu domaći ljudi, pa valjda i grof Bonaventura – da bi im time ugodio) i celo ostrvo; sa oko dve hiljade Venecijanaca i oko dvadeset hiljada domaćih koje ne interesuje opera. Ja mogu urediti da Katharina počne karijeru u Veneciji. I pošto sam siguran da može postati slavna i obogatiti se, dajem pomoć od pet stotina dukata za ceo pokušaj. Ako ne uspe u Veneciji plaćam sve njene troškove i napore oko putovanja i smeštaja u Veneciji. Da bi to sve od početka išlo bezbrižno za nju nudim odmah dve stotine, koje će mi vratiti ako tamo uspe kao pevačica. Odnosno na koje će dobiti još tri stotine, ako bude morala da se vrati ovde bez postizanja uspeha tamo. Sve ovo ćemo notirati i overiti u notarijatu Zantea.“

„Zašto da to učinite?“ – pitala je Kaya grofa.

Grof: „To je uobičajena stvar u gradovima Italije; da ljudi koji imaju novaca podržavaju talentovane muzičare i slikare. Ja samo želim biti najbrži, koji će svetu pokazati divnu osobu divnog glasa i dobrog opšteg obrazovanja.“

Kaya je znala da je to tako, što se tiče finansiranja umetnika, i maštala je zadnjih godina o pevačkom uspehu na nekoj velikoj sceni. Sad, kad je prilika tu, nije bilo lako da kaže „Da.“

A još teže je bilo reći: „Ne.“

Međutim bila je poznata i ta stvar da finansijeri vrlo lako počnu umetnika, kojeg materijalno pomažu, smatrati svojim posedom.

Na kraju su se rastali uz dogovor da Katharina razmisli o ponudi, pa da grofu pošalje odgovor.

Katharina je grofa osmatrala i kao muškarca, mogućeg ljubavnika mlade žene. Grof joj je izgledao malo stariji od tate Kyriakosa, ali bolje negovan; čak i privlačan. Sočnih usana.

28. deo

Savetovanje o putu u Veneciju

Kaya je odugovlačila sa slanjem odgovora grofu Bonaventuri jer je smislila šta i kad. A po tom njenom planu su prvo tata i mama morali otići sa ostrva. Kad ju je mama pitala šta otežava donošenje odluke o grofovom predlogu Kaya je rekla šta joj je odgovaralo da majci dâ na znanje:

„Postoje neke stvari koje su za prihvatanje ponude, a koje nemaju veze sa tim u kom velikom gradu Evrope bih bila i postoje neke stvari koja ne valjaju samo zato što se radi o gradu Veneciji.“

„A to su?“ – pitala je mama Marianthi.

Kaya: „Što tamo ne bih mogla da razgovaram sa Zemljom. Jer je tamo na svakom komadu zemlje nešto podignuto i nema gde da se kopa, osim na ostrvu na kom sahranjuje mrtve.“

Marianthi: „Ajde što razgovaraš sa Zemljom kad nemaš šta da radiš ili kad imaš nešto da pitaš, ali zar neće nikad doći vreme da ne moraš ići u neku rupu ili pećinu? Niko od ljudi ne razgovara sa Zemljom, pa vidiš da ima sretnih i uspešnih. Nije sva sreća u razgovaranju sa morem ili Zemljom.“

Kaya: „Mama, ko još osim mene zna kakva je to sreća razgovarati sa nekim ko sve, ama baš sve zna?“

Tata Kyriakos se nije mešao u razgovor između svoje žene i njihove Kaye. On je već naučio da nikad ne mora savetovati Kayu; nego da ode kod nje po savet kad njemu nešto nije lako ili jasno.

Marianthi: „Ko se bavi mnogo prošlošću i sadašnošću neizbežno pada u tugu ili zabrinutost: Zbog loših stvari jer su postojale i postoje, a zbog dobrih stvari jer su prošle i upravo prolaze. To što si tati rekla da su neke robe sada u Lisabonu pet puta jeftinije i da engleska vuna ima bolju prođu kod Dubrovčana ne veseli njegovo lice.“

Kaya: „Niti tatina tuga ima večnost, niti prodaja engleske vune. Ali je dobro znati i prošlost i sadašnjost da čovek ne bi još više stradao. Naprimjer; ni za osobu koja voli more zbog ribarenja i zabave u njemu, nije dobro u Veneciji, a kamoli za mene, ako bih htela u more ući da porazgovaram sa njim; U moju kožu i haljinu bi se ulepila voda puna mokraće i razvodnjenog izmeta. I kako ja mogu biti sretna tamo, ako ulicama moram ići izbegavajuć da dišem slobodno, da ne bih nos punila smradom. A leti tamo smrdi nepodnošljivo.“

To je grad nesreće, jer je u nesreći nastao i na nesreći traje; jer su se na ta ostrva begunci iz Aquileje sklonili od napada Huna. I zato što je sadašnji sjaj grada nastao na radu robova i venecijanskog pljačkanja pokorenih teritorija Dalmacije i Elade kroz poreze i jeftin otkup.“

Marianthi: „Ne mogu reći da ne govoriš istinu. Ali, svojim snagama su postali toliko jaki da mogu druge porobljavati. Od bekstva pred Hunima do sada je prošlo hiljadu godina. A koja kneževina je za hiljadu godina postala najmoćnija na svetu?“

Kaya: „, Tačno je to. Venecija jeste sad najbogatiji i najmoćniji grad na svetu. U Veneciji su veličanstvene palate uprave i plemstva. Veličanstveno oslikane katedrale, popločani trgovi, ... tamo stvaraju ili dolaze da uče najveći slikari, muzičari, pisci i vajari Evrope. Na sto osamnaest ostrva, sa sto pedeset kanala i četiri stotine mostova, živi sedamdeset hiljada ljudi. A u celoj kneževini dvesta hiljada. Imaju preko četiri stotine hiljada kojekakvih plovila.“

Dukat je od 1248. godine najcjenjeniji novac na svetu. Jer je od čistog zlata. Pa iako na reversu dukata stoji ime Isusovo, dukate rado nose u svojim džepovima i kesama svi Turci, Tatari, Indijci, Kinezi i Jevreji. Svi zanemaruju „Sit tibi Christe datus quem tu regis iste ducatus“. Jer: Bog je jedan ili ga nema; Isus Hristos je božji sin kao i mi svi što smo božja deca, prorok Muhamed je poslednji kojeg smo čuli, a zlato ne rđa, bez obzira na žig i tekst kovnice i izdavača novca.

Ali nijedna najmoćnija država sveta neke epohe, nija postala najmoćnija zbog toga što su njeni državljani bili najčovečniji ljudi te epohe, nego zato što su bili najnečovečniji. Umetnici i građevinari su kupljivi; idu uvek onima koji mogu platiti strpljivost i veštinu. Dakle, oni koji imaju novaca plaćaju stvaranje onoga što uživaju, a čemu se sirotinja divi.

Kaya je već znala da neće ići u Veneciju jer:

„Tamo neću moći ni malo da ti pomognem ako neželjeno zatrudniš.“ – rekla joj je Zemlja. – „A ako bi neko od onih koji ti budu zavidni znao za tvoje razgovore sa mnom i morem, pa to prijavio nekom Inkvizitoru – završila bi na lomači. Jer se svaki Inkvizitor boji da ne propusti među ljude nešto sumnjivo; jer bi taj propust onda njega koštao života.“

Ako bi se uspešno branila pred sudom Inkvizicije – iščupali bi ti prvo jezik, kao sirotom Luciliu; da ne bi nešto uverljivo objasnila onima koji su sposobni da razmišljaju.

Tamo se već sto godina ne prihvata ono što zna i vidi svako ko ima malo astronomskog znanja i malo pameti – da se ja okrećem oko Sunca, te da bi prihvatili da ti možeš samnom razgovarati. A ako te osude – priznaćeš i ono što nisi ni pomislila; samo da bi što pre umrla i tako izašla iz njihovog mučilišta.

Svaki Inkvizitor živi u strahu da će i sâm završiti na lomači, ako se posumnja u njegovu odlučnost da brani veru.“

29. deo

Kaya se predstavlja rodbini svog oca

Marianthi nije bila prisutna na venčanju Christine i njenog Mizabranika, pa Kaya do sada nije ni imala priliku da sa majkom ode porodici svog oca Manolisa. Ali sad, kad je Marianthi ovde posle dvadeset i tri godine, Kaya nije htela propustiti priliku da zajedno odu njegovima.

Kad je od Zemlje saznala da je njen otac Manolis, nije našla hrabrosti, a nije ni htela, da sama ode u kuću Manolisovih i kaže koja je i čija je. Nego je mislila da to trebaju izvan svake sumnje i bez mnogo objašnjavanja Manolisovoj rodbini na znanje dati Marianthi i Kyriakos.

U kući Manolisovih su Marianthi i Kyriakos, od onih koji se nje sećaju kao Manolisove žene i njega kao Manolisovog najboljeg prijatelja, našli samo Manolisovog brata Fidelisa. Majka njegova i Manolisova je odavno umrla, a otac njihov istog onog dana kog i Manolis; pošto su obojica izašli na pučinu da ribare, pa ih je veliki talas vode, izazvan zemljotresom, potopio.

Fidelis se sad ponovo rastužio nad sudbinom svog starijeg brata i njihovog oca. I nakon dugog razgovora sa ovim gostima izjavio:

„Kad bi Kayu sada video neko ko je poznavao našu babu Ulrike, shvatio bi bez ikakvog predstavljanja iz koje porodice je Kaya.“

To je i Kyriakosu i Marianthi bilo uvek jasno, pa zato nisu nikad ni imali sumnje u to da je Kaya od Manolisovog roda. Ali su o tome jednostavno ćutali; i među sobom, a i Kayi.

Kaya je osetila duševni pritisak, izazvan celom pričom: Njen otac je umro ne znajući da je ona začeta. A ona je rasla ne znajući da je njen otac nestao upleten u mrežu kao riba; odvučen na dno mora čamcem za koji se zakačio jedan kraj mreže. Osetila je da o tome mora porazgovarati sa Zemljom. Mada, šta može Zemlja da joj objasni? Zatrebla se i desilo se šta se desilo. Zemlja ne tvrdi nikad da će se nešto sigurno desiti, nego samo šta je verovatno na osnovi sličnih stanja iz prošlosti. A, Kaya je već shvatila da ni predskazanja neba nemaju sasvim siguran stepen verovatnoće: jer postoje umovi koji su nezavisni od razvoja stanja stvari. To jest umovi kojima se i samo stanje stvari prilagođava. Ljudi-bogovi; u tom smislu da su mnogo razvijeniji nego umišljeni moćnici. Odnosno, ko je onog dana smeo reći Manolisu: „Nemoj da ideš da loviš ribu!“?

Dakle, njen otac i njen deda su bili na nepovoljnom mestu onog trenutka dana 5. novembra 1633. godine i to je sve. Preživeli ih čak nisu ni ubrojali u žrtve zemljotresa, nego su ih dugo računali kao nestale osobe. Jer moglo se stvarno desiti da se jednog dana vrate; s obzirom da ih niko nije video da tonu u more. A to što se nisu nikad ponovo pokazali u svom selu ne menja sada izveštaj o zemljotresu onog dana.

Onda su gosti čuli da je baba-Ulrike dala Fidelisu to italijansko ime; u sećanje na svog brata: Ulrike Alberti je mnogo volela svog brata, ali ne toliko da bi čisto more i mirise Zantea zamenila za smrdljivu vodu i vazduh Venecije. Pogotovo što se njen

siromašni i lepi Grigorios, istog minuta kog se iskrcao u Veneciji, počeo raspitivati koji je prvi brod koji plovi za Zante. Nije čak ni prespavao u tazbini. Pozdravio se samo sa roditeljima svoje drage, uzeo ženu za ruku i rekao:

„Idemo nazad!“

Ulrike Alberti je imala izbor ili-ili; isključivo. I – izabrala je. Njeni su posle dolazili na Zante, ali ona nije plovila u Veneciju.

30. deo

Kaya stanuje sama u gradu

Na rastanku, pred polazak roditelja za Vranje, su bili tužni i roditelji i deca Papatansiu. Kyriakos i Marianthi su shvatili da je samo pitanje koje od sledećih godina će sve tamo ostaviti i vratiti se na svoje ostrvo, na kom su njihove ćerke i, za sada samo dvoje, unučadi.

Kaya se nije lako odvojila od mame i tate, jer su joj oni bili jedina izvesna podrška. A sve ostalo što zamišlja i mašta je nigde; osim, eto, u njenoj glavi. Za Christinu i Angelynu je sve bilo lakše: one imaju svoje radosti ovde na ostrvu.

Ali pošto Kaya nije mogla tamo, jednako kao ni mama i tata ovamo, rastali su se sa suzama.

Kayi je bilo žao zbog toga što mama i tata imaju pred sobom naporan put u samoću. I pre su oni ostajali bez dece, kad su njih tri ostajale ovde u svojim školama. Ali se znalo kad će ćerke doći ponovo u Vranje. A sad se ne zna ni da li će ikad još jednom otići tamo. Jednom nije ni Marianthi verovala da neće doći u zavičaj dvadeset i tri godine, pa se tako desilo.

A Turci stalno sa nekim ratuju. I Kyriakos se boji da njih petoro, decu od roditelja, ne razdvoji neka nevolja za sva vremena. Jer, bivalo je već ratnih stanja ze ceo ljudski vek.

Kyriakos je ostavio nekoliko zlatnika Fidelisu. Ako za neku nevolju – „Ne dao Bog!“ – bude primio Kayu na boravak. A takođe i svojoj sestri Eleni i njenom Joanisu u Chori.

Kaya ipak nije htela da uzme mnogo novaca od Kyriakosa, jer je znala da će grofu Bonaventuri reći da prihvata njegovu

ponudu da ode u Veneciju; pa bilo u šta da ta izjava nju odvede. A na kraju, ne sme biti mnogo ni sigurna da neće u nekom duševnom stanju reći: „Bolje išta nego ništa.“

* * *

Kad je već ostala sama kod tetke i teče, ugovorila je susret sa grofom Bonaventurom. Kyriakos je već rekao svojoj sestri i svom zetu da Kayi ne zabranjuju ništa.

Bez obzira na to što za sada nema nameru da putuje u Veneciju, niti da od grofa uzme unapred novac koji joj je za to putovanje ponudio, namerava da se useli u njegovu kuću u gradu, koja ionako zvrji prazna; jer on češće boravi na brdu u korenu poluostrva Skopós.

Kaya je sve postigla lako, jer je grofu rekla da joj u maloj kući kod tetke i teče nije zgodno da vežba sve tehnike pevanja, tj. da se oseća neprijatno kad ponavlja neke deonice koje mogu nervirati ukućane:

„A niko ne očekuje od rođaka da oni shvate da glas pevačice bez vežbanja gubi na snazi i pokretljivosti. A takođe su i moje vežbe intonacije neizbežna muka za svaki dan; i meni i njima.“ Sve je to bilo istinito i Kaya se nije osećala lažljivicom. Jedino je bilo pitanje da li je grof dovoljno brižan za nju da bi zagrizao mamac. I – desilo se baš kako je želela: Grof je sâm predložio da se do polaska u Veneciju nastani u njegovoj kući „... koja ionako zvrji prazna većim delom godine.“

Kad je Kaya pogledala sve prostorije rekla je jednu istinu:

„Zidovi su toliko debeli i toliko je prostorija da kuća može podneti jednu pevačicu, bez neprijatnosti za ostale ukućane.“

A onda i drugu istinu:

„Meni je prijatnije ako vi budete ovde boravili i zato da ne budem sama, a i zato da ne steknem osećaj krivice da sam vas isterala iz vaše kuće.“

Tako da se odmah i grofu namestilo ono čemu se on nadao. Možda oboje nisu znali koliko je ono drugo sretno dogovorom koji je postignut, ali su oboje za sebe znali da su jako sretni dogovorom koji je postignut.

Grof je rekao da će otići na jug samo na desetak dana, da nadgleda neka pretakanja ulja u manje posude, pa će onda doći u grad.

„Što se mene tiče, može ovde ostati zauvek.“ - pomislio je radostan što mu se u kuću useljava najlepša i najnežnija osoba ostrva.

Grofov sluga, Italijan Salvatore, je sastavio zaključak da sad dolazi novo vreme: grof ga nikad nije vodio sa sobom u vilu na jugu; tamo su ga služili neki meštani Argasija.

„Ako me ne bude vratio u grad, umreću tamo od dosade.

A to je za očekivati, jer neće on mene ovde trebati da ja igram oko njega, nego će hteti da bude sâm sa njom da bi on igrao oko nje. Takva je sudbina staraca sa mladom lepom ženom. I mladih lepih žena sa starcima. Ali kad bude otkrila da je grof impotentan – sve će se vratiti na staro mesto: opet će me grof vratiti u grad da pijemo uveče vino i popodne šetamo pored mora.“

Kaya nije znala navike i običaje njih dvojice i samo se radovala da se uselila u jednu od najlepših kuća pod brdom na kom je tvrđava. Imala je pogled na gradsku luku i dalje na more. Išla je na pijacu po povrće i hleb, kao da je grofica kojoj pripada ceo grad, a ne samo jedna kuća na stanovanje do ...

„Nije važno do kada.“ – mislila je zadovoljna Kaya.

Za doručak je odlazila u jednu gradsku čajdzinicu, na ručak kod tetke i teče, a na laku večeru naizmenično kod Angelyne i Christine. U čajdzinici nije više ni čekala da dođe neko od posluge i uzme od nje novac za uslugu i jelo, nego bi novac stavila na sto i izašla. Jer: ili bi u nedogled čekala da plati, ili joj gazda nikako nije hteo uzeti novac; obično govoreći:

„Ionako uvek ostane više od onoga što treba gostima.“

Vežbala je pevanje vrlo intenzivno. Pazila je da u svom oduševljenju celom situacijom i voljom za pevanjem ne pretera sa opterećivanjem grla. Vežbala je pažljivo i planski. Jer, bez obzira na to što ne namerava da se kao pevačica predstavi Veneciji, ipak računa sa tim da za Božić ode na Krf. Ako more bude dozvolilo plovidbu.

* * *

Kad se već ohrabrila da sama luta gradom odlučila je da jednog predvečerja izađe u „lov na muškarca“. Pre toga je zaključila da joj nije baš jasno gde bi sa „ulovljenim“ nastavila večer ili noć, jer nikog ne bi dovela u grofovu kuću, a napolju je već hladno kad padne noć, ali je to ostavila za moment krajnje odluke: „... ako budem razmišljala o svakom mogućem detalju, zbilja neću nikad ništa sa nekim početi.“

Sunce je leglo iza Vrachianosa kad je prošla pored jedne kafane naspram pristaništa brodova u Chori.

Kaya je prošla triput zaredom pored prozora te iste kafane i činilo joj se da je svakog puta jača graja; kao da su komentarisali njenu šetnju tamo-amo. Uplašila se mogućeg susreta sa masom muškaraca, koji su se ko zna kako i čime zabavljali, ili odmarali, ili dosađivali, ... u kafani. I produžila je dalje, odlučna da u prvu sledeću uđe kao da je stalna gošća; neustrašivo.

Ali to je bilo lako reći na odstojanju od kafane. Međutim kako se primicala kafani postajala je uplašenija i spremnija da prizna svoj večiti poraz u odnosu na muški rod. Kod prvog prozora kafane je bila svesna toga da su joj ostala još samo tri koraka života i – kad je prišla vratima kafane uradila je jedino što je davalo još kakvu-takvu nadu: Ušla je.

Do kraja svog života nije smela tvrditi da je bilo jasno ko je tad postao uplašeniji: muškarci nje ili ona njih:

Nastala je u treptaju oka tišina, kao da je celo Jonsko more leglo na grad.

Kaya je postala sigurna da će dugo trajati dok se neko odluči da joj priđe. Ali je postala spremna da čeka. Odlučila je:

Prvi koji joj dođe za sto – biće počašćen da ju ima telesno. Bez obzira na to da li će morati da se sretnu još jednom ili deset puta da bi se uparili. Biće strpljiva. Bez mnogo očekivanja od onog koji joj prvi priđe. Ne mora biti lep; njoj je njena lepota dovoljna za njeno spokojstvo. Ne mora biti ni inteligentan; njoj je njeno znanje dovoljno za njeno spokojstvo i boljeg sagovornika od Zemlje sigurno nema nigde u Vasioni.

Ne mora biti materijalno bogat; njoj ionako treba samo ljubav. I s obzirom da joj je dovoljno da je bilo koji pogodan za njeno bilo kakvo telesno iskustvo, biće dovoljno da je zdrav i čist.

Međutim već je miris u kafani bio napadan za njen nos: Evropu je kao sredstvo uživanja odavno osvojio indijanski duvan. A Turci su ga mešali sa hašišom ili opijumom i time zarazili sve muškarce Mediterana. Na svakom stolu je stajala nargila i muškarci su naizmenično uvlačili u sebe dim i izbacivali ga iz svojih pluća u prostoriju. Kaya se smučilo za povraćanje, ali je požurila samo da sedne; da bi se oporavila od vrtoglavice i mučnine u stomaku. Bilo joj je žao da izgubi postignuti dobitak – ulaz u carstvo ribara i mornara – a nije htela da oni pomisle da je pobjegla od straha što je sama sa njima. To što se plašila da uđe jeste sada već prošlost.

Kayi je prišao dečak sa opasanom velikom keceljom, koja sigurno nije bila šivena za njega, a koji je, izgledalo je, večeras služio i sve koje je ona ovde zatekla. U isto vreme su kroz jedna mala vrata ušli stariji čovek i sredovečna žena. Kayi se učinilo da su vlasnici kafane, koji su zavirili da vide šta je to umrtvilo njihove goste. I koji su ostali u kafani, kad su videli Kayu. Dečak je pitao Kayu čime da je ugosti i ona je naručila čaj od nane i tri sušene smokve prelivene medom.

Muškarci koji su igrali šah su se potrudili da postanu gospodari situacije: počeli su pričati, kao neusiljeno, o pokretima figura i dobitnom ishodu. Žena je otišla da se namesti iza stola na kom su stajale glinene i staklene zdele i čaše. Muškarac koji je sa njom ušao iz nusprostorije je otišao do stola u uglu koji se nalazio Kayi iza leđa. Ona se nija htela okrenuti da vidi šta se iza nje dešava. Jeste da joj je bilo malo neprijatno, ali još nije pao mrak. I mogla je izaći na ulicu kad hoće. A nije izgledalo da je ovde u nekoj opasnosti od nekog.

Posle nekog vremena dečak je odnekud doneo na velikom bakarnom tanjiru glinenu zdelicu sa vrelom vodom, porcelansku posudu sa poklopcem, u kojoj je bilo sušeno lišće za čaj i staklenu zdelicu sa tri smokve prelivene medom.

Kaya je pažljivo ubacila lišće u vrelu vodu i pritisla ga drvenom kašičicom do dna posude, da bi ga voda prelila i počela mu izvlačiti sastojke koji će stvoriti napitak pogodan za uživanje.

Situacija se u kafani počela vraćati u onakvu kakva je bila pre Kayinog ulaska u nju. Kaya je osetila da je najteže prošlo.

Kad je pojela smokve i ogrebala med sa dna i zidova staklene posude, prebacila je u tu posudu već ispošćeno lišće nane.

Žamor se unormalio. Ona nije dizala pogled sa posudica pred njom, ali je čulo vida zapošljavala stanjem levo od nje, stanjem pred njom, stanjem desno; niko se nije micao prostorijom; da li će neko doći da je pita da sedne na stolicu za njenim stolom?

Samo da ne bude mnogo star i smrdljiv. Može ribar koji miriše, „... pa `ajde da kažem: smrdi na ribu, ali ne baš na znoj i koze.“ Kolikogod da je polako pila čaj i sticala samopouzdanje među muškarcima i najsporije pijenje čaja ima kraj. Ustala je da bi izašla. Utom joj je prišao dečak, i Kaya je, jer su je svi već navikli da ništa ne plaća, jedva shvatila da dečak očekuje da plati čaj i uslugu. Onda je njoj s leve strane stao onaj čovek za kog je pomislila da je gazda kafane, pokazao svojom rukom dečaku da ide za sto s pićem, a Kaya rekao:

„Sve je bilo na našu radost. Dođite nam opet.“

Kaya je osetila da on to zaista tako misli i želi i uz jedno „Mnogo hvala.“ – izašla iz kafane.

Nije odmakla ni tri koraka od ulaza u kafanu, a čula je iznutra graju jaču nego onu iz one kafane pored koje je bila prošetala triput.

„Tja, ništa od muškaraca. Ali bar sam uspela da im priđem.“ – rekla je sebi, zadovoljna da je to izvela. Već je likovala na zamisao kako će njene sestre i Magdalena biti iznenađene kad im bude ispričala šta je uspela da izvede.

Kad se stepenastim ulicama popela do grofove kuće već je pala prozirna tama; gledala je slepe miševе nad bršljanima koji su oivičavali dvorište i prošla kroz masivnu gvozdenу kapiju. Na kamenoj verandi, pred ulazom u kuću, je zbacila sa sebe svu odeću, jer je smrdila na hašiš i duvan; a te mirise nije htela u kući. Isti smrad je osećala iz svoje kose.

Onda je tako gola otišla u kupatilo i pokušala da upali vatru da bi ugrijala vodu za pranje kose. Znala je da sa tom smrdljivom gomilom na glavi neće moći da zaspi.

U kupatilu se još nije ugrijao vazduh pa je ogrnula grofov ogrtač. Održavala je vatru da se kosa osuši. U tom poslu je došla do odluke da u kafanu ode samo još dvaput.

„Ako tamo ne ulovim nekog muškarca – čemu ovoliko trud?“

Češljala je svoju dugu, gustu kosu velikim češljem jakih, široko razmaknutih zubaca, sigurno napravljenim od roga nekog velikog afričkog govečeta, i uživala poziciju dame u luksuzno uređenom kupatilu. Korito za kupanje je bilo veliko za dve debele osobe. Ili bi u njemu lako preživeo mali delfin.

Kameni zidovi sa sve tri strane korita su bili toliko fino uglačani, da je na svakom mogla gledati u odraz svojih zenica. Ili videti lepi razrez gornjih usana svoje vagine. U kupatilu je postalo već toplo i dok je razmazivala ulje po svom međunožju, desilo se ono što se uvek dešava kad pipne ono mestašce na vrhu preklopa. Zaszrbilo ju je tako da je ostala bez snage da povuče ruku dalje odatle. Pa je nastavila da trlja onaj komadić svih svojih muka, tešeći se da će prekinuti pre nego što sve ode daleko. Ali kao i uvek – došlo je dotle da je sebi rekla:

„Još samo ovog puta i neću to više činiti.“

Dok je osećala gubitak prisebnosti u navali telesne slasti, očne jabučice su joj odletele pod tavanice očnih duplji i vriskala je u sebi:

„Gospode Bože, zašto i meni ne daš nekog čoveka!? Zar sam ja najgora na svetu!?“

Opet se trudila da nađe razumevanje za sebe samu u ovakvoj aktivnosti i da sebi to sve ne uračuna u greh. Plakala je tiho. Onda je videla crvenu mrlju na svojoj levoj nadlaktici: kadgod se samozadovoljava ljubila je i sisala svoj mišić leve ruke tako nekontrolisano, da je tu za dan-dva nastajala jaka tamno-plava mrlja. Nekad bi se tu i ugrizla. Sa plavom mrljom na levoj nadlaktici bi posle morala paziti koliko se razgolićuje pred sestrama. Ili kako im se okreće dok oblači donje rublje. Međutim sad je bila sama i nije se mnogo brinula o tome što će mrlja postati upadljivo široka i dugačka. A tako je crvene boje, da sigurno za dve nedelje neće iščeznuti. Ali pred grofom se sigurno neće skidati do gole kože.

31. deo

Kayin prvi pratilac

Drugog dana je Kaya popodne upalila vatru u peći u kupatilu i ugrejala vodu u najvećem loncu; do ključanja. Onda je u peć ubacila jedan veći komad čvornovatog drveta, namestila rešetku za sporo sagorevanje i pošla u kafanu. Stigla je samo malo ranije nego juče predveče. Sad je sve bilo lakše i njoj i muškarcima. Kao da su je očekivali, ostavili su nezauzet sto pored prozora, kroz koji je gost mogao da gleda na pristanište za brodove. Gazda kafane je služio goste; onog dečaka od juče nije bilo u kafani. Gazda je dao Kayi neki minut vremena da se smesti i „odomaći“ za svojim stolom, pa je prišao da čuje da li želi da ju nečim posluži. Kaya mu je rekla:

„Uzeću nešto pod uslovom da ti uzmeš novac.“

Gazda se prijateljski nasmešio i rekao:

„Ako sednem sa tobom i popijemo nešto zajedno, onda, kao što je i red - mora biti na račun kavaljera. A za drugu porudžbinu ćemo napraviti drugi dogovor.“

Kaya se obradovala da će sa njom sedeti muškarac kojeg ne poznaje, pa joj je odmah postalo nevažno da li će on kao kavaljer platiti piće za njih dvoje, ili će kao kafedžija uzeti novac za ono što ona popije i pojede. Naručila je sve isto kao i sinoć: čaj od nane i tri smokve prelivene medom.

Ovog puta je čaj dobila gotov; tri smokve kao i juče – prelivene medom, a u dodatnoj posudi samo med:

„Ako želiš da zasладиš čaj.“ – objasnio je gazda dodatak.

Kad je već izračunala da je vreme da jedno od njih dvoje nešto

kaže, gazdu je pozvao jedan gost i zatražio da mu donesu komad kozjeg sira, hleb, malo mlevene ljute paprike i veliku čašu vina.

Onda je Kayi prišao jedan pijani gost i bez pitanja i pozdrava seo na stolicu na kojoj je malopre sedeo gazda. Kaya se malo uplašila da će joj on biti društvo za večeras, ali je ostala mirna; bilo je za očekivati da gazda posluži onog gosta hranom i dođe nazad da sedi sa njom. Kad se gazda vratio za Kayin sto nije ništa uradio da bi pijanac morao otići, nego je prineo treću stolicu. Tako se Kaya našla u društvu dvojice nepoznatih muškaraca.

„Ti si, dete, sinoć došla na pravo mesto. Ako ti mi ne možemo pomoći možemo te barem razumeti. A Mleci ni jedno ni drugo.“ – izgovorio je to sa naporom da se izrazi bez zaplitanja jezikom; Bio je prilično pijan.

„Mani se, Dimo, suđenja nasumice.“

„Šta nasumice? Dimitrios ima osećaj za svakog božjeg stvora. Od kornjâča koje dolaze milionima godina na Zante, sa daljina od neke hiljade milja do neljubljenih devojaka. I jedne i druge su prepuštene sebi, jer je Afrodita umrla odavno.“

„Ova devojka je Venerina, a ne Afroditina.“ – rekao je gazda.

„Vasili, ako misliš na poeziju i muziku koju je stekla kod Venecijanaca – u pravu si: Inače je dete Gee; što se tiče filosofije.“ Kaya je s nevericom slušala da je ona ovom pijancu poznata.

„Odkud znaš gde sam se školovala?“ – Pitala je Dimitriosa. Dimitrios: „Ostrvo je malo i sve se zna. I onaj koji nije ništa čuo o tebi može videti da si kakve nema. To znači: i da odeš u beli svet – nema tebi nigde odgovarajućeg društva. Tebi bi bilo mesto na Olympu, ali sada tamo sede bezbožnici. Inače na ostrva su silazili Bogovi da se druže sa našim ženama, ali nisu

silazile Boginje da se druže sa nama ovčarima. Pa svejedno da li sa nama pored ovaca ili sa onim ovčarima na carskim stolicama. A ovi današnji ne smrde na ovce nego smrde na hašiš i duvan. Sapho bi se ubila, a ne da bi im pisala poeziju žudnje.“
 Vasilis: „Pa i ti si jedan zbog kog bi se Sapho danas ubila.“
 Dimitrios: „Ja sam bar kao mladić bio čemu. A ovi danas?“
 Vasilis: „To je i tvoj otac govorio za svoj i naš naraštaj: On i njegovi su bili „silni i čestiti“, a mi, njihovi sinovi, „mekani i kukavice“. Vreme i donese i odnese.“

Dimitrios: „Ma šta može vreme gde nema mozga?“

Vasilis: „I gde ga ima pojedju ga rakija i vino.“

Dimitrios, gledajući u Kayu: „Ili ljubavni jadi.“

Na to se Kaya zacrvenila u licu, a Dimitrios dodao:

„Dobro, neće tebi ljubavni jadi uništiti mozak, ali hoće dušu. Eh, da sam mlađi čuvao bih te kao školjka svoj biser. Ali dok oni koji bi te trebali čuvati shvate ko si ti – uvenućeš. Ono što pričaju da je ljubav jeste silina mladosti, a ono što je zaista ljubav jeste mudrost starosti. I za dobro i za zlo je korisnija silina. Bez mudrosti se može, a bez snage se ne može.“

Kaya je osetila da je Dimitrios čovek za druženje, pa je rekla:

„Dimo, meni je prijatno da te slušam.“

A Vasili je rekao sa smehom:

„I njemu je prijatno da ga slušaš.“

Dimitrios, gledajući Vasilija: „Malo ima istine u tome što kažeš, ali bih još više voleo da čujem ovo dete kako peva.“

Kaya: „Ti znaš da ja volim da pevam?“

Dimitrios: „Ako ti nas nisi nikad videla, ne znači da mi o tebi nismo ništa čuli. Ja ti znam i oca i majku. I znam da je otišao u svet da zaradi novce. Ali je dobro što je od tih novaca školovao

čerke. Bilo čija da je škola dobra je dok ne odbija decu od njihovog naroda. A ti si ipak došla u našu kafanu na obali, a ne u venecijansku u gradu.“

Kayi je postalo drago da se primetila njena privženost njenom narodu. Nikad nije htela reći sestrama, ali ona, Kaya, se ne bi udala za Venecijanca. U tom momentu se postidela što stanuje kog grofa Bonaventure. A Dimitrios, kao da joj je čitao misli, je rekao:

„To što stanuješ kod Bonaventure ti nije za zamerku. On je pošten čovek i plaća ljudima kako bi im i Grk plaćao; prema cenama na pijaci; i rada i ulja. On bi ovde mogao živeti i bez njihove vojske.“

Kaya: „Dimo, jesi li ti poznavao Manolisa iz Laganasa?“

Dimitrios: „Stani, stani!“ – na to je ustao i udaljio se od stola.

Žmirio je i obilazio oko Kaye, pa onda trijumfalno uzviknuo:

„Od juče razbijam glavu da se setim na koga mi ličiš. Vasilis, `ajde pogledaj malo ovo dete. Šta kažeš, na koga ti liči?“

Sad je i Vasilis povezao neke momente i ljude pa, kao bojeći se da kaže glasno, samo stavio desnu šaku na usne i promrmljao:

„Stvarno?“

Dimitrios: „Šta stvarno? Gukni, ako smeš.“

Vasilis: „Ulrike Alberti.“

Dimitrios opet sede za sto pa reče:

„Bože, Bože! Siroti moj Manolis.“

Vasilis ponovi takođe teško: „Manolis i Marianthi.“

Dimitrios: „Kyriakos je silan čovek. Nije te odbio ni od sebe ni od majke.“

Kaya: „Da. Silan čovek.“

Vasilis: „Eh, šta smo ti mi ljudi? Božje zverčice. Siroti Manolis.“ – pa onda gledajući ponovo Kayu:

„Duša ti je grčka, ali lepota prababina. To se mora priznati.“

Kaya je slušala celo veče priče o mladosti ovih ljudi i njenog oca Manolisa, jer su i njih dvojica iz Manolisovog sela.

Kad se povratila u sadašnjost shvatila je da je napolju mrak, pa je brižna upitala:

„Joj, kako ću sad kući?“

Ali Dimitrios ju je umirio:

„I Manolis i Kyriakos su zaslužili da im štitimo decu.“

I tako je Dimitrios otpratio Kayu do kuće Bonaventura. U međuvremenu se već bio sasvim otreznio od vina.

* * *

Kaya je stajala pred kapijom dvorišta kuće Bonaventura i čekala da Dimitrios siđe niz ulične stepenice prema Chori. U mraku nije bila sigurna da li on nju nešto bolje vidi nego ona njega, pa je za svaki slučaj podigla malo svoju desnu ruku i mahala njom; kao za poslednji pozdrav. Dimitriosova silueta je potonula, ili u neprozirnu tamu na daljini ili ispod nivoa na kom je ona stajala, i zakoračila je u dvorište.

Kao i prošlog puta je svu odeću skinula na verandi i ušla gola u predsoblje kuće. Nije se sećala gde je sveća pa je polako, sa rukom pred sobom, kako to rade ljudi kad oko njih nije vidljivo, krenula ka vratima kupatila. U kupatilu je već stajalo sve spremno za njen dolazak. Ali voda se sigurno već ohladila, jer se vratila mnogo kasnije nego što je planirala. Pipajući je našla, tamo gde je i očekivala da se nalaze, palidrvca. Kresnula je vatru i malo se uplašila. Na glatkim zidovima su igrali ramovi slika; u svakom od njih ona. Upalila je fitilj sveće. Na prvom ramu kao u prvom ogledalu, pa onda refleks od drugog zida;

kao od ogledala ka ogledalu; lanci slika. Na jednom zidu lanac slika zatiljak-lice, zatiljak-lice, ..., a na suprotnom zidu lanac slika lice-zatiljak, lice-zatiljak, ... Onda je zidovima bez prozora i vrata okrenula svoje bokove, pa pogledavala svoje telo sa strane; levo-desno.

Divila se svom uspravnom držanju tela, svojim velikim sisama, svojoj zadnjici, dugim nogama, stomaku, ... celoj pojavi gole žene. Pomislila je da će neizbežno, jednog dana, poludeti i tračati gola ulicama grada vičući:

„Gledajte lepotu, slepci!“ – mislila je na muške.

Podigla je poklopac velikog lonca, da pipne vodu u njemu. Da bi znala da li ju treba ponovo grejati, ili je dovoljno vruća da bar kosu opere. Čim je videla da je lonac prazan osvrnula se da nađe nešto čime bi se ogrnula. Jer, tome što je lonac prazan, nema drugog objašnjenja, nego da se grof vratio u grad. I da je on upotrebio vodu koju je ona spremila za sebe.

Pokušavala je da se priseti koliko je buke napravila od onog trenutka kog je ušla u kuću pa do sada. Da li grof spava, ili ga je probudila? Možda nije ni bio zaspao? Pokušala je procenom vlage u vazduhu kupatila da odredi kad je grof ovde bio. Vazduh je bio normalno suv. Nije našla nijedan njegov ogrtač, ali jeste jedan ubrus. Pukušala je da ga veže oko svojih kukova, ali za dobar pedalj je ubrus bio kratak. Sad je ubrus stavila oko svog vrata, da bi ga mogla brzo upotrebiti da se, ako zatreba, koliko-toliko pokrije i pristupila poslu punjenja lonca vodom. U svim vilama Venecijanaca su postojale vodovodne linije iz rezervoara nad gradom.

Dok je ona u veliki lonac prelivala prvu količinu vode vrata su se otvorila. Grof je za trenutak gledao svoju lepu sustanarku голу, podignutih ruku u poslu prelivanja vode. Svetlo je bilo jako, jer je Kaya malopre popalila sve sveće, da bi jasno gledala svoje telo na zidovima. Sad se trгла na grofovu pojavu i

refleksno povukla kantu s vodom na dole, da bi oslobodila ruke i uzela ubrus; da se pokrije. Bar ispod stomaka. Ali grof se već povukao iz kupatila, govoreći:

„Oprostite mi!“

Kaya je sad napravila sebi posao da pokupi s poda vodu, koju je u brzom povlačenju kante prosula. Grof je nešto pričao iz hodnika. Ali se ništa nije razabiralo. Kaya je onda otvorila vrata, proturila glavu i rekla:

„Oprostite, ako sam vas probudila. Nisam očekivala da ste ovde.“

Grof: „Oprostite vi što sam onako ušao. A nisam ni ja očekivao da ćete doći, pa sam upotrebio vašu vodu.“

Kaya: „Ne mogu vam se sad pridružiti, jer ću morati prvo da operem kosu: smrdi na duvan.“

Grof je rekao da će rado sačekati i da ide da donese neku njenu haljinu, koju će ostaviti pred vratima kupatila.

Kad je postala sigurna da se vatra u peći neće ugasiti, ubacila je u gorionik srednje velike komade drva i otvorila vrata kupatila, da u njega uvuče odeću. U hodnuki su gorele sveće na svim nosačima. Pomislila je da bi mogla izaći da sedi s njim, dok se voda ne ugreje, ali joj je bilo neprijatno da mu se pokaže u tako intimnom izdanju: ogrnuta njegovim ogrtačem, koji je on takođe prineo sa njenom presvlakom.

„Ma neka ide da spava.“ – pomislila mu je i sela na malu stolicu u kupatilu. Već je bila na ivici da zadrema kad je čula da voda u loncu struji. To je značilo da je voda dovoljno topla za pranje kose. Ne mora je grejati do ključanja, jer nije nužno da puni celu kadu. Posle pranja kose će ostatkom vode samo politi telo; pa koliko se opere!

Kad je za svaki slučaj lepo obučena i očešljane kose ušla u dnevnu sobu, pokazalo se dobrim to što se uredila – grof je se-

deo obučen; kao da je jutro, a ne predpunoćno doba. Ustao je i pružio joj ruku: ona njemu svoju takođe. Poljubio joj je nadlanicu i povukao šake nadole. Kaja se setila onog objašnjenja Zemlje i nije htela da učini ništa za razdvajanje njihovih šaka, nego je čak nedvosmisleno jasno držala njegovu da je ne povuče. Grof se ponašao kao da to i nema neke velike važnosti, ali se malo uznemirio. Ovo je njemu bilo neočekivano brzo približavanje njih dvoje jedno drugom.

Nespreman za tako silan susret sa mladom lepom Katharinom Papatansiu, morao je priznati da nije on uredio da ona dođe u ovo doba kući i da nije on ugodio da neko uđe u kupatilo bez svetla u hodniku, a da počne lupati. Pa se setio da izjavi:

„Nisam zakucao na vrata kupatila, jer nisam očekivao u njemu ljudsko stvorenje. A ja se ne bojim mraka pa da bih u svojoj kući za svaku proveru stanja palio sveću.“

„Kad ono – u kupatilu lopov!“ – reče Kaya veselo. A upita:

„Zar ne silazi vaš sluga u ovakvim slučajevima dole, ili bar obojica da krenete na provalnika?“

Grof: „Ah, ovde nema takvih slučajeva. Sve je decenijama mirno. Nema lopova. Nema provala u kuće. A Salvatorea sam ostavio na imanju da nadgleda dalje posao koji nismo završili. Nego, koliko dugo ćemo se držati ovako?“

Kaya: „Više zavisi od vaše nego od moje volje. Meni je prijatno, pa može i cele noći.“

Grof: „Ovoliko dugo sastavljene stoje samo ruke vrlo bliskih osoba.“

Kaya: „Ja mislim da sam bliska osobi koja ima poverenja da mi da ključ od svoje kuće i ostavi me samu u njoj; kao da je moja. A onda i ta osoba meni.“

Grof: „Pa to je stvarno tako. Osobi koja mi ništa ne znači ne bih se tako postavio kako sam se postavio vama. Da ne bude

zabune: kad sam vam predložio samo pomoć za odlazak u Veneciju bilo je iskreno samo to na umu. A sad bih voleo da nigde ne odete odavde.“

Kaya: „Pre proleća neće odavde ni vojnici krenuti brodom za Veneciju. A šta će biti izvodljivo i šta ćemo hteti u aprilu ili maju iduće godine zna samo nebo. A možda ni ono ne zna.“

Grof je ipak nevoljno izvukao svoju ruku iz Kayine. Pokazao joj je da sednu na fotelje. Iz jednog ormara je izvadio dva ćebeta i pomogao joj da se ona u jedno umota i tako sedne; na hladnu fotelju. Kad se i on namestio progovorio je:

„Ni da ste moja ćerka ne bih imao prava da vas pitam, ali me silno interesuje kako ste se usudili biti u ovo vreme napolju?“

Kaya: „Bila sam u jednoj kafani u luci. Do kuće me je dopratio jedan prijatelj mog oca.“

Grof je pomislio da prijatelj njenog oca može biti i neki mlad muškarac, čemu se ne bi obradovao, ali nije hteo ništa da utvrđuje po tom pitanju. I nije znao šta dalje da priča.

„Kako je bilo na Skoposu?“ – pitala je Kaya, tek da nešto pita. Inače ju uopšte ne interesuju trgovačko-proizvodne stvari. To je za muškarce. Mada, ...

„Sve prema očekivanjima.“ – Grof je odgovorio reda radi.

Posle nekog vremena ćutanja grof reče:

„Idem u štalu da dodam konjima seno, a vi se smestite u sobi koju ste za sebe odabrali pa ćemo se ujutro sresti opet ovde. To znači kad se naspavate. Ne moramo nigde žuriti.

Laka noć!“ – I pošao je ka drugim vratima na hodniku, koja su vodila u dvorište iza kuće.

„Laka vam noć!“ – otpozdravi Kaya. I – nije se ni pomerila na fotelji. Pustila se prema stanju u sebi:

„Neka on ide gde mu je volja. Pa ću i ja kad mi se bude htelo.“

Razmišljala je o prijatnom razgovoru sa Dimitriosom i Vasili-
som. Dali su joj indirektno na znanje da Venecijance ne sma-
traju prijateljima nego ih računaju u gospodare koji su se silom
ugnezdili na Zante. I Kaya se tek tokom razgovora sa njima
osvestila da nije nikad pomišljala da ide u društvo Venecijana-
ca. Ali je shvatila i to da ni u kom slučaju nema neprijateljski
stav prema njima.

U Vranju je takođe osećala da Turci nisu njen svet i držala se
na odstojanju. Bez mržnje takođe.

„Svaka ptica svome jatu leti.“ – pomislila je i rekla sebi:

„Ja nisam ptica, nego sam jadna nimfa u svetu drugačijih bića.“

Kad je grof ušao obradovao se da Kay nije otišla da spava, ali
je osetio da je potrebno da izrazi brigu za njen odmor:

„Još ste tu?“

Kaya: „Razmišljala sam o ljudima sa kojima sam večeras raz-
govarala, pa mi je na kraju pala na um izreka: „Svaka ptica
svome jatu leti.“ I sad razmišljam o tome šta ću ja sa vama u
vašoj kući. Da li smo mi jedno jato? ...

Grof: „I?“

Kaya: „Pošto nisam znala na osnovu čega mogu sebi dati odgo-
vor, zaključila sam da je čoveku dovoljno da mu je negde pri-
jatno, da bi se smatrao da je u svom društvu, jatu, narodu, ..
Pa pošto je meni prijatno sa vama onda – vi ste moje jato.“

Grof: „Nas dvoje smo sad jato od dve sove. Ali me vi zbunju-
jete već celo ovo veče. U Veneciji bi se vaše ponašanje okvali-
fikovalo kao suptilno zavođenje starog čoveka.“

Kaya: „Sad vi mene zbunjujete time da se osvrćete na kvalifi-
kacije onih koji u istu vrstu konverzacije guraju i izjave koje
su usmerene na to da se nešto izmanipuliše u umu sagovornika
i izjave koje su istinito izražavanje nakon temeljnog samoispri-
tivanja.“

Grof: „Vaše izjave stvarno shvatam kao detinje čiste, s obzirom na to da vi bez dvosmislenosti i skrivenih predračuna izjavljujete ono što se u vama dešava. Ali tako čiste izjave ipak dajete kao divna žena. I jedan muškarac ih ne može primiti mirno kao što prima iskrene izjave jednog trgovca o razlozima za ovakvu ili onakvu cenu maslinovog ulja.

Kaya, sa vrlo glasnim smehom:

„Ah, grofe Bonaventura, ako ove moje izjave ne možete primiti mirno, onda ih primite nemirno. Ja ih izjavljujem zato što nisu za skrivanje.“

Grof: „I kako da se ponaša čovek kojem su upućene izjave koje uznemiravaju?“

Kaya: „Kad je izjava, koju neko kvalifikuje kao zavođenje starijeg čoveka, data bez namere da deluje, onda je na starijem čoveku, ako joj podlegne da se sâm dovede u mir.“

Grof: „A ako mu je prijatnije da ostane u nemiru?“

Kaya: „Koliko sam ja razumela ljude i njihove odnose retko koji nemir nije prerastao u sukob: Da li u jedinki ili među jedinkama – svejedno. Dakle, neka svako pazi koliko je sposoban da izađe na kraj sa svojim nemirima.“

Grof: „Imate li vi kakav nemir? Ili možda i sukob koji je nastao iz kakvog nemira?“

Kaya: „Sukoba u meni nema, a nemir su mi vaše usne.“

Grof: „Prošao sam Evropu od Atlantika do Krima, ali me nijedna žena nije ovako destabilizovala.“

Kaya: „Žene ni ne mogu ovako da destabilizuju starije muškarce, odnosno ja nisam žena nego sam devojka. A ako vas lako destabilizuje jedna devojka, onda ste u cilju sticanja čvrste stabilnosti morali više razgovarati sa devojkama nego sa ženama. Međutim, šta ćemo sada sa mojim nemirom.“

Kaya je sebi dozvolila da bude nemilosrdno iskrena, jer muškarci su tako smotani!

„Neću reći da je potrebno da me napadnete, jer bi mi bilo zadovoljstvo da doprinesem vašem miru.“ – reče grof.

I tako su Kaya i grof pošli na spavanje u istu sobu.

* * *

Kaya je vrlo brzo shvatila da grof ne ume da ljubi ni koliko su to umele mlade Tina i Magda; držao je svoje usne stisnutim i samo ih naslanjao na njene. A Kaya je htela da se njen jezik sastavi sa njegovim. Međutim on to nije dozvoljavao. Ljubio joj je vrat malo s leve, malo s desne strane. Dirao bradavice na njenim sisama, i sa njih sklanjao ruke, negde na njen struk ili stomak, baš onda kad je ona želela da nastavi sa milovanjem istih. Nijednu svoju ruku nije prineo njenoj rascvetaloj školjki. Kad je slučajno svojom butinom osetila njegov penis – postalo joj je jasno da će iz ove sobe izaći nevina. Jedva se svladala da ga upita:

„Da li ste vi, grofe, ikada znali šta i mogli kako sa ženom?“

Ali je se brzo opomenula da je njemu sigurno teže nego njoj: Ona može a nema na raspolaganju, a on ima na raspolaganju a ne može.

Prestala je da čini bilo šta što bi se moglo računati u telesno opštenje između muškarca i žene, pa se i grof Bonaventura ubrzo umirio. Shvatio je i on da sve ovo što on čini nije dovoljno ni njemu a kamoli njoj.

Kaya je ustala sa kreveta, navukla haljinu u kojoj je bila celo večer posle izlaska iz kupatila i pošla u sobu u kojoj je spavala dok je grof bio na Skoposu. Smogla je snage da mu izjavi nešto utešno:

„Nemojte se osećati neprijatno. Poznata je stvar da uparenima treba vreme da se naviknu jedno na drugo.“

I izašla silno rasterećena kad je već bila izvan grofove sobe.

U svojoj sobi je morala opet sama sebe da zadovolji uz jedno:

„Još samo sad. Zaklinjem se da je ovo poslednji put.“

32. deo

Kaya odlazi stricu Fidelisu

Od izlaska iz sobe u kojoj je bila sa grofom Bonaventurom nije spavala okrepljujuće, nego kao stražar koji ne sme izgubiti pozornost. Bojala se da prespava prve sate jutra, jer je odlučila da iz njegove kuće izađe čim se makar malo pokaže svetlost dana; da bi se mogla udaljiti bez zahvaljivanja za gostoprimstvo, bez razgovora o njenom stavu u odnosu na nje-ga, o njegovom prvom predlogu, o njenim potrebama, o njego-vim nemoćima, ...

Znala je da se njih dvoje neće više nikad videti, pa nije htela da gubi vreme zbog stvari koje nemaju nikakav značaj za nji-hovu budućnost ni pojedinačno gledano, a kamoli zajedničku. O njihovih nekoliko zajedničkih sati porošlosti ne вреди mis-liti. Osim što je zaključila da je grof bio vrlo važan činilac da bi ona podvukla crtu pod sve i uradila ono što joj se odavno nameće kao najbolje rešenje.

Međutim, za njihov neuspeh od prošle noći je okrivila sebe, jer je upala u zabludu da u njemu ima još volje i snage.

Izašla je iz kuće Bonaventura vrlo tiho kroz vrata na zadnje dvorište. Pretpostavljala je da je grof ostao da spava u onoj sobi u koju su sinoć ušli zajedno, a ona je sa ulične strane. Pa čak ako je i čuo da je ona ustala, on će dugo, dovoljno dugo za nje-nu nameru, verovati da je ona u kupatilu.

Od svojih stvari je uzela samo lepe haljine za stričevu ženu, ili neku od njihovih devojčica. I, naravno, onih nekoliko zlatnika i nekoliko desetina srebrnjaka.

Krenula je iz grada pešice. Hodala je bez žurbe. Nije joj bilo važno da brzo stigne u Laganas, nego da na vreme izađe iz Chore. Posle dva sata normalno brzog hodanja prošla je pred selom Kalamaki kroz jedan veliki maslinjak vrlo starih stabala. Vetar je duvao se juga i bacao joj prašinu u lice. Kriva i čvornovata stabla su joj, kroz oblake prašine, izgledala kao uhode staraca i starica, koji joj se krevelje. U toj nelagodnosti se nije ni okretala na put koji je prošla, niti je gledala levo ili desno, tako da je jedino stvarno živo biće koje ju je prepalo bio jedan mršavi pas. Nije bilo sumnji da je vašljiv i da je ustvari pokretna zaliha hrane parazitima. Primitila ga je na udaljenosti od sedam-osam koraka levo od nje i to odstojanje je stalno držao. Sad joj je postalo važno samo da joj se ne približi, jer nije htela odneti buve ljudima kod kojih je pošla. Zato je skrenula ka prvom žbunu leskovog drveta i odlomila jedan suvarak, od jednog hvata dužine. Stala je ona, stao je i pas. Gledali su se na tom odstojanju. I onda mu je ona rekla:

„Ja tebi ne mogu pomoći, a ti meni nemoj naneti štetu. Zato te molim da se udaljiš.“

Vašljivko je spustio rep i krenuo u dubinu maslinjaka. A ona je bacila štap i nastavila ka selu.

Iz grada se namerno uputila prvo u Kalamaki jer je verovala da će, ulazeći u Laganas od te strane, moći da se seti puta do stričeve kuće. Prošla je kroz Kalamaki a da nije videla nijedno ljudsko biće. Kad je izašla na put koji paralelno sa obalom vodi za Laganas oglasio se dugim i glasnim njakanjem jedan magarac. Kaya se okrenula ka magarcu, jer ju je to uznemirilo u njenom razmišljanju, i mahnula mu nervozno, a u sebi rekla:

„Ma nemoj da galamiš! Em, uznemiravaš mene, em ćeš uznemiriti seljake. A ja nisam važna ni tebi ni njima.“

Posle sat vremena od izlaska iz Kalamakija stigla je u Laganas. Nije joj uspelo da se snađe među ono malo razbacanih

kuća, jer su sve jednake po izgledu. A i okućnice su im manje više slične. Na kraju je morala gledati ima li nekog u nekom dvorištu, da bi pitala gde je kuća Fidelisa Markopoulosa. Nikog nije bilo u dvorištima, jer se na zemlji Zantea nije imalo šta raditi u drugoj polovini novembra.

Zato je posle tumaranja kroz selo zakucala na jedna vrata. Otvorio joj je jedan momak obučen u grubo sukнено odelo braon boje. Iz kuće ju je zapuhnuo vruć, ali smrdljiv vazduh. Smrdelo je na neku mešavinu konjske mokraće i dima pušnice za sušenje mesa. Momak je, iznaneđen dolaskom devojke, otresao slamu sa svog odela i vidljivo zbunjen upitao:

„Koga tražiš?“

„Tražim Fidelisa.“

Momak je premišljao kako da joj objasni gde je Fidelisova kuća, pa kad je izračunao da je najjednostavnije da ju lično donde odvede to i rekao:

„Idem ja s tobom; da ti pokažem.“

Stričev pas im je prišao mirno kao i onaj vašljivi Kayi, ali je ovaj onda kratko zalajao, odmereno tiho, valjda da ne bi nju i momka prepao, a onda postepeno pojačavao lavež do jako glasnog; da bi obavestio ukućane da imaju goste.

Fidelis i njegovi su se iznenadili da je Kaya već tu. Nisu mogli poverovati da je došla iz nekih egzistencijalnih razloga, jer je neku od takvih nevolja mogla rešiti i sa svojim sestrama; ili sa tetkom Eleni.

„Ti si od nekog ili nečeg pobjegla?“ – rekla je strina Jevrosima.

„Nisam pobjegla, nego sam se odlučno udaljila.“ – odgovorila je Kaya. - „Ali neću vam dugo smetati.“

Onda je Fidelis zahvalio momku što je Kayu doveo do ove kuće, očekujući da momak ode. Ali momak nije pokazao volju

da se udalji. Fidelis je onda izabrao drugi način da ga se reši: pozvao je Kayu da uđe u kuću.

„Možeš ostati ovde koliko ti je volja. A ako podnosiš sirotinju – onda i celog života.“ – rekla je strina šaljivo. Jevrosima je osetila da Kayi treba duševno smirenje i da nije situacija za preozbiljne razgovore.

Kaya se zatim rukovala sa njihovim devojčicama; Fidelis i Jevrosima su ih imali četiri. Kaya je, ugledajući ih tako mile i nežne u toj skromnosti, odlučila da njima podeli novac koji je ponela, umesto da ga dâ stricu; kako je prvo nameravala.

Cela kuća Fidelisova je ustvari jedna gola kvadratna površina zemlje od četiri puta četiri hvata, oivičena zidovima od dobro uklopljenih kamenih blokova. Krov je urađen od sekirom cepanih traka jelovih stabala sa Skoposa, a odgore zalivenim tečnim asfaltom; donetim sa nalazišta severno od Lithakije.

Kad su se Markopoulosovi posle nekoliko sati navikli na to da je Kaya kod njih, okrenuli su se svi svojim stvarima i zabavama. Kaya je procenila da je povoljan trenutak da izrazi svoju želju da ode do mora. Bilo joj je u planu da pozove bar jednu od Fidelisovih ćerki da pođe sa njom, ali ju je preduhitrila najstarija:

„Smem li i ja sa tobom?“

„Da.“ – rekla je Kaya.

A onda su i ostale tri pitale redom isto što i Alexandra malopre. I tako su svih pet pošle ka obali. Kad su bile pored vode, Kaya ih je pitala:

„Ima li tata ovde čamac?“ – I devojčice su joj pokazale koji je Fidelisov. Ležao je na pesku, izvan domašaja plime, okrenut trbuhom ka nebu, a pod njim su ležala dva vesla.

Kaya je onda rekla devojčicama:

„One haljine podelite kako mama bude rekla. A ovaj novac ćemo ovako.“ – i podelila im je koliko je njena suma bila de-

ljiva na četiri. Onda ih je zamolila da zajedno okrenu Fidelisov čamac i odvuku ga do vode. Kad je već došla dotle da uđe u čamac skinula je i haljinu, pa ju je dala Alexandri, a onda im rekla:

„Vi sad idite svom ocu, a ja idem svom.“

„Nemoj.“ – rekla je najmlađa. – „Ja se bojim.“

Sve četiri devojčice su osatile da Kayino delanje vodi u nesreću, ali gledale su Kayu nesposobne da ju na išta ubeđuju ili za bilo šta mole. Međutim, sami njihovi pogledi su bili puni očaja i kao takvi posebna vrsta molitve; da Kaya odustane od svoje namere. Devojčice su razumele da je Kaya odlučna da krene svom ocu, ali nisu verovala da taj odlazak zaista vodi nečem što daje sreću bilo kome ili čemu: dečje duše osećaju šta je za radost, a šta je za tugu.

Devojčice su osatile da je Kayin čin izazvan namerom da se udalji od nečega u ovom svetu, a nikako da je to delanje baš ono pravo, koje će ju približiti nekom ili nečem u nekom drugom svetu: Da postoji sreća izvan ovog sveta deca bi to znala i ne bi bila tužna što ovako divno stvorenje, kakva je Kaya, odlazi.

„Moram da idem.“ – odgovorila je Kaya puna žalosti što devojčicama tako teško pada ovaj rastanak; iako su se sastale tek drugi put u životu.

Sve četiri su istovremeno obgrlile Kayu tako da Kayi nije bilo jasno da li se devojčice to opraštaju od nje, ili je pokušavaju odvratiti od ulaska u čamac. Nekako se izvukla iz njihovih zagrljaja, a i devojčice nisu htele dalje da je vređaju postavljajući se između nje i izvršenja njene namere. Poljubila ih je Kaya sve četiri i zagazila u vodu. More je talasalo snažno i Kaya je okrenuta pučini, tiho, da ne čuju devojčice, pitala:

„Hoćeš li da se umiriš da lako odveslam donde?“

„Za koliko dugo?“

„Pa dok ne stignem na mesto na kom je potonuo moj otac.“ – odgovorila je Kaya.

„Može.“ – odgovorila je voda Jonskog more.

Posle su Fidelisove i Jevrosimine ćerke pričale da se desilo čudo:

„More se umirilo kao voda u čaši na stolu.“

Kaya je lako veslala po mirnom moru. Posle neke desetine hvata od obale okrenula se u desno da pogleda na ostrvce Sosti, koje je bilo njenog godišta i dva-tri dana mlađe: Ona je već bila začeta, kad je zemljotres odvojio to parče Zantea.

Bila je već blizu cilja pa se ponovo okrenula da mahne devojkicama i videla pored njih nekog odraslog. Sa ove daljine nije bila baš sigurna da to Fidelis gura nečiji čamac u vodu, ali nije mogla pretpostaviti ni to da bi to mogao biti neko drugi. Nije se mnogo zabrinula zbog toga.

Kad se našla na liniji između ostrva Pelouzo i Marathonisi zaustavila je čamac i more je odmah počelo opet da se talasa. Kaya je skinula sa sebe potkošulju. Dok je pevala Monteverdi-jevu pesmu „lamento della ninfa“ vezivala je jedan rukav kroz alku na pramcu čamca. Činila je to polako jer je htela da otpeva celu melodiju.

Nad morem je lebdelo njeno pevanje: „amor, amor, ...“, a ona je vezivala drugi rukav svoje potkošulje za svoju potkolenicu; odmah iznad stopala: Htela je da se osigura od isplivavanja njenog leša prvog dana posle davljenja.

Onda se okrenula da vidi dokle je prišao stric Fidelis. Bio je još daleko. Prepoznala je grguravu kosu.

Veslao je njoj okrenut licem. To nije najpovoljniji položaj za napredovanje po površini vode, ali nije hteo da je izgubi iz vida. Vikao je toliko glasno da ga je čula i sa ovog odstojanja: „Kayo, nemoj! Molim te!!!“

Pevala je tiho i lagano dodavala ljuljanju čamca, jer su i talasi uveliko činili svoje.

*„Amor, amor
Dove, dov`e la fe`
che`l traditor, che`l traditor
giuró?
Fa che ritorni il mio
amor com`ei pur fu,
o tu m`ancidi,
ch`io
non mi tormenti piú.“*

Kaya je mahnula u pravcu Fidelisa i Zantea i zaljulala čamac. Čamac se zakrenuo i zahvatio malo vode. U tome se trenutku more još jače zatalasalo; kao da je htelo da joj pomogne da ode iz ovog sveta. Kaya je procenila da će stric Fidelis uskoro morati veslati ka obali. Mahnula mu je za poslednji put još jednom i još jednom zaljulala čamac. Ovog puta se prevrnuo uspešno i povukao nju ka dnu zaliva. Mumlala je u vodi:

*„non mi tormenti piú
non mi tormenti piú
non mi tormenti piú no.“*

Dok je gubila vazduh slala je misli Jonskom moru:

„Prenesi pozdrav mojoj učiteljici.“

„Pa znaš da ona zna šta ti radiš i da zna da je pozdravljaš. Ali, hajde – reći ću joj to od tebe.“ – dobila je odgovor.

Kaya je već sasvim izgubila vazduh.

Dok je gubila svest mislila je:

„Ovde je dubina vode oko sto stopa, a da se Fidelis pretvori u delfina ne bi stigao da me odavde vrati u život.“

Osetila je da je čamac pao na dno i zadnjom merom svesnosti je izrazila:

„Oče moj, sačekaj me i prihvati.“

K R A J

Dela drAgoljuba M. V. P. koja će
za srpsko-hrvatsko literarno tržište
biti objavljena „rafalno“ pre Smaka
sveta:

„Raspad porodice“, roman

„Teorija sila“, roman

„Formula Univerzuma“, roman

„Ostrvo žena“, roman

„Kleinbasel Connection“, roman

„Dete Zemlje“, roman

„Ostrvo mirođija, druge priče i još
koješta“

„Intenzivno uživanje slobode
izražavanja mišljenja“

„Zbirka pesama“

Izdavač:
drAgoljub
Solothurn - CH

Edicija:
Aleksija Đenić

Copyright:
Dragoljub (Mirkov i Vidosavin) Popović
CH-4502 Solothurn, Postfach 1337

Pravni zastupnik:
dipl. pravnik Ivan Ivanov

Kontakt:
flyingjoymaker@bluewin.ch
www.flyingjoymaker.com

Korica:
Branislav-Bane Nedeljković, akademski slikar

Štampa:
„Plutos“ Vranje, Srbija

Tiraž:
300 primeraka

ISBN 978-3-9523383-8-4